η Μαμή

Εκδίδεται από την Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση

ΕΙΔΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ

Η επικαιρότητα της εργατικής επανάστασης

Για μια Επαναστατική Αριστερά

Αν υπαρχουν καποιες λεξεις που να μπορουν να αποδωσουν το κλιμα που επικρατει σε ολες τις πτερυγες της αριστερας αυτη την ανοιξη του 86, ειναι η ρευστοτητα, η ανακαταταξη, η αναζητηση διεξοδου απο την καταστροφικη τροπη που εχει παρει το τοσα πολλα υποσχομενο καποτε "μπλοκ της αλλαγης".

Η πασοκικη αριστερα, διαγραμμενη και περιφρονημενη απο το κομμα, που η ιδια βοηθησε να ανδρωθει, βρισκεται μετεωρη, κεραυνοπληκτη, αδυναμη να καταλαβει τι ηταν αυτο που τη χτυπησε. Κρατωντας σφιχτα τις χρεωκοπημενες διακυρηξεις της "3ης Σεπτεμβρη", αναρωτιεται αν επρεπε να στηριξει πανω σ΄αυτες ενα νεο φορεα, ή να περιμενει την επανοδο της στο ΠΑΣΟΚ σε μια επομενη στροφη, που θα απαιτησει ξανα αριστερες εφεδρειες.

Η ανανεωτικη αριστερα ειναι απορροφημενη στο δικο-της διλημμα : "μετεξελιξη" ή "αναβαθμιση" του ΚΚΕ(εσ) ; Το κομμα που θελει να αυτοπροβαλλεται σαν ο φορεας των ιδεων, που επηρεασαν ολοκληρο το "μπλοκ της αλλαγης" (τριτος δρομος, διαρθρωτικες αλλαγες, σοσιαλισμος με ειρηνικη πορεια, με δημοκρατια και ελευθερια) καθολου δε νοιαζεται για το που οδηγησαν αυτες οι ιδεες. Χρεωνει τη σημερινη κριση στη "μονοκομματικη λογικη της ηγεσιας του ΠΑΣΟΚ" και περιοριζει τις αναζητησεις-του στα οργανωτικα προβληματα της δικης-του ηγεσιας.

Στο ΚΚΕ η συζητηση ειναι υποκωφη, αλλα οχι λιγοτερο οξυμενη. Αν καποιοι νομισαν, οτι μπορουν να ξαναστησουν το "μπλοκ της αλλαγης" εξω απο το ΠΑΣΟΚ και με κυριο φορεα το ΚΚΕ, η προταση διαλογου που τους απευθυνει ο Παπανδρεου, ηρθε να τους θυμισει ποια ειναι η υ π α ρ κ τ η ηγεσια αυτου του "συνασπισμου κοινωνικων και πολιτικων δυναμεων". Εστω και αν στο αλλο χερι κραταει το ροπαλο των ΜΑΤ, η κυβερνηση της αλλαγης παραμενει ο προνομιακος συνομιλητης της στρατηγικης του ΚΚΕ, ο απαραιτητος συμμαχος μιας ταχτικης, που μοιζει να ψαχνει συνεταιρο που "ν΄αγαπαει και να δερνει". Αλλωστε, τωρα, που στη Σοβιετικη Ενωση ο Γκορμπατσωφ μιλαει την εκσυγχρονισμενη γλωσσα των διαχειριστων της κρισης, των μανατζερ που δε θελουν τις δημοσιες επιχειρησεις να ειναι "τροφιμοι του κρατικου προυπολογισμου" (οπως λεει ο Ανδρουλακης στη συνεντευξη-του στην Ελευθεροτυπια για το συνεδριο του ΚΚΣΕ), το ΚΚΕ δεν εχει ιδεολογικες αναστολες, να συναντησει το ΠΑΣΟΚ στα μισα του δρομου για την "εξυγειανση της ελληνικης οικονομιας". Οι μονες αναστολες ξεκινουν απο την ανησυχια για το ποσος απο τον κοσμο-του θα το ακολουθησει σ΄αυτη τη συναντηση.

Και η περα απο τα κομματα αριστερα; Ο "χωρος", που κρατηθηκε εξω απο το "μπλοκ της αλλαγης" φαινεται να εχει καταπιει τη γλωσσα-του, ακριβως την ωρα της ανοιχτης χρεωκοπιας των πασοκικων οραματων. Περισυλλογη και δεξια αυτοκριτικη, μοιαζει να ειναι η καταληξη. Η "Ρηξη" αναζητασει εναλλακτικες προτασεις στην απαλλαγη του δημοσιου τομεα απο "δεκαδες χιλιαδες καρεκλοκενταυρους", που φταινε για τα ελλειματα και το συντονισμο καποιων αυτοδιαχειριζομενων επιχειρησεων μεσα απο την αγορα, που εκτος απο οικονομικα πλεονεκτηματα εχει το προσον να προστατευει και τον πολιτικο πλουραλισμο ! Η "Ομαδα συντροφων της ακρας αριστερας", που υποσχοταν τη συγκροτηση του χωρου μεσα απο σειρα κεντρικων παρεμβασεων τυπου Καραβελ, ανακαλυπτει τις διαλυτικες επιπτωσεις της ταχτικης-της και προσγειωνεται σε πιο ηπιες μορφες συγκροτησης μεσα απο την αναζητηση εκλογικων συσπειρωσεων για τις Δημοτικες του ερχομενου Φθινοπωρου. Στο ιδιο μοτιβο της πολυσυλλεκτικης εκλογικιστικης συσπειρωσης κινουνται και αλλες ομαδες του χωρου (πχ Α/συνεχεια), υπεκφευγοντας διαδικαστικα καθε προσπαθεια απαντησης στα ερωτηματα, που εχουν ανοιξει.

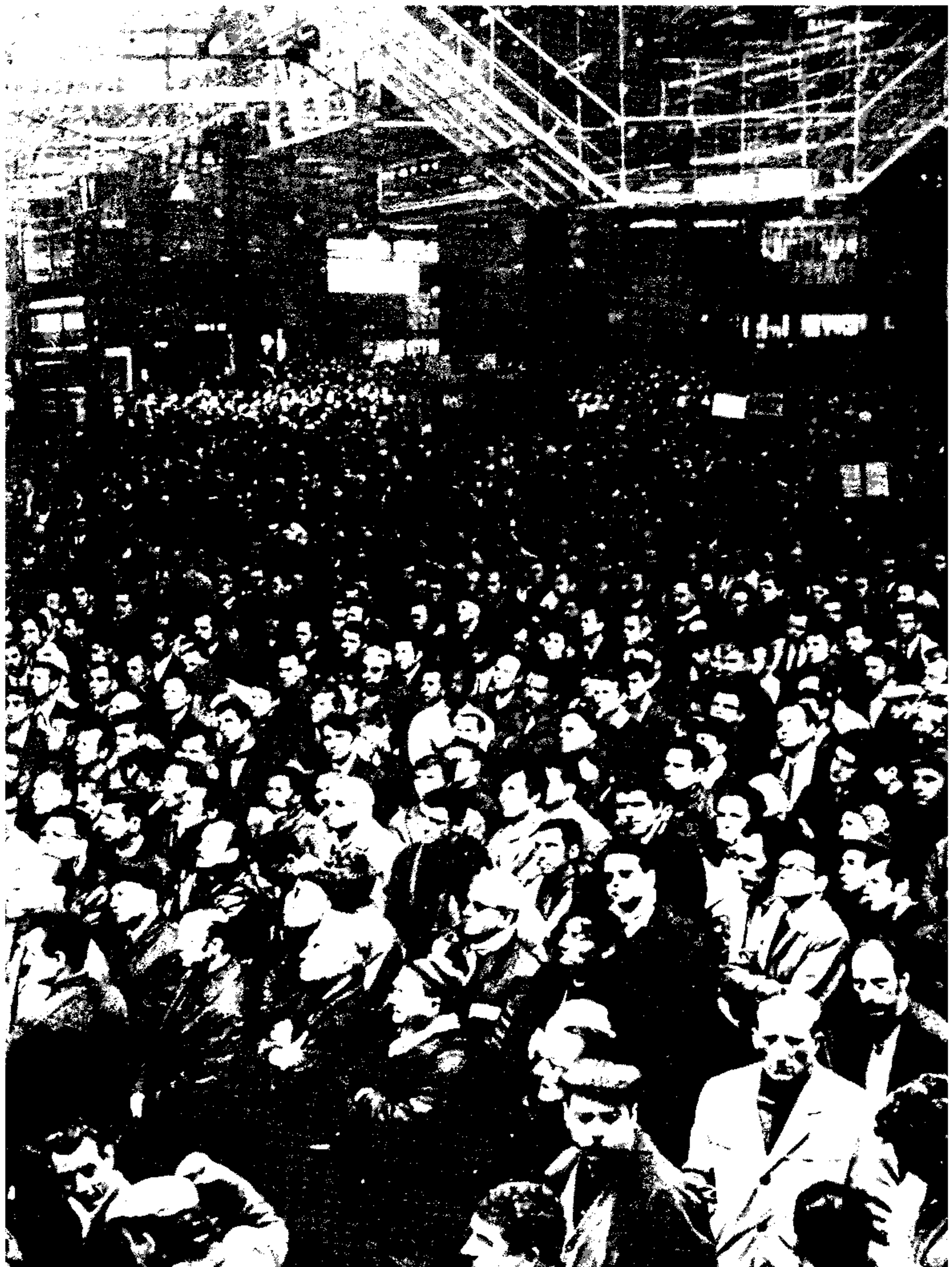
Κι΄ομως, η ανοιχτη συγκρουση του ΠΑΣΟΚ με την εργατικη ταξη εχει αναδειξει πιεστικα ολα τα ερωτηματα στρατηγικης και προοπτικης, τρανταζοντας συνθεμελα την παραδοσιακη αριστερα. Αν καποιος χωρος ενδιαφερεται να πεισει, οτι η αριστερα για να μην ειναι ουρα του ΠΑΣΟΚ πρεπει να ειναι επαναστατικη, τωρα ειναι η ωρα να μιλησει.

Τωρα, που χρεωκοπησε η στρατηγικη της "σοσιαλιστικης διαχειρισης" του αστικου κρατους, τωρα που αποδεικνυεται πανυγηρικα, οτι η αλλαγη της κοινωνιας δεν ειναι θεμα "πολιτικης βουλησης" μιας κοινοβουλευτικης πλειοψηφιας, που παιρνει στα χερια-της το υπαρχον κρατος, τωρα ειναι η στιγμη, να αντιπαραθεσουμε τη στρατηγικη της εργατικης εξουσιας και της δικτατοριας του προλεταριατου, για το περασμα απο τον καπιταλισμο στον κομμουνισμο!

Τωρα, που και οι δυο πτερυγες του ρεφορμισμου αποκαλυπτουν τη στειροτητα της διασπασης του 68, τους στενους οριζοντες της επιλογης αναμεσα στο κομμα της σταλινικης παραδοσης και στο κομμα της ευρωκομμουνιστικης φιλελευθεροποιησης, καθως και τα δυο αδυνατουν να συγκροτησουν αριστερη ταξικη αντιπολιτευση στους διαχειριστες της κρισης, τωρα ειναι η στιγμη να μιλησουμε για το κομμα της επαναστασης και της εργατικης πρωτοποριας.

Τωρα, που ο "υπαρκτος σοσιαλισμος" αποκαλυπτει απο το πιο υπευθυνο βημα-του την ιδια τη βαθυτερη ουσια-του, διακυρηχνοντας το κριτηριο του κερδους σαν το πιο αποτελεσματικο κριτηριο της "προγραμματισμενης" οικονομιας-του, τωρα ειναι η ωρα να τον πουμε με το ονομα-του, να δειξουμε το χασμα αναμεσα στον κρατικο καπιταλισμο και την απελευθερωμενη κοινωνια, που στοχευει να χτισει η προλεταριακη επανασταση.

Σ΄αυτη τη συζητηση, στην αναζητηση των απαντησεων σ΄αυτα τα θεματα, που εχουν ανοιξει σημερα για ολους τους αγωνιστες, καταθετουμε αυτο το τευχος της Μαμης σα συμβολη στη συγκροτηση μιας επαναστατικης αριστερας.

Δικτατορία του Προλεταριάτου:

Η συνειδητή παρέμβαση της εργατικής τάξης για την ολοκληρωτική κατεδάφιση του καπιταλισμού και το πέρασμα στον κομμουνισμό.

Οι μορφές του αστικού κράτους είναι πολλές και διάφορες αλλά η ουσία τους είναι μία: σε τελική ανάλυση όλα αυτά τα κράτη αποτελούν αναγκαστικά με τον ένα ή τον άλλο τρόπο μια *δικτατορία της αστικής τάξης*.

Το πέρασμα από τον καπιταλισμό στον κομμουνισμό δεν μπορεί, προφανώς, να μην παρουσιάσει μια μεγάλη αφθονία και μια πλατειά πολυμορφία πολιτικών μορφών, αλλά η ουσία της θα είναι αναγκαστικά μία: *η δικτατορία του προλεταριάτου.*

Λένιν, Κράτος και Επανάσταση[1]

Γιατί η εργατική τάξη, που βάζει σαν στόχο της να ανατρέψει όχι μόνο το κράτος και την κυριαρχία της αστικής τάξης αλλά και να καταργήσει το ίδιο το κράτος και τον διαχωρισμό της κοινωνίας σε τάξεις, είναι ανάγκη να οργανωθεί η ίδια σαν κυρίαρχη τάξη και να δημιουργήσει το δικό της κράτος; Ποια είναι η αναγκαιότητα της δικτατορίας του προλεταριάτου και ποια είναι τα χαρακτηριστικά της ώστε να υπηρετεί τη μετάβαση προς τους τελικούς στόχους της εργατικής τάξης, προς τον κομμουνισμό;

Η εργατική τάξη μέσα στην καπιταλιστική κοινωνία είναι μια τάξη που δεν διαθέτει μόνιμες κατακτήσεις, «νησίδες σοσιαλισμού» από τις οποίες να εξαπλωθεί κι έτσι ν' αλλάξει τον χαρακτήρα της κοινωνίας. Το προλεταριάτο μέσα στον καπιταλισμό είναι μια τάξη που υφίσταται την οικονομική εκμετάλλευση, την πολιτική καταπίεση και την ιδεολογική ηγεμονία της αστικής τάξης, δηλαδή την κυριαρχία των αστών σε όλα τα επίπεδα. Το «μοντέλο» της αστικής επανάστασης δεν μπορεί να επαναληφθεί στην περίπτωση της προλεταριακής επανάστασης, γιατί οι αστοί ξεκινούν από την οικονομική δύναμη που έχουν σε μεγάλο βαθμό κατακτήσει πριν από την επανάστασή τους και την κατοχυρώνουν και εξαπλώνουν με το πάρσιμο της πολιτικής εξουσίας, ενώ αντίθετα η εργατική τάξη είναι υποχρεωμένη να ξεκινήσει από την κατάληψη της εξουσίας για να προχωρήσει το απελευθερωτικό έργο της.

Ενώ, δηλαδή, οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής αρχίζουν να διαμορφώνονται μέσα στη φεουδαρχία, οι σοσιαλιστικές σχέσεις παραγωγής δεν προϋπάρχουν πριν από την ανατροπή του αστικού κράτους, δεν εμφανίζονται σταδιακά μέσα στους πόρους της αστικής κοινωνίας, δεν γεννιούνται αυτόματα από τη σήψη των καπιταλιστικών σχέσεων. Η εργατική τάξη είναι η πρώτη τάξη στην ιστορία που δεν κουβαλάει πίσω της τα συμφέροντα μιας μειοψηφίας, τα οποία επιβάλλονται αυτόματα πάνω στην υπόλοιπη κοινωνία με την αναρρίχηση αυτής της μειοψηφίας στην εξουσία. Αντίθετα, η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι δεμένη με την απελευθέρωση της τεράστιας πλειοψηφίας που για πρώτη φορά στην ιστορία μπορεί να πάρει συνειδητά τις τύχες της στα χέρια της και να οργανώσει την παραγωγή και την κοινωνία σύμφωνα με τις ανάγκες της. Η προλεταριακή επανάσταση ανοίγει μια περίοδο μετασχηματισμού της κοινωνίας, δεν την επιστεγάζει. Με το γκρέμισμα της εξουσίας των αστών μπαίνει σε δράση η δημιουργική αυτενέργεια των μαζών, η τεράστια πλειοψηφία αναδιοργανώνει την κοινωνία σύμφωνα με τη θέλησή της, συνειδητά.

Από εδώ ξεκινάει η αναγκαιότητα της δικτατορίας του προλεταριάτου σαν η θεσμοθετημένη έκφραση αυτής της απελευθερωμένης και απελευθερωτικής δημιουργικότητας των μαζών, η οργάνωσή τους σε δικό τους κράτος για να παρέμβουν και να οδηγήσουν συνειδητά την περίοδο μετασχηματισμού στην κομμουνιστική κατάληξή της. Γιατί, βέβαια, η οικοδόμηση των νέων κοινωνικών σχέσεων στην παραγωγή και σ' ολόκληρη την κοινωνία είναι μια σκληρή μάχη, γιατί οι τάξεις συνεχίζουν να υπάρχουν και μετά την ανατροπή του αστικού κράτους, γιατί οι παλιοί τρόποι παραγωγής δεν καταργούνται με διατάγματα. Έτσι, οι νικητές της επανάστασης, η εργατική τάξη και οι σύμμαχοί της είναι υποχρεωμένοι να αντιμετωπίσουν την αντίσταση που θα συνεχίσει να προβάλλεται από τις παλιές κυρίαρχες τάξεις, να ξεπεράσουν τις δυσκολίες ενεργοποίησης ακόμα και των πιο καθυστερημένων μαζών της εργατικής τάξης και των άλλων στρωμάτων, να καταπολεμήσουν την αστική και μικροαστική ιδεολογία που δεν σβήνει αυτόματα, να σπάσουν τη διεθνή απομόνωση της νικηφόρας επανάστασής τους.

Με δυο λόγια η πάλη των τάξεων συνεχίζεται και μετά την αρχική επικράτηση των επαναστατικών δυνάμεων, γεγονός που υποχρεώνει την εργατική τάξη να συγκροτήσει το όργανο της αποτελεσματικής επιβολής των συμφερόντων της πλειοψηφίας, δηλαδή το δικό της κράτος.

Είναι, ίσως, ευκολότερο να γίνουν κατανοητά τα πολιτικά, στρατιωτικά και ιδεολογικά καθήκοντα που αναγκάζουν την εργατική τάξη να εξασκήσει τη δικτατορία της. Η καταστολή της υπονομευτικής δράσης των παλιών τάξεων που έχουν χάσει την εξουσία, η διάλυση των ιδεολογικών μηχανισμών, η προώθηση μιας ενεργητικής διεθνιστικής πολιτικής όχι μόνο για την απόκρουση οποιωνδήποτε αντεπαναστατικών επιθέσεων αλλά και για την εξάπλωση της επανάστασης είναι άμεσα ορατές πλευρές των καθηκόντων της δικτατορίας του προλεταριάτου.

Οι εργάτες παίρνουν στα χέρια τους τη συνολική διεύθυνση της οικονομίας

Το ίδιο πιεστικά, όμως, είναι και τα καθήκοντα στο μέτωπο του οικονομικού μετασχηματισμού. Η εργατική τάξη μπορεί να γίνει κάτοχος των μέσων παραγωγής μόνο συλλογικά και όχι ατομικά. Οι εργάτες δεν μπορούν να διώξουν το αφεντικό από το εργοστάσιο και στη συνέχεια να το μοιράσουν μεταξύ τους όπως οι αγρότες που διώχνουν έναν μεγαλοτσιφλικά και μοιράζονται το κτήμα του σε ατομικούς κλήρους. Η ανάπτυξη του καπιταλισμού έχει διαμορφώσει το συλλογικό εργάτη που είναι ο πρωταγωνιστής της παραγωγής και το υποκείμενο της αλλαγής των παραγωγικών σχέσεων. Αυτό το συλλογικό υποκείμενο αν διαλυθεί σε άτομα είναι ανίσχυρο. Η εργατική τάξη, λοιπόν, πρέπει να πάρει συλλογικά στον έλεγχό της τα μέσα παραγωγής. Αν αυτό ισχύει προφανώς για κάθε εργοστάσιο, το ίδιο συμβαίνει και με τον συντονισμό των εργοστασίων και τον σχεδιασμό της παραγωγής τους. Οι εργάτες δεν μπορούν να κρατήσουν τα εργοστάσια και να αφήσουν τον συντονισμό είτε στο σιδερένιο χέρι του αστικού κράτους είτε στο αόρατο χέρι της αγοράς. Η οργάνωση της παραγωγής σύμφωνα με τις ανάγκες των παραγωγών σημαίνει ότι οι εργάτες πρέπει να πάρουν στα χέρια τους τη συνολική διεύθυνση της οικονομίας. Αλλιώς ο νόμος της αξίας θα συνεχίσει να τους επιβάλει τις τυφλές εντολές του, θα τους υποχρεώνει να παράγουν αξίες ανταλλαγής και όχι αξίες χρήσης, θα τους υποτάξει στις ανάγκες της συσσώρευσης είτε μέσα από τον ανταγωνισμό της αγοράς, είτε μέσα από τις απαιτήσεις ενός ταξικά εχθρικού κράτους. Μόνο οργανώνοντας το δικό τους κράτος μπορούν οι εργάτες που ελέγχουν τα εργοστάσια να ελέγξουν, να συντονίσουν, να διευθύνουν το σύνολο της παραγωγής και να το υποτάξουν στις δικές τους ανάγκες.

Αυτός ο μετασχηματισμός δεν γίνεται αυτόματα. Η νίκη της προλεταριακής εξέγερσης ενάντια στο αστικό κράτος δεν σημαίνει ότι αυτόματα τα εργοστάσια αρχίζουν να παράγουν σύμφωνα με τις ανάγκες των εργατών, ότι ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής αντικαθίσταται αμέσως από το σοσιαλιστικό. Η δικτατορία του προλεταριάτου είναι απαραίτητη και για να προωθήσει αυτό τον μετασχηματισμό. Σε μια συγκεκριμένη κοινωνία όπου συνυπήρχαν διάφοροι τρόποι παραγωγής με κυρίαρχο τον καπιταλιστικό, η εγκαθίδρυση της εργατικής εξουσίας είναι απαραίτητη για να αρχίσει ο μετασχηματισμός της οικονομίας που δεν επέρχεται αυτόματα. Παράδειγμα: οι φτωχοί αγρότες μπορεί να είναι σύμμαχοι στην ανατροπή της εξουσίας των καπιταλιστών, αλλά αποτελούν τομέα όπου επιβιώνει η απλή εμπορευματική παραγωγή. Τα μικρά εργοστάσια είναι δύσκολο (οικονομικά και πολιτικά) να κοινωνικοποιηθούν και είναι πιθανό να αποτελούν για αρκετό διάστημα ένα τομέα ιδιωτικού καπιταλισμού. Στα μεγάλα εργοστάσια η απαλλοτρίωση των καπιταλιστών δημιουργεί ένα τομέα που πρέπει να ελεγχθεί δημοκρατικά από τους εργάτες για να μην αποτελέσει ένα τομέα κρατικού καπιταλισμού. Και τέλος η διεθνής απομόνωση μέχρι την εξάπλωση της επανάστασης δημιουργεί συνεχείς οικονομικές πιέσεις για παραβίαση του δημοκρατικού σχεδιασμού σύμφωνα με τις ανάγκες των εργατών, για υποταγή στις απαιτήσεις της παγκόσμιας αγοράς. Όλος αυτός ο περίγυρος σημαίνει ότι ακόμα και η πιο δημοκρατικά οργανωμένη κομμούνα παραγωγών (π.χ. τα μεγάλα εργοστάσια όπου η δύναμη των εργατών τους μπορεί να στηρίζει τον εργατικό έλεγχο) αναγκάζεται να συναλλάσσεται με τομείς κάθε άλλο παρά σοσιαλιστικούς, και επομένως δέχεται πιέσεις να πισωγυρίσει, να χάσει τον έλεγχο του τι παράγει και για ποιον, να επιστρέψει σε μορφές οργάνωσης της παραγωγής που αναπαράγουν τις διακρίσεις σε διευθυντές και διευθυνόμενους, σχεδιαστές και εκτελεστές, πνευματική και χειρωνακτική εργασία.

Αυτά τα προβλήματα δεν ξεπερνιούνται με την απομόνωση κάποιου «νησίδων κομμουνισμού», με την προσπάθεια κάποιων «ελεύθερων παραγωγών» να κατακτήσουν την αυτάρκεια, αλλά αντίθετα με τη συσπείρωση της εργατικής τάξης στο δικό της κράτος, με την συγκρότηση των εργατικών συμβουλίων σε εργατική εξουσία που παλεύει για την εξάπλωση της επανάστασης μέσα και έξω από τη χώρα.

Ήδη, όμως, έχουμε προχωρήσει πέρα από τους λόγους που επιβάλλουν την αναγκαιότητα της δικτατορίας του προλεταριάτου και πρέπει να μπούμε στο ζήτημα του χαρακτήρα της, των χαρακτηριστικών που της επιτρέπουν να υλοποιήσει όλα αυτά τα καθήκοντα.

Η δημοκρατική και μεταβατική δικτατορία των εργατικών συμβουλίων

Πρώτα απ' όλα, σαν αφετηρία έχουμε έναν αρνητικό προσδιορισμό: η εργατική τάξη *δεν* μπορεί να ασκήσει τη δική της εξουσία χρησιμοποιώντας τον παλιό αστικό κρατικό μηχανισμό. Τα ίδια τα καθήκοντα που βάζει στον εαυτό της η μεγάλη πλειοψηφία που ξεκινάει να αλλάξει την κοινωνία σύμφωνα με τα συμφέροντα της μεγάλης πλειοψηφίας είναι ασυμβίβαστα με τους μηχανισμούς του αστικού κράτους που έχουν οικοδομηθεί για να επιβάλουν τα συμφέροντα της μειοψηφίας. Ακριβώς επειδή είναι μηχανισμός ελέγχου της πλειοψηφίας από μια μειοψηφία, οι κρατικοί μηχανισμοί των αστών είναι γραφειοκρατικοί, ιεραρχικοί, λειτουργούν έτσι ώστε να αποκλείουν τις μάζες από τη δημόσια ζωή. Ενώ, αντίθετα, η δικτατορία του προλεταριάτου έχει σαν μόνο λόγο ύπαρξης την οργάνωση της παρέμβασης των ίδιων των μαζών στην πολιτική, στην οικονομία, στην ιδεολογία, σε όλα τα επίπεδα, για την αλλαγή των κοινωνικών σχέσεων.

Πρώτο χαρακτηριστικό της δικτατορίας του προλεταριάτου, λοιπόν, είναι η κατεδάφιση του αστικού κράτους ώστε να μη μείνει «πέτρα πάνω σε πέτρα». Όχι μόνο των καταπιεστικών μηχανισμών (της αστυνομίας, του στρατού), αλλά και της διοικητικής γραφειοκρατίας που συγκεντρώνει στα χέρια των αστικών επιτελείων την εκτελεστική εξουσία, και των κοινοβουλευτικών θεσμών που νομιμοποιούν αυτή τη συγκέντρωση και της ακαδημαϊκής ιεραρχίας που επιβλέπει τη στελέχωση όλων αυτών των μηχανισμών.

Η δικτατορία του προλεταριάτου, ανατρέποντας όλους αυτούς τους «διοικητές ανθρώπων» παλεύει να τους αντικαταστήσει με τη «διαχείριση των πραγμάτων» από την ίδια την εργατική τάξη και τους συμμάχους της. Γι' αυτό είναι ένα κράτος που παλεύει για την κατάργηση του ίδιου του εαυτού του, ένα κράτος που τείνει να διαλυθεί μέσα στις μάζες, που προσπαθεί να αναθέσει όλα τα καθήκοντά του στην αυτενέργεια και τη δημιουργικότητα των εργατών ενθαρρύνοντας την ανάπτυξή της. Αυτό είναι και το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της δικτατορίας του προλεταριάτου, δηλαδή ο προσανατολισμός της πολιτικής του εργατικού κράτους προς το ξεπέρασμα όλων των εμποδίων και όλων των προβλημάτων όχι απλά με τη συναίνεση της μεγάλης πλειοψηφίας αλλά με την ολοένα και πιο ενεργητική δραστηριοποίησή της. Προς αυτή την κατεύθυνση το εργατικό κράτος οργανώνεται ώστε:

— Να καταργήσει τη διάκριση νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας. Οι εργάτες που παίρνουν τις αποφάσεις φροντίζουν και για την εκτέλεσή τους έτσι ώστε να διατηρούν τον έλεγχο σε όλες τις φάσεις.

— Να συγκροτήσει τα όργανα της εργατικής εξουσίας με βάση το χώρο δουλειάς και όχι τις εδαφικές εκλογικές περιφέρειες του αστικού κοινοβουλευτισμού. Οι εργάτες συγκροτούν με τη συλλογικότητά τους στο χώρο δουλειάς τα όργανα εκείνα που παίρνουν απάνω τους τη διεύθυνση όχι του δικού τους εργοστασίου αλλά ολόκληρου του εργατικού κράτους. Την ίδια συλλογικότητα προωθούν και στους συμμάχους τους (φτωχοί αγρότες) ενώ έτσι αποκλείουν από την εξουσία τις εκμεταλλεύτριες τάξεις.

— Να καθιερώσει τις αρχές της άμεσης εκλογής και της δυνατότητας άμεσης ανάκλησης κάθε αντιπροσώπου από το όργανο που τον έκλεξε, σε οποιαδήποτε στιγμή. Σε συνδυασμό με την καθιέρωση του εργατικού μισθού σαν ανώτατο όριο για την αμοιβή κάθε λειτουργού του εργατικού κράτους, οι αρχές αυτές θεσμοθετούν την άμεση δημοκρατία σαν εσωτερική λειτουργία της δικτατορίας του προλεταριάτου.

— Να περάσει τον έλεγχο της παραγωγικής διαδικασίας όχι μόνο μέσα στα εργοστάσια αλλά για το σύνολο της οικονομίας στα χέρια των εργατών, να μετατρέψει την οικονομική διαχείριση σε απλή υπόθεση «επιστασίας και λογιστικής» που μπορεί να εκτελεστεί από τον καθένα: αρχικά από εκλεγμένους και ανακλητούς λειτουργούς του εργατικού κράτους που αμοίβονται με μισθό εργάτη και σταδιακά από όλους σαν μια μορφή κοινωνικής προσφοράς που καταργεί την ανάγκη να υπάρχουν ειδικευμένοι λειτουργοί γι' αυτή τη δουλειά.

— Να αναθέσει την ένοπλη υπεράσπιση της επανάστασης στο ίδιο το προλεταριάτο με την οργάνωση εργατικής πολιτοφυλακής με βάση τα εργοστάσια, με την κατάργηση των μόνιμων αξιωματικών και την αντικατάστασή τους από εκλεγμένους εργάτες-στρατιωτικούς ηγέτες.

— Να διαφυλάξει το διαχωρισμό ανάμεσα στο επαναστατικό κόμμα και το εργατικό κράτος. Η εγκαθίδρυση δικτατορίας του προλεταριάτου δεν σημαίνει ότι παύουν να υπάρχουν οι διαφορές μέσα στην ίδια την εργατική τάξη ανάμεσα σε πρωτοπόρα και καθυστερημένα κομμάτια. Αυτό σημαίνει ότι η εργατική τάξη εξακολουθεί να έχει ανάγκη το επαναστατικό κόμμα της σαν το κόμμα των πρωτοπόρων κομματιών της που δίνει πολιτικές μάχες για να συσπειρώνει ολόκληρη την τάξη στα ιστορικά καθήκοντά της. Όμως, έστω και να συγκεντρώνει την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας της τάξης, το κόμμα πρέπει να παραμείνει χωριστό από το εργατικό κράτος, να μην μετατρέψει τον ηγετικό του ρόλο σε κρατικό θεσμό αλλά να συνεχίσει να προσπαθεί να πείθει την πλειοψηφία της τάξης για την ορθότητα της πολιτικής που προτείνει σε αντιπαράθεση με τα άλλα εργατικά κόμματα που πρέπει να είναι ελεύθερα να λειτουργήσουν μέσα στους θεσμούς της εργατικής δημοκρατίας.

Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά της δικτατορίας του προλεταριάτου δεν είναι υπόθεση μιας διακήρυξης καταστατικών αρχών του εργατικού κράτους, αλλά διαρκούς πάλης για την υλοποίησή τους. Η άνθηση της εργατικής δημοκρατίας δεν έρχεται με ευχολόγια, με την άρνηση των επαναστατών να αναμειχθούν με τα προβλήματα της εργατικής εξουσίας, ούτε με την «ειρηνική συνύπαρξη» με τον ταξικά υποκριτικό αστικό πλουραλισμό.

Η βάση για την ανάπτυξη της εργατικής δημοκρατίας, είναι το γεγονός ότι τα μαζικά όργανα της εργατικής εξουσίας, τα εργατικά συμβούλια, αναπτύσσονται μέσα στους ίδιους τους εργατικούς αγώνες σαν όργανα πάλης ενάντια στους καπιταλιστές και σε περίοδο επαναστατικής κρίσης δημιουργούν κατάσταση διπλής εξουσίας. Οι επαναστάτες, το επαναστατικό κόμμα, δεν χρειάζεται να εφεύρουν, να ανακαλύψουν τη δημοκρατία των εργατικών συμβουλίων στο κεφάλι τους. Αυτό που χρειάζεται είναι να δώσουν πολιτική μάχη για να προσανατολίσουν τα εργατικά συμβούλια στο ξεπέρασμα της επαναστατικής κρίσης προς όφελός τους, στη μετατροπή τους από όργανα πάλης που ξεκινούν από επιμέρους αιτήματα σε όργανα εξουσίας των εργατών που ανατρέπουν το αστικό κράτος και αρχίζουν το μετασχηματισμό της κοινωνίας.

Για να απαλλαγεί από τον καπιταλισμό η εργατική τάξη είναι υποχρεωμένη να συγκεντρώσει την επαναστατική ενέργειά της πρώτα στην ανατροπή του αστικού κράτους και στη συνέχεια στην οργάνωση της δικής της εξουσίας που θα υλοποιήσει τους όρους για τη μόνιμη ανάδειξη των μαζών στο προσκήνιο. Ενός κράτους των εργατών που κινητοποιεί όλους τους καταπιεσμένους σε μια διαρκή επαναστατική διαδικασία για την απαλλοτρίωση όλων των εκμεταλλευτών, την κατάργηση της εκμετάλλευσης και το πέρασμα από το «ίση αμοιβή για ίση εργασία» στην ελεύθερη κοινωνία του «από τον καθένα σύμφωνα με τις δυνατότητές του, στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του», όπου δεν θα υπάρχει ανάγκη για κανένα κράτος.

Αυτή η στρατηγική για το πέρασμα στον κομμουνισμό, η στρατηγική του Μαρξ, του Ένγκελς, του Λένιν, της Λούξεμπουργκ, του Τρότσκυ και του Γκράμσι παραμένει ακόμα και σήμερα επίκαιρη γιατί διαμορφώθηκε μέσα από τους ίδιους τους εργατικούς αγώνες και είναι δεμένη με τις νίκες και τις ήττες τους.

Παρίσι 1871

Ο Μαρξ και οι μαρξιστές για τη δικτατορία του προλεταριάτου

Ο Μαρξ διαμόρφωσε συγκεκριμένα τις απόψεις του για τη δικτατορία του προλεταριάτου μέσα από τις εμπειρίες του εργατικού κινήματος της εποχής του. Η έκφραση δικτατορία του προλεταριάτου εμφανίζεται στα 1850, μετά την επαναστατική έκρηξη που συγκλόνισε την Ευρώπη στα 1848. Στους «Ταξικούς Αγώνες στη Γαλλία» ο Μαρξ παρουσιάζει τα συμπεράσματα της ήττας του Παρισινού προλεταριάτου.

«... μόνο η ήττα του το έπεισε ότι είναι αλήθεια πως ακόμα και η παραμικρή βελτίωση της θέσης του *μέσα* στην αστική δημοκρατία παραμένει μια *ουτοπία*, μια ουτοπία που ποινικοποιείται μόλις θελήσει να γίνει πραγματικότητα. Στη θέση των αιτημάτων του, με την εντυπωσιακή μορφή αλλά το περιορισμένο ή και αστικό περιεχόμενο, τα οποία προσπαθούσε να αποσπάσει από το δημοκρατικό καθεστώς του Φλεβάρη, εμφανίστηκε το τολμηρό σύνθημα της επαναστατικής πάλης: *Ανατροπή της αστικής τάξης! Δικτατορία της εργατικής τάξης!*»[2]

Η συγκεκριμενοποίηση αυτής της ανατροπής έστω και για μικρό χρονικό διάστημα ήταν η Κομμούνα. Στον «Εμφύλιο Πόλεμο στη Γαλλία», όπου ο Μαρξ αναλύει αυτή την εμπειρία, διατυπώνονται οι βασικές αρχές της δικτατορίας του προλεταριάτου.

«Η εργατική τάξη δεν μπορεί απλά και μόνο ν' αρπάξει τον έτοιμο κρατικό μηχανισμό και να τον χρησιμοποιήσει για τους δικούς της σκοπούς».

«Το Παρίσι μπόρεσε και αντιστάθηκε μόνο γιατί, σαν αποτέλεσμα της πολιορκίας, είχε απαλλαγεί από το στρατό και τον είχε αντικαταστήσει με τη Εθνοφρουρά, ο κύριος όγκος της οποίας αποτελούνταν από εργάτες. Αυτό το γεγονός έμελλε να μετατραπεί σε θεσμό. Το πρώτο διάταγμα της Κομμούνας ήταν η κατάργηση του μόνιμου στρατού και η αντικατάστασή του από τον ένοπλο λαό».

«Η Κομμούνα ήταν σώμα εργασίας και όχι κοινοβουλευτικό, ήταν ταυτόχρονα εκτελεστικό και νομοθετικό».

«Από τα ίδια τα μέλη της Κομμούνας και κάτω, κάθε δημόσια υπηρεσία έπρεπε να επιτελείται με *μισθό εργάτη*».

«Η εργατική τάξη δεν περίμενε θαύματα από την Κομμούνα. Οι εργάτες δεν έχουν προκατασκευασμένες ουτοπίες να θεσμοθετήσουν με διατάγματα (decret du peuple). Ξέρουν ότι για να πετύχουν την απελευθέρωσή τους και μαζί της την εγκαθίδρυση αυτής της ανώτερης μορφής προς την οποία τείνει αναπόφευκτα η σημερινή κοινωνία μέσα από τα δικά της οικονομικά αίτια, οι εργάτες θα πρέπει να περάσουν μέσα από μακρούς αγώνες, μέσα από σειρά ιστορικών διαδικασιών που θα μετασχηματίσουν συνθήκες και ανθρώπους. Δεν έχουν ιδανικά για να υλοποιήσουν, εκτός από την απελευθέρωση των στοιχείων της νέας κοινωνίας τα οποία κυοφορεί η παλιά αστική κοινωνία που καταρρέει»[3].

Οι κατευθύνσεις αυτού του μετασχηματισμού διατυπώνονται από τον Μαρξ πιο καθαρά στην «Κριτική του Προγράμματος της Γκότα».

«Αυτό που εξετάζουμε εδώ είναι μια κομμουνιστική κοινωνία όχι όπως *αναπτύσσεται* πάνω σε δικά της θεμέλια αλλά, αντίθετα, όπως *αναδύεται* από την καπιταλιστική κοινωνία και η οποία, κατά συνέπεια, είναι ακόμα σφραγισμένη από κάθε άποψη, οικονομικά, ηθικά και πνευματικά, από τα σημάδια της γέννας της από την παλιά κοινωνία από τη μήτρα της οποίας αναδύεται. Έτσι, ο καθένας παραγωγός σαν άτομο παίρνει πίσω από την κοινωνία —μετά την αφαίρεση (των αγαθών που απαιτούνται για αντικατάσταση των μέσων παραγωγής και για την ικανοποίηση των κοινών αναγκών)— ακριβώς ό,τι της προσφέρει... Παίρνει από την κοινωνία μια βεβαίωση ότι έχει προσφέρει την τάδε ποσότητα εργασίας (μετά την αφαίρεση της εργασίας του που προορίζεται για τα κοινά ταμεία) και με αυτή τη βεβαίωση αντλεί από το κοινωνικό απόθεμα μέσων κατανάλωσης μια ποσότητα που έχει κοστίσει την ίδια ποσότητα εργασίας...

Εδώ προφανώς εφαρμόζεται η ίδια αρχή με αυτήν που ρυθμίζει την ανταλλαγή εμπορευμάτων, στο βαθμό που έχουμε ανταλλαγή ίσων αξιών. Το περιεχόμενο και η μορφή έχουν αλλάξει, επειδή στις νέες συνθήκες κανένας δεν μπορεί να δώσει τίποτα εκτός από την εργασία του και επειδή από την άλλη μεριά, τίποτα δεν μπορεί να περάσει στην ιδιοκτησία των ατόμων εκτός από τα ατομικά μέσα κατανάλωσης. Αλλά, όσον αφορά την κατανομή αυτών των μέσων ανάμεσα στους παραγωγού σαν άτομα, επικρατεί η ίδια αρχή όπως και για την ανταλλαγή ισοδύναμων εμπορευμάτων...

Άρα το *ίσο δικαίωμα* εξακολουθεί σ' αυτή την περίπτωση να είναι από άποψη αρχής *αστικό δικαίωμα*...

Σε μια ανώτερη φάση της κομμουνιστικής κοινωνίας, αφού η υποδουλωτική υποταγή του ατόμου στην κατανομή εργασίας έχει εξαφανιστεί και μαζί της και η αντίθεση πνευματικής και σωματικής εργασίας, αφού η εργασία έχει μετατραπεί όχι μόνο σε μέσο ζωής αλλά σε κύρια επιθυμία της ζωής, αφού οι παραγωγικές δυνάμεις έχουν κι αυτές αυξηθεί με την ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου και όλες οι πηγές του συνεταιριστικού πλούτου ρέουν με μεγαλύτερη αφθονία — μόνο τότε είναι δυνατόν να υποσκελιστεί τελείως ο στενός ορίζοντας του αστικού δικαιώματος ολοκληρωτικά και η κοινωνία να γράψει στα λάβαρά της: Από τον καθένα σύμφωνα με τις δυνατότητές του, στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του!»[4]

Λονδίνο, 1892

Ο «αναρχικός» Λένιν του «Κράτος και Επανάσταση»

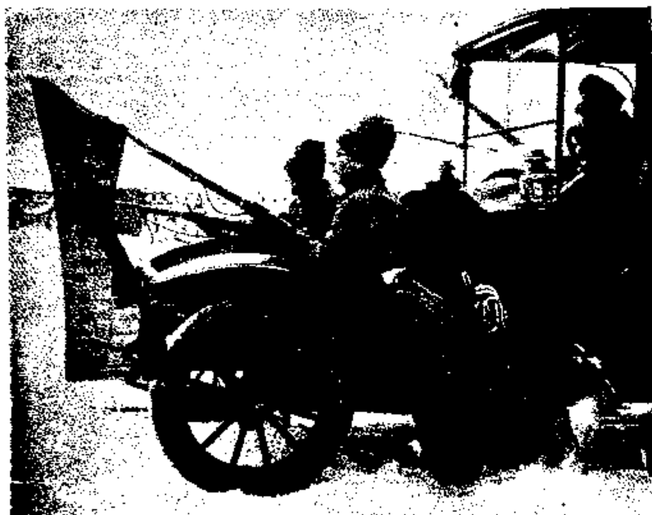
Στις δεκαετίες που μεσολάβησαν από την Παρισινή Κομμούνα μέχρι τη Ρώσικη Επανάσταση, ο επίσημος μαρξισμός της Δεύτερης Διεθνούς είχε θάψει αυτές τις επαναστατικές αλήθειες των εργατικών αγώνων τόσο βαθειά ώστε όταν ο Λένιν στο «Κράτος και Επανάσταση» τις ξανάφερε στην επιφάνεια, ο «Πάπας του Μαρξισμού» Κάουτσκυ και όλοι οι καθωσπρέπει σοσιαλιστές αποφάνθηκαν ότι ο Λένιν είναι... αναρχικός!

«Αυτό που συμβαίνει σήμερα με τη θεωρία του Μαρξ (γράφει ο Λένιν), έχει συμβεί, στην πορεία της ιστορίας, επανειλημένα με τις θεωρίες επαναστατών θεωρητικών και ηγετών των καταπιεσμένων τάξεων που πάλευαν για χειραφέτηση. Στη διάρκεια της ζωής των μεγάλων επαναστατών οι καταπιέστριες τάξεις τους κυνηγούσαν συνέχεια, αντιμετώπιζαν τις θεωρίες τους με την πιο άγρια κακία, το πιο μαινόμενο μίσος και τις πιο αδίστακτες εκστρατείες ψευτιάς και συκοφαντίας. Μετά το θάνατό τους, γίνονται προσπάθειες να μετατραπούν σε ακίνδυνα εικονίσματα, να ανακηρυχθούν άγιοι κατά κάποιο τρόπο... αλλά ταυτόχρονα να αφαιρεθεί η ουσία από την επαναστατική θεωρία, να αμβλυνθεί η επαναστατική κόψη της, να χυδαιοποιηθεί. Σήμερα η αστική τάξη και οι οπορτουνιστές μέσα στο εργατικό κίνημα συμφωνούν σ' αυτό το μαγείρεμα του μαρξισμού. Παραλείπουν, συσκοτίζουν ή διαστρεβλώνουν την επαναστατική πλευρά αυτής της θεωρίας, την επαναστατική ψυχή της»[5].

Το ποια είναι αυτή η επαναστατική ψυχή του μαρξισμού ο Λένιν το ανακαλύπτει στα ίδια τα λόγια του Μαρξ, που δηλώνει:

«Πολύ πριν από μένα οι αστοί ιστορικοί είχαν περιγράψει την ιστορική ανάπτυξη της πάλης των τάξεων και οι αστοί οικονομολόγοι την οικονομική ανατομία των τάξεων. Αυτό που έκανα εγώ και ήταν καινούριο ήταν να αποδείξω: (1) ότι η ύπαρξη τάξεων είναι δεμένη μόνο με συγκεκριμένες ιστορικές φάσεις στην ανάπτυξη της παραγωγής, (2) ότι η ταξική πάλη αναγκαστικά οδηγεί στην δικτατορία του προλεταριάτου, (3) ότι η ίδια αυτή η δικτατορία αποτελεί μόνο τη μετάβαση από την κατάργηση όλων των τάξεων και την αταξική κοινωνία»[6].

Έτσι, λοιπόν, συμπεραίνει ο Λένιν «όσοι αναγνωρίζουν μόνο την πάλη των τάξεων δεν είναι ακόμα μαρξιστές. Βρίσκονται ακόμα μέσα στα όρια της αστικής σκέψης και της αστικής πολιτικής... Μόνο όποιος επεκτείνει την αναγνώριση της ταξικής πάλης μέχρι την αναγνώριση της δικτατορίας του προλεταριάτου είναι Μαρξιστής».

Πετρούπολη 1917

Ο Λένιν δεν πρόλαβε στο «Κράτος και Επανάσταση» να γράψει για τη συγκεκριμενοποίηση της δικτατορίας του προλεταριάτου από τις εμπειρίες των σοβιέτ. Τον διέκοψε το «πιο ευχάριστο και χρήσιμο» καθήκον να συμμετάσχει στην επανάσταση αντί να γράφει γι' αυτήν. Ωστόσο στο Πρώτο Συνέδριο της Τρίτης Διεθνούς το Μάρτη του 1919 είχε την ευκαιρία να παρουσιάσει συνοπτικά την εξουσία των εργατικών συμβουλίων σαν δικτατορία του προλεταριάτου, μια δικτατορία ασύγκριτα πιο δημοκρατική ακόμα και από την πιο προωθημένη αστική δημοκρατία («Θέσεις για την Αστική Δημοκρατία και τη Δικτατορία του Προλεταριάτου»). Εκεί βλέπουμε πώς η δικτατορία του προλεταριάτου δίνει ουσία στα αφηρημένα δικαιώματα που διακηρύσσουν υποκριτικά οι αστοί:

«7. Το "δικαίωμα του συνέρχεσαι"...»

Το πρώτο πράγμα που πρέπει να γίνει για να κατακτηθεί γνήσια ισότητα και να δοθεί η δυνατότητα στους εργάτες να απολαύσουν δημοκρατία στην πράξη είναι η αφαίρεση από τους εκμεταλλευτές όλων των κτιρίων, δημοσίων και πολυτελών ιδιωτικών, η χορήγηση στον εργαζόμενο λαό του ελεύθερου χρόνου και η εξασφάλιση ότι η ελευθερία των συγκεντρώσεων τους περιφρουρείται από ένοπλους εργάτες και όχι από γόνους αριστοκρατίας ή καπιταλιστές αξιωματικούς που διοικούν καταπιεσμένους φαντάρους...

8. «Ελευθερία του Τύπου»...

Γνήσια ελευθερία και ισότητα θα ενσαρκωθεί μόνο στο σύστημα που χτίζουν οι Κομμουνιστές και στο οποίο δεν θα υπάρχει η δυνατότητα συσσώρευσης πλούτου σε βάρος των άλλων, δε θα υπάρχουν δυνατότητες να υποταγεί ο Τύπος άμεσα ή έμμεσα στη δύναμη του χρήματος και δεν θα υπάρχουν εμπόδια για τον οποιονδήποτε εργάτη (ή ομάδες εργατών, πολυάριθμες ή μή) να διαθέτει και να εξασκεί ίσα δικαιώματα για τη χρησιμοποίηση των δημόσιων τυπογραφείων και των δημόσιων αποθεμάτων χαρτιού...

15. Η ισότητα των πολιτών, ανεξάρτητα από φύλο, θρησκεία, φυλή ή εθνικότητα, την οποία η αστική δημοκρατία παντού και πάντοτε υπόσχεται αλλά ποτέ δεν εφαρμόζει, ούτε μπορεί να εφαρμόσει λόγω της κυριαρχίας του κεφάλαιου, βρίσκει άμεση και πλήρη εφαρμογή στο σοβιετικό σύστημα ή δικτατορία του προλεταριάτου. Είναι γεγονός ότι αυτό μπορεί να γίνει μόνο από μια κυβέρνηση των εργατών που δεν έχουν συμφέρον στην ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής ούτε στις διαμάχες για το μοίρασμα και το ξαναμοίρασμά τους»[7].

Ελεύθερος χρόνος για τους εργάτες και εξασφάλιση χώρων για να μαζεύονται και να συζητούν πολιτικά. Αυτοπεριφρούρηση της ελευθερίας τους με το όπλο στο χέρι. Ελεύθερη πρόσβαση στα τυπογραφεία και στο χαρτί για να διακινούν τις ιδέες τους οι οποιεσδήποτε ομάδες εργατών. Κατάργηση των ανταγωνισμών της καπιταλιστικής αγοράς που τρέφουν τις φυλετικές και άλλες διακρίσεις και κατοχύρωση της ισότητας όλων, των γυναικών, των νέων, των μαύρων, κάθε κατατρεγμένου της σημερινής κοινωνίας. Αυτή είναι η δικτατορία του προλεταριάτου σύμφωνα με τον Λένιν, που τόσες φορές έχει συκοφαντηθεί σαν στυγνός προπάτορας του σταλινικού γκούλαγκ.

Πραγματικά πρέπει να επαναλάβουμε την προσπάθεια που έκανε ο Λένιν για να ξεθάψει τον Μαρξ κάτω από τη βρώμα που τον είχε σκεπάσει, πρέπει με τη σειρά μας να κατεβάσουμε τον Λένιν από το άψυχο εικονοστάσι όπου τον έχει βάλει ο «υπαρκτός σοσιαλισμός» για να κρύβει τα εγκλήματά του και να ξαναδώσουμε στο λενινισμό την επαναστατική ψυχή του.

Τα εργατικά συμβούλια στον Γκράμσι.

Αυτή την επαναστατική ψυχή τη βρίσκουμε ζωντανή και στους άλλους μαρξιστές της προσταλινικής περιόδου της Τρίτης Διεθνούς, αλλά και σε όλα τα μεγάλα εργατικά ξεσπάσματα. Ίσως οι πιο εύγλωττες διατυπώσεις ανήκουν στον Γκράμσι, που τόσο πολύ έχει κι αυτός υποστεί διαστρέβλωση ώστε να εμφανίζεται σαν ο θεωρητικός του ευρωκομμουνισμού. Σε πείσμα όλων εκείνων που προσπαθούν να τον εμφανίσουν σαν σφήνα ανάμεσα στη λενινιστική στρατηγική (που τάχα ίσχυε μόνο για την ιδιόμορφη κοινωνία της τσαρικής Ρωσίας) και στις νέες στρατηγικές ανάγκες στις κοινωνίες της δυτικής Ευρώπης, ο Γράμσι είναι αυτός που θεμελιώνει την επικαιρότητα της ανατρεπτικής στρατηγικής του Μαρξ και του Λένιν στον αναπτυγμένο σύγχρονο καπιταλισμό. Ο Γκράμσι δεν αναζητάει την προοπτική της εργατικής τάξης σε κάποιες «διαρθρωτικές αλλαγές» του αστικού κράτους αλλά στους δικούς της αγώνες έξω και ενάντια σ' αυτό:

«Το σοσιαλιστικό κράτος υπάρχει ήδη εν δυνάμει μέσα στους θεσμούς της ιδιαίτερης κοινωνικής ζωής που χαρακτηρίζει την εργατική τάξη. Η σύνδεση αυτών των θεσμών, ο συντονισμός και η σύνδεσή τους σε μία συγκεντρωμένη ιεραρχία αρμοδιοτήτων και εξουσιών, με ταυτόχρονη διατήρηση της αναγκαίας αυτονομίας και διαρρύθμισης του καθενός, σημαίνει τη δημιουργία μιας γνήσιας εργατικής δημοκρατίας εδώ και τώρα — μιας εργατικής δημοκρατίας σε ενεργή και αποτελεσματική αντιπαράθεση με το αστικό κράτος, η οποία ετοιμάζεται να το αντικαταστήσει εδώ και τώρα σε όλες τις ουσιαστικές λειτουργίες διαχείρισης και ελέγχου της εθνικής κληρονομιάς»[8]

Και ποιοι είναι αυτοί οι «θεσμοί»;

«Η προλεταριακή δικτατορία μπορεί να ενσαρκωθεί μόνο σε μια μορφή οργάνωσης που είναι ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της δραστηριότητας των (εργατών σαν) παραγωγών και όχι σαν μισθωτών, σκλάβων του Κεφάλαιου. Το εργοστασιακό συμβούλιο είναι ο πυρήνας αυτής της οργάνωσης. Γιατί όλοι οι τομείς της εργασιακής διαδικασίας εκπροσωπούνται στο συμβούλιο, σε αναλογία με την προσφορά κάθε ειδικότητας και κάθε τομέα στην κατασκευή του αντικειμένου που παράγει το εργοστάσιο για το σύνολο. Το συμβούλιο είναι θεσμός ταξικός, κοινωνικός»[9].

Αυτοί οι προλεταριακοί θεσμοί ξεκινούν από τα σημερινά εργοστασιακά όργανα πάλης και μπορούν να μετατραπούν σε όργανα εργατικής εξουσίας, όπως έδειξη η δυναμική των καταλήψεων στο Τορίνο το 1920, που δίδαξε στον Γράμσι τη διαλεκτική της επανάστασης.

«Οι εργοστασιακές επιτροπές είναι όργανα εργατικής δημοκρατίας που πρέπει να απελευθερωθούν από τους περιορισμούς που τους επιβάλουν οι επιχειρηματίες και να τονωθούν με νέα ζωή και ενέργεια. Σήμερα οι εργοστασιακές επιτροπές περιορίζουν τη δύναμη του καπιταλιστή μέσα στο εργοστάσιο και εκτελούν καθήκοντα μεσολάβησης και πειθαρχίας. Αύριο, αναπτυγμένες και εμπλουτισμένες, πρέπει να είναι όργανα προλεταριακής εξουσίας που αντικαθιστούν τον καπιταλιστή σε όλες τις χρήσιμες λειτουργίες διαχείρισης και διεύθυνσης»[10].

Και βέβαια ο Γκράμσι δεν είχε στο μυαλό του ότι αυτά μπορούν να τα κάνουν μόνο οι εργάτες της Δύσης, αντίθετα ήταν αυτός που είδε το κίνημα στο Τορίνο σαν «αποκάλυψη μιας Σοβιετικής παράδοσης μέσα στην ιταλική εργατική τάξη»[11]. Αντίστοιχα ο Λένιν στο κείμενο που αναφέραμε προηγούμενα (Θέσεις για την Αστική Δημοκρατία και τη Δικτατορία του Προλεταριάτου), δίπλα στα ρώσικα Σοβιέτ αναφέρει σαν μορφή προλεταριακής δικτατορίας το Σύστημα Συμβουλίων (Räte-System) της Γερμανίας και τις Επιτροπές Εργοστασιακών Εκπροσώπων (Shop-Stewards Committees) της Αγγλίας του 1918-19.

Από τότε η εργατική τάξη έχει αποδείξει ξανά και ξανά πολλές φορές ότι η μορφή της εργατικής εξουσίας που ενυπάρχει μέσα στους αγώνες της τάξης είναι τα εργατικά συμβούλια. Έστω και αν ο συσχετισμός πολιτικών δυνάμεων ανάμεσα σε επαναστάτες και ρεφορμιστές, η απουσία επαναστατικών κομμάτων ή η αδυναμία τους, δεν επέτρεψε στην εργατική τάξη να πάρει την εξουσία, τα συμβούλια εμφανίστηκαν σαν ο τρόπος κίνησης της τάξης στις επαναστατικές κρίσεις που την έφεραν στο προσκήνιο — στις Αστούριες στον Ισπανικό Οκτώβρη, στην Ουγγαρία το 1956, στην Πορτογαλία το 1975, στην Πολωνία της Αλληλεγγύης πιο πρόσφατα.

Οι αντιρρήσεις

Η ήττα της Ρωσικής Επανάστασης και η κάμψη των Επαναστατικών Κινημάτων στην Ευρώπη, έφεραν ξανά στο προσκήνιο τα διλλήματα που από χρόνια υπήρχαν μέσα στο εργατικό κίνημα. Ανατροπή του καπιταλιστικού κράτους και δικτατορία του προλεταριάτου ή στρατηγικές που δεν βάζουν στο στόχαστρό τους το ίδιο το κράτος; Από τη μια τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα υποστήριζαν ότι η Ρώσσικη κοινωνία είχε τις ιδιαιτερότητές της (φεουδαρχία, απολυταρχία, τσαρισμός κλπ.) κι άρα δεν μπορεί να συγκριθεί με τα φιλελεύθερα δημοκρατικά κράτη των άλλων χωρών, εκεί που η ανατροπή του αστικού κράτους δεν είναι απαραίτητη. Από την άλλη οι αναρχικοί που διέβλεπαν μέσα στον «κρατισμό» της λενιστικής στρατηγικής τα σημάδια της σταλινονοποίησης και ταύτιζαν τη δικτατορία του προλεταριάτου με την σταλινική αντεπανάσταση.

Χωρίς να έχουν αλλάξει από τότε οι κριτικές στη Ρώσικη Επανάσταση με τη μια ή με την άλλη μορφή, είναι ιδιαίτερα στην τελευταία δεκαετία που η συζήτηση πάνω στα ζητήματα στρατηγικής έχουν ξαναμπεί στην ημερήσια διάταξη.

Η κάμψη του εργατικού κινήματος, που είχε αναπτυχθεί μετά το Μάη του '68 και το καυτό ιταλικό φθινόπωρο, το δυνάμωμα των κομμουνιστικών κομμάτων και οι προοπτικές αριστερών και συμμαχικών κυβερνήσεων σε διάφορες χώρες της Ευρώπης ξαναέβαλαν τα ζητήματα στρατηγικής μέσα στο εργατικό κίνημα. Από τη μια τα κομμουνιστικά κόμματα τώρα πια (και όχι τα σοσιαλδημοκρατικά όπως στον μεσοπόλεμο) αρνούνται την αναγκαιότητα της ανατροπής του αστικού κράτους, ενώ ταυτόχρονα αφαιρούν από το καταστατικό τους την πάλη για την δικτατορία του προλεταριάτου. Αντί γι' αυτήν άρχισε να αναβιώνει η στρατηγική των δομικών αλλαγών (το είχε προτείνει και ο Κάουτσκυ στη Γερμανική Βουλή το 1919), όπου μπορούν να συνυπάρχουν ταυτόχρονα η κοινοβουλευτική δημοκρατία και διάφοροι θεσμοί άμεσης δημοκρατίας, που θα τείνουν όλο και περισσότερο να αδυνατίζουν και να αλλάζουν το καπιταλιστικό κράτος. Μολονότι βασικοί και ολοκληρωμένοι εκφραστές αυτής της άποψης είναι οι Ευρωκομμουνιστές, θα ήταν λάθος να την ταυτίζει κανείς μόνο μ' αυτούς, γιατί καλύπτει ταυτόχρονα ένα ευρύτερο φάσμα από τα διάφορα σταλινικά Κ.Κ., μέχρι και κομμάτια των εναλλακτικών κομμάτων όπου αυτά υπάρχουν.

Από την άλλη τα διάφορα κοινωνικά κινήματα πού εμφανίστηκαν στη δεκαετία του '70 —σε μια περίοδο κάμψης του εργατικού κινήματος και των οργανώσεων της Επαναστατικής Αριστεράς— καθώς και ομάδες από τον χώρο της Επαναστατικής Αριστεράς άρχισαν να προτείνουν σαν εναλλακτικό της δικτατορίας του προλεταριάτου —που έτσι κι αλλιώς κατά τη γνώμη τους σαν πολιτική εξουσία της εργατικής τάξης αναπαράγει τα εξουσιακά φαινόμενα της καπιταλιστικής κοινωνίας— τις απελευθερωτικές αντιστάσεις των επιμέρους κοινωνικών υποκειμένων. Στον συγκεντρωτισμό του αστικού κράτους, δεν αντιτάσσουν την εργατική εξουσία αλλά τις αποκεντρωμένες αντιστάσεις σε κάθε μορφή εξουσίας.

Ο Ντελέζ στο βιβλίο του «Διαφορά και Επανάληψη», υποστηρίζει την νομαδική μορφή οργάνωσης των διάφορων κοινωνικών υποκειμένων που αντιστέκονται στην εξουσία όχι μέσα από μια στρατηγική επικεντρωμένη στην κατάληψη της κεντρικής εξουσίας, γιατί θα οδηγούσε στην αναπαραγωγή και εντατικοποίηση της καταπίεσης, αλλά μέσα από αποκεντρωμένες ανατροπές που θα ξέφευγαν από τα όρια που τους βάζει η εξουσία. Τέτοια παραδείγματα είναι οι σχιζοφρενείς, οι τσιγγάνοι, οι ομοφυλόφιλοι, οι φεμινίστριες[12].

Μολονότι οι δύο στρατηγικές φαίνονται διαμετρικά αντίθετες, ενώ δηλαδή η μία εμφανίζεται σαν σοσιαλισμός από τα πάνω —μέσω του κράτους— ενώ η άλλη αντεξουσία από τα κάτω —μέσα από τις αποκεντρωμένες αντιστάσεις— είναι αρκετά δεμένες μεταξύ τους. Και οι δύο αναζητούν μορφές συνύπαρξης με το αστικό κράτος και οι δύο δεν βάζουν σε κίνδυνο και δεν συγκρούονται με την αστική εξουσία. Γι' αυτό δεν είναι περίεργο πώς πολύ συχνά η μία αλληλοσυμπληρώνεται από την άλλη.

Η στρατηγική των δομικών αλλαγών

Σύμφωνα με αυτή την άποψη το σύγχρονο καπιταλιστικό κράτος έχει αλλάξει σε σχέση μ' αυτό της Ρωσίας του '17 — πρόκειται πια για το δημοκρατικό κράτος του μονοπωλιακού καπιταλισμού και όχι για τη Ρώσικη απολυταρχία στηριγμένη σε καπιταλιστικοφεουδαρχικές σχέσεις παραγωγής. Σαν συνέχεια χρειάζεται να αλλάξει και η στρατηγική των κομμουνιστικών κομμάτων. Δεν μπορούν πια να μιλάνε για την ανατροπή αλλά για τη βαθμιαία άλωση του κράτους από τα μέσα. Για έναν συνδυασμό κοινοβουλευτικών θεσμών και άμεσης δημοκρατίας που θα πιέζει για δομικές αλλαγές πατώντας πάνω στις σύγχρονες αντιφάσεις και σιγά σιγά θα αλλάζει τον καπιταλιστικό του χαρακτήρα.

Η ευρωκομμουνιστική στρατηγική των δομικών αλλαγών στηρίζεται στις εξής διαπιστώσεις:

Ούτε Λένιν, ούτε σοσιαλδημοκρατία

1. Ότι χρειάζεται μια νέα στρατηγική που θα διαφέρει όχι μόνο από την Λενινιστική αντίληψη για την δικτατορία του προλεταριάτου, αλλά και από αυτή της παραδοσιακής Σοσιαλδημοκρατίας της Β' Διεθνούς.

Ο Λούτσιο Μάγκρι[13] (αριστερή πτέρυγα των Ευρωκομμουνιστών) σε μια συνέντευξή του πάνω στο ζήτημα λέει τα εξής: «Το ζήτημα είναι να συνδιάσει κανείς μαζί με τις παραδοσιακές μορφές της αντιπροσωπευτικής και κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και κάποιες νέες μορφές άμεσης δημοκρατίας που εκφράζονται μέσα από τα συμβούλια, το γυναικείο κίνημα, το κίνημα της νεολαίας και των ανέργων, έτσι ώστε να επιτευχθεί ένα μεγαλύτερο επίπεδο ενεργοποίησης και οργάνωσης των μαζών. Είναι σημαντικό να χρησιμοποιηθούν οι ευκαιρίες που προσφέρει η αστική δημοκρατία για να στραφούν ενάντια σ' αυτή την ίδια...»

Αντιφάσεις λόγω κρίσης

2. Ότι το σύγχρονο κράτος, παρά τον έλεγχο που έχει πάνω στην κοινωνία, εμφανίζει πολλές αντιφάσεις που εντείνονται ιδιαίτερα μέσα σε μια περίοδο κρίσης. Ο Πουλαντζάς[14] γράφει πάνω σ' αυτό το ζήτημα τα εξής: «Ο αυταρχικός κρατισμός δεν σημαίνει μόνο ένα μονοδιάστατο δυνάμωμα του κράτους: Αντίθετα είναι αμφίδρομος περιλαμβάνοντας ταυτόχρονα και το δυνάμωμα και την αδυναμία του. Από τη μια βρίσκονται οι μεταλλαγές που περνάει το ίδιο το κράτος και που οξύνουν τα ενδογενή στοιχεία μιας πολιτικής κρίσης ενώ από την άλλη είναι η ίδια η ανταπόκριση του κράτους απέναντι σ' αυτή την όξυνση και στη δική του κρίση στο σημείο που αρχίζει αυτή να ξετυλίγεται. Έτσι, αυτό το αδυνάτισμα του κράτους της κρίσης προσφέρει νέες δυνατότητες στην Αριστερά».

Σύμφωνα μ' αυτήν την αντίληψη στο σύγχρονο κράτος υπάρχει δυνάμωμα της εκτελεστικής εξουσίας —απέναντι στη νομοθετική— γιατί οι κυβερνήσεις δεν περνάνε την πολιτική τους μέσα από το κοινοβούλιο και τα πολιτικά κόμματα αλλά μέσα από την κρατική γραφειοκρατία που λειτουργεί σαν κεντρικό στήριγμα της πολιτικής εξουσίας. Ενώ αυτό λειτουργεί συσπειρωτικά, γεννάει από την άλλη μεριά αντιφάσεις που δημιουργούνται μέσα σε μια περίοδο κρίσης. Ενδεικτικά ο Πουλαντζάς[15] αναφέρει τις αντιθέσεις που δημιουργούνται σε μια τέτοια περίοδο μέσα στους κόλπους της γραφειοκρατίας (π.χ. ανάμεσα στην χειρονακτική και πνευματική εργασία ή στην ιεραρχική δομή της), την αναπαραγωγή των πολιτικών διαφωνιών και στο εσωτερικό της και τέλος την συνδικαλιστική οργάνωση μεγάλων εργατικών κομματιών που απασχολούνται στο κράτος.

Για τους Ευρωκομμουνιστές αυτές οι αντιφάσεις που παρουσιάζονται είναι οι αντικειμενικές συνθήκες πάνω στις οποίες πρέπει να στηρίξει την στρατηγική της μια κυβέρνηση της αριστεράς.

Κυβέρνηση της αριστεράς

3. Το τρίτο στοιχείο είναι η συνειδητή παρέμβαση των κομμάτων της αριστεράς που μπορούν να πιέσουν για δομικές αλλαγές που θα διευρύνουν τα όρια που βάζουν οι δομές του κράτους έτσι όπως είναι, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ακόμα μεγαλύτερη διάσταση ανάμεσα στις δομές και στην λειτουργία του κράτους. Αυτό θα οδηγήσει σε ποιοτικές αλλαγές και θα ανοίξουν οι προϋποθέσεις για να κτιστούν μέσω του κράτους οι σοσιαλιστικές σχέσεις παραγωγής[16].

Στην προσπάθειά του να προσδιορίσει αυτές τις δομικές αλλαγές που θα μπορούσε να προωθήσει η Αριστερά, ο Ε.Ο. Wright στο βιβλίο του «Τάξη, Κρίση και Κράτος» αναφέρεται στους εξής τρεις άξονες: α) Αλλαγές στην οικονομία μέσα από την ενίσχυση του ρόλου του κράτους όχι σαν καπιταλιστικής αλλά σαν κράτος πρόνοιας (παραγωγή αξιών χρήσης και όχι ανταλλακτικών αξιών). β) Αλλαγές στην κρατική εξουσία (εργατικός έλεγχος των εργαζομένων στο κράτος μέσα από ένα πρόγραμμα θεσμικών αλλαγών) και γ) ενίσχυση των άμεσων μορφών δημοκρατίας (συνδιαχείριση μέσω της τοπικής αυτοδιοίκησης ή της συμμετοχής εργοστασιακών συμβουλίων στις κρατικές υπηρεσίες κεντρικού σχεδιασμού).

Η επιτυχία όλων αυτών εξαρτάται από το σχηματισμό κυβέρνησης της Αριστεράς που θα εξασφαλίσει από την μια την προώθηση των παραπάνω αλλαγών, ενώ από την άλλη θα εμποδίσει τις αποδιοργανωτικές τάσεις της αστικής τάξης. (Η «κυβέρνηση της αριστεράς» είναι η πιο πρόσφατη διατύπωση της παρουσίας των Κ.Κ. στην εξουσία μετά την αποτυχία του ιστορικού συμβιβασμού που προωθούσαν τα Ευρωπαϊκά Κ.Κ., με στόχο τη συμμετοχή τους σε συμμαχικές κυβερνήσεις ακόμα και με τα «δημοκρατικά» κόμματα της δεξιάς).

Κράτος και καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής

Οποιαδήποτε προσπάθεια του εργατικού κινήματος να περάσει την στρατηγική για την εξουσία μέσα από τον έλεγχο του αστικού κράτους, καταλήγει (και ιστορικά έχει επαληθευτεί πολλές φορές), όχι μόνο στην ήττα του ίδιου του εργατικού κινήματος αλλά και στο δυνάμωμα της αστικής κυριαρχίας.

Κι αυτό γιατί το αστικό κράτος δεν είναι ένα ουδέτερο εργαλείο που μπορεί να το χρησιμοποιήσει ή να το διαμορφώσει όποιος τύχει στα χέρια του, αλλά αντίθετα δομές, θεσμοί, και λειτουργίες της αστικής τάξης με τα οποία εξασφαλίζει την πολιτικής της κυριαρχία. Άρα τον καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση του κράτους τον έχουν οι παραγωγικές σχέσεις και όχι το αντίθετο.

Αυτό δεν σημαίνει ότι το κράτος, ακριβώς από τον ρόλο του, δεν έχει μια σχετική ευελιξία μέσα σε κάποια πλαίσια. Κι αυτό γιατί η πολιτική κυριαρχία της αστικής τάξης δεν περιορίζεται μόνο μέσα στο εργοστάσιο αλλά απλώνεται σε ολόκληρη την κοινωνία και έχει να πάρει υπ' όψη της την ταξική πάλη έτσι όπως διαμορφώνεται σε κάθε δεδομένη στιγμή.

Γι' αυτό άλλωστε το ίδιο το αστικό κράτος κάτω από συγκεκριμένες συγκυρίες οικονομικών πιέσεων και ταξικής πάλης, έχει αλλάξει διάφορες μορφές από κοινοβουλευτική δημοκρατία σε στρατιωτική δικτατορία ή σε φασισμό.

Μπορεί λοιπόν η πολιτική να μην είναι ένας παθητικός εκφραστής των ταξικών ανταγωνισμών αλλά να μπορεί να τους συγκεντρώνει και να τους μορφοποιεί έτσι ώστε να εξασφαλίζει την κυριαρχία μιας συγκεκριμένης τάξης, αλλά αυτό δεν μπορεί να γυρίσει και στο αντίθετό του, δηλαδή στην αυτονόμηση του κράτους από τις σχέσεις παραγωγής, έτσι ώστε να υπάρξει περίπτωση με τον έλεγχο του κράτους να αλλάξουν και οι καπιταλιστικές σχέσεις. Ο Λένιν στην διαφωνία που είχε με τον Τρότσκι πάνω στη θέση των συνδικάτων μετά την επανάσταση υποστήριζε ότι «η πολιτική είναι η πιο ολοκληρωμένη έκφραση της οικονομίας»[17]. Από μια τέτοια σκοπιά πρέπει να δούμε και τις αλλαγές στο σύγχρονο κράτος. Πραγματικά υπάρχουν αλλαγές, αλλά όχι προς την κατεύθυνση της αυτονόμησης του αστικού κράτους από τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής. Αντίθετα, πρέπει να κατανοήσουμε τις αλλαγές στο κράτος μέσα από τις νέες ανάγκες της καπιταλιστικής συσσώρευσης.

Οι αλλαγές στο σύγχρονο Κράτος

Ο σύγχρονος καπιταλισμός προκάλεσε πολλές αλλαγές στο κράτος. Η πιο σημαντική απ' όπου καθορίζονται και διάφορα άλλα είναι ο τεράστιος πια οικονομικός ρόλος που παίζει το κράτος σήμερα.

Ενώ δηλαδή τον 19ον αιώνα το κράτος λειτουργούσε για να εξασφαλίσει τις εξωτερικές συνθήκες για την καπιταλιστική συσσώρευση σήμερα πια έχει μετατραπεί αυτό το ίδιο σε καπιταλιστή. Συμμετέχει και άμεσα στην παραγωγή υπεραξίας και την δημιουργία κεφαλαίου μέσα από τις διάφορες εθνικοποιημένες επιχειρήσεις. Ταυτόχρονα έχει αυξηθεί ο ρόλος του τόσο στο επίπεδο της κυκλοφορίας της αξίας (τράπεζες, ασφαλιστικές επιχειρήσεις κ.λ.π.) όσο και στο επίπεδο της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης (εκπαίδευση, νοσοκομεία κ.λ.π.). Ο Μπουχάριν διαπιστώνοντας αυτές τις τάσεις αμέσως μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, έλεγε πως η διεθνοποίηση του καπιταλισμού οδηγεί σε κρατικοκαπιταλιστικές λύσεις τις διάφορες χώρες[18].

Αυτή η εξέλιξη έχει και τις συνέπειές της πάνω στην ίδια τη δομή και τις λειτουργίες του:

— Μετατρέπει το κράτος σε έναν από τους μεγαλύτερους εργοδότες, τόσο στην απασχόληση παραγωγικής όσο και μη παραγωγικής εργασίας.

— Δυνάμωσε η κρατική γραφειοκρατία και σαν αποτέλεσμα των παραπάνω αλλά και σαν ανάγκη ελέγχου του διευρυμένου ρόλου που απόκτησε.

— Μεγάλωσε ο έλεγχος του κράτους μέσα στην κοινωνία με το ότι ενσωμάτωσε ιδεολογικούς θεσμούς και μηχανισμούς που παλιότερα λειτουργούσαν σαν ιμάντας ελέγχου της κοινωνίας και ήταν ανεξάρτητοι από το κράτος (εκπαίδευση, μαζικά μέσα ενημέρωσης, κλπ)[19].

Έτσι, το κράτος, μέσα από την εξέλιξη του καπιταλισμού τις οικονομικές κρίσεις, την συγκέντρωση και συγκεντρωποίηση της παραγωγής και την ανάγκη να μπει το ίδιο άμεσα στη διαδικασία της συσσώρευσης ή της αναδιανομής της υπερα-

ξίας — δυνάμωσε αποκτώντας ένα μεγαλύτερο έλεγχο πάνω στους ανταγωνισμούς, τις συγκρούσεις και τις ταξικές αντιθέσεις της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Εάν όμως το κράτος δυναμώνει μέσα από τον ρόλο που παίζει στη σημερινή περίοδο αυτό δεν περνάει χωρίς προβλήματα. Ούτε το ξεπέρασμα των οικονομικών κρίσεων μπόρεσε να εξασφαλίσει ούτε την ομαλή πολιτική κυριαρχία των καπιταλιστών. Μπασμένο το ίδιο στους διεθνείς ανταγωνισμούς και αντιμετωπίζοντας άμεσα τις συνέπειες της κρίσης έχει μπροστά του διάφορα προβλήματα:

★ Ιδεολογικά δυσκολεύεται να εξασφαλίσει την ομαλή λειτουργία των θεσμών ηγεμονίας της αστικής τάξης (σχολείο, οικογένεια κ.λ.π.)

★ Πολιτικά δεν μπορεί πάντοτε να ελέγξει τις αντιθέσεις ανάμεσα στα διάφορα αστικά κομμάτια και στις κοινωνικές συμμαχίες που διαμορφώνονται.

Αυτή είναι μια κατάσταση αντιφατική που ενώ από τη μια το ισχυροποιεί από την άλλη δεν το αφήνει να κρατηθεί ανέπαφο από τις ταξικές συγκρούσεις που εντείνονται ιδιαίτερα σε μια περίοδο κρίσης. Το ζήτημα που μπαίνει από κει και πέρα είναι το προς τα πού πηγαίνουν αυτές οι αντιφάσεις που από μόνες τους δεν είναι ανατρεπτικές. Το δίλημμα πού γεννιέται σε τέτοιες στιγμές στο εργατικό κίνημα είναι πώς να τις αντιμετωπίσει; Να μπει μέσα στο κράτος προσπαθώντας να διευρύνει αυτές τις αντιφάσεις ή να μείνει απ' έξω διατηρώντας την αυτονομία του και παλεύοντας να το ανατρέψει;

Η διαπίστωση ότι πραγματικά αναπτύσσονται αντιφάσεις μέσα στο ίδιο το κράτος δεν αρκεί για να απαντηθεί το ερώτημα. Η αξιοποίηση των αντιφάσεων πρέπει να πάρει υπόψη της ένα άλλο στοιχείο: τη δυναμική των επαναστατικών κρίσεων που δεν ταυτίζεται με τη «διεύρυνση» των ρωγμών στους κρατικούς μηχανισμούς, αλλά με την ανάπτυξη της αντίπαλης εξουσίας των εργατών.

Επαναστατικές κρίσεις

Οι επαναστατικές κρίσεις δεν είναι η γραμμική εξέλιξη των αντιφάσεων, αλλά αντίθετα προϋποθέτουν την συνειδητή κινητοποίηση των μαζών σε σύγκρουση με την αστική τάξη. Γι' αυτό άλλωστε και καμιά οικονομική ή και πολιτική κρίση δεν καταλήγει από μόνη της στην επανάσταση.

Ο Λένιν στον «Αριστερισμό» περιγράφει ως εξής τις επαναστατικές κρίσεις: «Όταν οι "κατώτερες τάξεις" δεν θέλουν να συνεχίσουν να ζουν με τον παλιό τρόπο και οι "ανώτερες τάξεις" δεν μπορούν να συνεχίσουν να κυβερνούν όπως και πριν, τότε η επανάσταση μπορεί να θριαμβεύση. Αυτή η αλήθεια μπορεί να εκφραστεί και ως εξής: Η επανάσταση είναι αδύνατη χωρίς μια πανεθνική κρίση. Άρα για να γίνει επανάσταση χρειάζεται από τη μια η πλειοψηφία των εργατών (ή τουλάχιστον η πλειοψηφία των συνειδητοποιημένων και πολιτικά ενεργών εργατών) να συνειδητοποιήσει ότι η επανάσταση είναι αναγκαία, και ότι είναι έτοιμοι να πεθάνουν γι' αυτήν· ενώ από την άλλη μεριά θα πρέπει οι κυρίαρχες τάξεις να αντιμετωπίζουν κυβερνητική κρίση, πράγμα που τραβάει ακόμα και τις πιο καθυστερημένες μάζες στην πολιτική, αδυνατίζει την κυβέρνηση και γίνεται πιο εύκολο για τους επαναστάτες να την ανατρέψουν»[20].

Η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας της τάξης που το κατακτά μέσα από μια ολόκληρη διαδικασία αγώνων, συγκρούσεων, οργάνωσης που της δίνουν όλο και μεγαλύτερη δυνατότητα συνειδητοποίησης του ιστορικού της ρόλου.

Η πάλη της εργατικής τάξης, ακόμα και η πιο άμεση, η καθημερινή, η συνδικαλιστική περικλείει μέσα της και ταυτόχρονα δύο στοιχεία: από την μια τις άμεσες διεκδικήσεις για την αναπαραγωγή της σαν εργατική δύναμη μέσα στα πλαίσια του καπιταλισμού και από την άλλη την αμφισβήτησή του. Αυτό δεν συμβαίνει μόνο σε σχέση με το περιεχόμενο του ίδιου του αγώνα και πόσο εύκολα κάποιες οικονομικές διεκδικήσεις μετατρέπονται σε πολιτικές (ας μην ξεχνάμε ότι ακόμα και πρόσφατα στην Γενική Απεργία ενάντια στα μέτρα του ΠΑΣΟΚ, έμπαινε το ζήτημα με την μορφή ερωτήματος μετά το ΠΑΣΟΚ τι;) αλλά και με τις μορφές πάλης που χρησιμοποιούνται σε μια δεδομένη στιγμή (π.χ. απεργιακές φρουρές, καταλήψεις εργοστασίων κλπ.).

Το ζήτημα όμως είναι ότι ενώ όλα αυτά τα στοιχεία ενυπάρχουν στους καθημερινούς αγώνες, γίνονται κυρίαρχα και καθορίζουν την κίνηση της ίδιας της τάξης μόνο σε περίοδο όξυνσης των ταξικών συγκρούσεων. Μόνο τότε δηλαδή παράλληλα με τη συνδικαλιστική οργάνωση ξεπηδάνε και τα εργοστασιακά συμβούλια και ο συντονισμός τους σαν προπλάσματα άμεσης δημοκρατίας, μόνο τότε ο εργατικός έλεγχος γίνεται η αμφισβήτηση του καπιταλισμού, της εκμετάλλευσης μόνο τότε η πολιτική σύγκρουση ξεπερνάει τα αντιπολιτευτικά πλαίσια και γίνεται αντιπαράθεση με την κυριαρχία του κεφάλαιου. Αυτή είναι μια διαδικασία μακρόχρονη που χαρακτηρίζεται από τους ρυθμούς κίνησης της ίδιας της εργατικής τάξης και που σίγουρα δεν συμβαίνει στο κενό. Είναι το άλλο δηλαδή μισό της επαναστατικής κρίσης που περιγράφει στον αριστερισμό ο Λένιν και που χωρίς αυτό είναι δύσκολο να μιλάει κανείς γενικευμένη πολιτική κρίση ή κρίση του συστήματος.

Σ' αυτή τη ζωντανή διαδικασία δεν μπορεί να αντιπαραθέσει κανένας κάποια εικόνα εργοστασιακών «αυτοδιαχειριστικών οργάνων» που δημιουργούνται μέσα από κυβερνητικές αποφάσεις (ακόμα και αριστερών κυβερνήσεων) ούτε ακόμα και για εργατικό έλεγχο που περιορίζεται στη «συμμετοχή» στις κεντρικές αποφάσεις. Το να φτιαχτεί κάποιο γραφειοκρατικό κέλυφος, στο όνομα της τάξης, όχι μόνο λειτουργεί ανασταλτικά για το ίδιο το εργατικό κίνημα, αλλά για να ξαναγυρίσουμε από κει που ξεκινήσαμε, δεν διευρύνει καν τις αντιφάσεις.

Μεταρρύθμιση ή επανάσταση;

«... Μια σοσιαλιστική κυβέρνηση μέσα σε ένα καπιταλιστικό κράτος χρειάζεται μια υγειή και πολιτικά ενεργή αριστερή αντιπολίτευση έξω από το κοινοβούλιο... Βέβαια θα πρέπει αυτή η αριστερή αντιπολίτευση να είναι "νομιμόφρων", δηλαδή να αποφεύγει μια καθαρά αρνητική τακτική που θα αποσκοπούσε στο να καταστρέψει τον συνασπισμό που βρίσκεται στην εξουσία. Αυτό έχει σαν προϋπόθεση την κριτική υποστήριξη της Επαναστατικής Αριστεράς προς μια σοσιαλιστική κοινοβουλευτική κυβέρνηση, ενώ παράλληλα θα συνεχίζει την πολιτική της δουλειά έξω από τα όρια του καπιταλιστικού κράτους...»[21]

Δεν ξέρω αν ο E.O. Wright όταν έγραφε αυτό το κομμάτι είχε στο μυαλό του την εικόνα της Χιλής σαν ένα παράδειγμα του πώς μπορεί να συνυπάρξει ο κοινοβουλευτισμός και η επανάσταση. Εκεί πάντως τα αποτελέσματα αυτής της συνύπαρξης ήταν καταστροφικά. Έστω κι αν το MIR (Κίνημα Επαναστατικής Αριστεράς) είχε δηλώσει κριτική υποστήριξη στην κυβέρνηση του Αλλιέντε, αυτό δεν εμπόδισε εκείνη την κυβέρνηση της αριστεράς να αφοπλίσει το κίνημα και όχι το αστικό κράτος. Η βίαιη αντιπαράθεση της αστικής τάξης για να ξαναστήσει την κλονισμένη κυριαρχία της μπόρεσε και νίκησε ακριβώς χάρη στη «νομιμοφροσύνη» που επέβαλε στο κίνημα η κυβέρνηση Αλλιέντε. Από τότε οι οποιεσδήποτε προσπάθειες της στρατηγικής των δομικών αλλαγών να στηρίξει κυβερνήσεις έχουν αυτο-περιοριστεί ώστε οι αλλαγές που επιδιώκουν να μην προκαλούν τη βίαιη αντεπίθεση της αστικής τάξης (π.χ. στρατηγική του «ιστορικού συμβιβασμού»). Οι ίδιοι οι θεωρητικοί της στρατηγικής των διαρθρωτικών αλλαγών αναγνωρίζουν έμμεσα ότι υπάρχει αυτή η αντίφαση στη στρατηγική τους και προσπαθούν να την απαλύνουν περιορίζοντας όλο και περισσότερο τη ριζικότητα των μεταρρυθμίσεων που προτείνουν.

Η θεωρητικοποίηση μιας τέτοιες εμπειρίας είναι δύσκολο να παρουσιαστεί σαν ο σταδιακός μαρασμός του αστικού κράτους και οι δομικές αλλαγές, σαν το εργαλείο που φτάνουμε σ' αυτό.

Αντίθετα, αυτό που αναδεικνύει μια τέτοια αντίληψη είναι οι φοβερές της ομοιότητες με τη σοσιαλδημοκρατία.

— Στη σχέση κόμματος και τάξης, κρατάει όλη την ελιτίστικη αντίληψη της αστικής εκπροσώπησης και των ειδικών, όπου τα πολιτικά καθήκοντα είναι για την κυβέρνηση, ενώ το

εργατικό κίνημα περιορίζεται στο να λειτουργεί σαν μια δύναμη πίεσης που θα προωθεί ή θα στηρίζει μια κυβέρνηση της αριστεράς.

— Προωθεί την γραφειοκρατικοποίηση του εργατικού κινήματος γιατί απέναντι στην άμεση δημοκρατία και τις ζωντανές λειτουργίες του, χτίζει όργανα και δομές «συνύπαρξης» που εξασφαλίζουν τελικά τον έλεγχο πάνω στην εργατική τάξη και όχι την αυτόνομη ανάπτυξή της.

— Απέναντι στη διπλή εξουσία και στη δικτατορία του προλεταριάτου αντιπαραθέτει τις δομικές αλλαγές και την μεταρρύθμιση του αστικού κράτους. Απ' αυτή την άποψη βρίσκεται πραγματικά στην αντίπερα όχθη από το λενινισμό. Στην προοπτική απελευθέρωσης όλης της κοινωνίας μέσα από την απελευθέρωση της εργατικής τάξης αντιπροτείνει την αριστερή διαχείριση του καπιταλισμού. Κάτω από οποιαδήποτε ονομασία κι αν αυτό πάρει, καταλήγει στο ίδιο ηττοπαθές συμπέρασμα: Η αστική εξουσία είναι παντοδύναμη, δεν μπορούμε να την ανατρέψουμε αλλά μόνο να την δεχτούμε.

Πέρα από τα κομμάτια ή η στρατηγική της μοριακής επανάστασης

Εάν για τους ρεφορμιστές οι αλλαγές στο αστικό κράτος είναι αρκετές για να παραιτηθεί το εργατικό κόμμα από την ανατροπή του, για έναν άλλο χώρο, που συνηθίζεται να ονομάζεται «αυτονομία» (και που περιλαμβάνει διάφορες τάσεις και απόψεις), η προλεταριακή επανάσταση είναι ξεπερασμένη, γιατί στον σύγχρονο καπιταλισμό δεν αλλάζει μόνο το κράτος αλλά και το ίδιο το υποκείμενο της επανάστασης, δηλαδή η εργατική τάξη. Τώρα πια, σύμφωνα μ' αυτή την άποψη, το βάρος των παλιών βιομηχανικών εργατών έχει μειωθεί, ενώ στη θέση του παλιού «συλλογικού»» εργάτη του Μαρξ, έχει μπει μια καινούρια κατηγορία εργατών, αποειδικευμένη, ρομποτοποιημένη και εξατομικοποιημένη, που η εργατική αυτονομία στην Ιταλία χαρακτήρισε εργάτη-μάζα. Αυτή η καινούρια εργατική τάξη, έχει διαφορετικό τρόπο οργάνωσης και πάλης, που δεν είναι πια τα εργατικά συμβούλια της Ρωσικής Επανάστασης του '17 και των επαναστάσεων του μεσοπολέμου στην Ευρώπη. Άρα είναι λάθος να μην παίρνει κανείς υπ' όψη του αυτές τις αλλαγές και να συνεχίζει να παλεύει για την δικτατορία του προλεταριάτου.

Σε συνδυασμό μ' αυτή την άποψη, εμφανίστηκαν κι άλλες απόψεις που μιλούσαν για τη γέννηση των νέων κοινωνικών υποκειμένων: Υποκειμένων που είχαν μεγαλύτερο πια βάρος μέσα στην κοινωνία από την παραδοσιακή εργατική τάξη, που έθαζαν επιτακτικά την ανάγκη αλλαγής της παλιάς συγκεντρωτικής στρατηγικής της επανάστασης και αναζητούσαν νέες αποκεντρωμένες μορφές έκφρασης και απελευθέρωσης τους. Η μία άποψη συμπληρώνει την άλλη κι έτσι κυριαρχεί για μια ολόκληρη περίοδο μέσα στο χώρο και της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς αλλά και της αριστερής διανόησης που βγήκε από τον Μάη του '68, και που ένα της κομμάτι αποτελεί τώρα τους νέους φιλόσοφους, η κριτική στην δικτατορία του προλεταριάτου που στηρίζεται βασικά στα εξής σημεία:

Αλλαγές στην εργατική τάξη

1. Ότι οι αλλαγές στην ίδια την εργατική τάξη μέσα από την αποβιομηχανοποίηση του καπιταλισμού έχουν σαν συνέπεια από τη μια να μειώνεται το ποσοστό των βιομηχανικών εργατών και να αυξάνονται αυτοί που απασχολούνται στον τριτογενή τομέα, ενώ από την άλλη το κομμάτι που δουλεύει στο εργοστάσιο αποειδικεύεται. Δηλαδή δεν έχει πια τη δύναμη και την εμπιστοσύνη που είχαν οι παλιοί ειδικευμένοι εργάτες, οι μάστορες.

«Η παραδοσιακή εργατική τάξη (συνδικαλισμένη με μόνιμη απασχόληση και προστασία από την εργατική νομοθεσία και τις συλλογικές συμβάσεις) δεν αποτελεί παρά μια προνομιούχο μειοψηφία... Η αυτοματοποίηση και τα κομπιούτερ έχουν καταστρέψει τις πιο πολλές δεξιοτεχνίες και τις δυνατότητες των εργατών για πρωτοβουλία. Σιγά σιγά αντικαθιστούν όσους ειδικευμένους εργάτες έχουν απομείνει (είτε χαρτογιακάδες είτε χειρώνακτες) με έναν νέο τύπου ανειδίκευτου εργάτη. Η εποχή των ειδικευμένων εργατών, που είχαν σαν χαρακτηριστικό τους τη δύναμη μέσα στο εργοστάσιο και τα αναρχοσυνδικαλιστικά τους σχέδια, πρέπει σήμερα πια να θεωρείται σαν ένα διάλειμμα, στο οποίο ο Ταιϋλορισμός, η «Επιστημονική οργάνωση της εργασίας και τέλος τα ρομπότ και τα κομπιούτερ βάζουν τέρμα»[22].

Νέα Κοινωνικά υποκείμενα

2. Την εμφάνιση των νέων κοινωνικών υποκειμένων μέσα από την «κρατικοποίηση» και την κυριαρχία πάνω στις σχέσεις παραγωγής της κρατικής βίας και καταπίεσης. Μετά την ανάπτυξη του κρατικού παρεμβατισμού, σύμφωνα μ' αυτή την άποψη, η κοινωνία αντιμετωπίζει μια διπέτωπη διείσδυση του καπιταλιστικού αυταρχισμού στο σύνολό της. Από τη μια μεριά με την οργάνωση της κρατικής μέριμνας για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης «οι κοινωνικές σχέσεις κρατικοποιούνται» και από την άλλη με την Κεϋνσιανή πολιτική της διαχείρισης της «ενεργού ζήτησης» και των επενδύσεων το κράτος «διαχέει την οργάνωση της εκμετάλλευσης σε όλη την κοινωνία» (Νέγκρι — «Κοινωνικό Κράτος»). Το αποτέλεσμα είναι το «διάχυτο εργοστάσιο», η μετατροπή της κοινωνίας σε μια τεράστια φάμπρικα που έχει συντριβεί η κεντρικότητα όχι μόνο της παλιάς εργατικής τάξης αλλά γενικά της εργατικής τάξης και έχει αντικατασταθεί από «διαταξικά κινήματα» που τα συνενώνουν υποκειμενικές ιδεολογίες και ηθικές αξίες[23].

Αποκέντρωση

3. Την ανάγκη μιας νέας στρατηγικής που δεν θα στηρίζεται πια στην κεντρικότητα της εργατικής τάξης, αλλά στην πολυσυλλεκτικότητα των διαφόρων κοινωνικών κινημάτων και στις δικές τους ανάγκες. Ο Γκορτζ στον «Αποχαιρετισμό στην Εργατική Τάξη» υποστηρίζει ότι οι παλιές μορφές οργάνωσης της εργατικής τάξης είναι πια ξεπερασμένες: «Τα εργατικά συμβούλια —που αποτελούσαν όργανα εργατικής εξουσίας την εποχή που η παραγωγή στηριζόταν σε τεχνικά αυτόνομες ομάδες εργατών— σήμερα πια έχουν γίνει αναχρονιστικά, μέσα στο γιγάντιο εργοστάσιο της αλυσίδας παραγωγής και των ξεχωριστών τμημάτων». Ενώ παράλληλα ο Ντελέζ στο «Διανοούμενοι και εξουσία», περιγράφει για τις μορφές που θα πρέπει να οργανώνονται και να παλεύουν τα νέα υποκείμενα:

Ενάντια σ' αυτή την ολόπλευρη πολιτική της εξουσίας, παίρνουμε πρωτοβουλίες για τοπικές απαντήσεις, συ-

γκρούσεις, ενεργητικές και καμιά φορά προληπτικές άμυνες. *Δεν έχουμε ανάγκη να συνολικεύσουμε αυτό που πάντοτε συνολικεύεται από την πλευρά της εξουσίας.* Αν κινιόμασταν προς αυτή την κατεύθυνση αυτό θα σήμαινε την αποκατάσταση των αντιπροσωπευτικών μορφών συγκεντρωτισμού και μιας ιεραρχικής δομής. Πρέπει να δημιουργήσουμε οριζόντιες διασυνδέσεις και ένα ολόκληρο σύστημα από δίκτυα και λαϊκές βάσεις»

Έτσι στην συγκεντρωτικότητα του καπιταλιστικού κράτους που μπορεί και μετατρέπει όλη την «κοινωνία σε εργοστάσιο» —σύμφωνα με την άποψη της ίδιας της αυτονομίας— τα κοινωνικά κινήματα αντιπαραθέτουν όχι την βίαιη ανατροπή του, αλλά τις αποκεντρωμένες μορφές αυτοργάνωσής τους.

Βερολίνο 1919

Η εργατική τάξη σήμερα

Η απάντηση στην κριτική της αυτονομίας για την δικτατορία του προλεταριάτου, χρειάζεται πρώτα απ' όλα μια μεθοδολογική παρατήρηση που να στείνει στα πόδια τους τις λειτουργίες του καπιταλισμού —τα ζητήματα δηλαδή κυρίαρχης και δευτερεύουσας αντίθεσης— και να αποκαθιστά την πραγματική σχέση, ανάμεσα στις παραγωγικές σχέσεις και την εξουσία.

Αντίθετα με την άποψη της αυτονομίας που βλέπει τις εξουσιαστικές σχέσεις του Κράτους, να απλώνονται σε όλα τα επίπεδα —μέσα και έξω από το εργοστάσιο και να εξασφαλίζουν μέσα από την βία και τον δεσποτιμό την εκμετάλλευση της παλιάς και της νέας εργατικής τάξης, ο Μαρξ υποστηρίζει ότι αυτή η σχέση είναι τελείως ανάποδη. Ότι δηλαδή η εξουσιαστική θέση του κεφάλαιου είναι το αποτέλεσμα των σχέσεων παραγωγής, δηλαδή της θέσης που έχει η κάθε μία τάξη μέσα στην παραγωγική διαδικασία. Ενώ δηλαδή οι καπιταλιστές έχουν την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, οι εργάτες δεν έχουν τίποτα άλλο να πουλήσουν παρά μόνο την εργατική τους δύναμη. Αυτό είναι που καθορίζει την δεσποτική θέση του κεφαλαίου μέσα στο εργοστάσιο και την κυριαρχία που έχει στο να καθορίζει την διαδικασία παραγωγής και την δομή της.

Στην κοινωνία όπου οι καπιταλιστικές σχέσεις είναι κυρίαρχες, η αναρχία στην κοινωνική κατανομή εργασίας και ο δεσποτισμός στην κατανομή εργασίας μέσα στην βιομηχανία, είναι δύο πράγματα αλληλένδετα και η "καπιταλιστική διεύθυνση" στην παραγωγική διαδικασία μολονότι βασικά καθορίζεται από τις τεχνικές αναγκαιότητες της εργασιακής - διαδικασίας στην μορφή... είναι καθαρά δεσποτική»([24])

Για τον Μαρξ το τι γίνεται σε κάθε εργοστάσιο δεν καθορίζεται μόνο από τις σχέσεις εκμετάλευσης έτσι όπως υπάρχουν σε κάθε επιμέρους μονάδα, γιατί τα διάφορα κομμάτια του κεφάλαιου δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους. Κι αυτή η αλληλεξάρτηση που υπάρχει δεν εξασφαλίζεται μέσα από την εξουσία του κράτους αλλά μέσα από τον ίδιο τον ανταγωνισμό των κεφαλαίων στα πλαίσια της αγοράς.

«Ο εσωτερικός νόμος επιβάλεται μέσα από τον ανταγωνισμό τους, την αμοιβαία πίεση του ενός πάνω στο άλλο, όπου οι αποκλίσεις ακυρώνονται αμοιβαία. Μόνο σαν εσωτερικός νόμος απέναντι στους επιμέρους φορείς, σαν τυφλός νόμος της Φύσης, κατοθρώνει ο νόμος της αξίας να εξασκήσει την επίδραση του και να διατηρήσει την κοινωνική ισορροπία της παραγωγής μέσα στις τυχαίες διακυμάνσεις της»([25])

Είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουμε την σημασία που παίζει ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα διάφορα κεφάλαια, έτσι ώστε να υποχρεωθούν τα επιμέρους ατομικά κεφάλαια να προσαρμοστούν στις ανάγκες και στα χαρακτηριστικά του

«κεφαλαίου γενικά». Γιατί έτσι δεν θα ψάχνουμε τις αλλαγές, την σταθερότητα ή και τις κρίσεις του καπιταλισμού σε κάποιες υπαρξιακές ή ιδεαλιστικές εξηγήσεις των καπιταλιστών και του Κράτους, αλλά στην «επίδραση του ενός κεφάλαιου πάνω στο άλλο που τα αναγκάζει να λειτουργούν σαν κεφάλαιο γενικά»[26]

Ο «συλλογικός» εργάτης

Η τάξη είναι μια κοινωνική σχέση και όχι στατιστικά στοιχεία. Για τον Μαρξ η εργατική τάξη δεν προσδιορίζεται από την συγκεκριμμένη δουλειά που κάνει αλλά από την σχέση της στην παραγωγή, δηλαδή ότι είναι υποχρεωμένη μέσα στον καπιταλισμό να πουλάει την εργατική της δύναμη για να ζήσει άσχετα με το αν δουλεύει σε μια πρέσσα ή σε μια γραφομηχανή.

Γι αυτό μολονότι ο Μαρξ κάνει ο ίδιος την διάκριση ανάμεσα σε παραγωγική και μη παραγωγική εργασία (δηλαδή στους εργάτες που παράγουν υπεραξία και σ' αυτούς που δεν παράγουν), σε κανένα όμως σημείο δεν περιορίζει την εργατική τάξη μόνο στους πρώτους, αλλά αντίθετα, διαπιστώνει ότι τα όρια πολλές φορές ανάμεσα στα δύο είναι αρκετά δυσδιάκριτα. Η δε εξέλιξη του «συλλογικού» εργάτη θα μετέτρεπε πολύ γρήγορα σε παραγωγικά κομμάτια αυτά που πριν από λίγο δεν ήταν.

Τα κριτήρια του Μαρξ για το τι είναι εργατική τάξη δεν έχουν μονάχα ιστορική σημασία αλλά είναι εργαλείο που βοηθάει στο να καταλάβει και να εξηγήσει καθένας τις αλλαγές που έχουν γίνει μεταπολεμικά στην σύνθεση της ίδιας της τάξης. Ενώ δηλαδή η ανάπτυξη της τεχνολογίας, οι ανταγωνισμοί, η κυριαρχία του μονοπωλιακού κεφαλαίου στην παγκόσμια αγορά έχει μειώσει την δύναμη κάποιων παλιών εργατικών κομμάτων (π.χ. ανθρακωρύχοι), και έχει από την άλλη αναδείξει κάποια καινούρια εργατικά κόμματα που καλύπτουν αυτές τις νέες ανάγκες, σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί κανένας να μιλήσει για «συρρίκνωση» της εργατικής τάξης σαν σύνολο. Η ερμηνεία των ανακατάξεων μέσα στην εργατική τάξη απαιτεί να διαφυλάξουμε και να χρησιμοποιήσουμε τις μαρξιστικές κατηγορίες («συλλογικός εργάτης»).

Αυτό που έχει επιτρέψει τη μείωση του ποσοστού των βιομηχανικών εργατών μέσα στις πιο παλιές καπιταλιστικές χώρες («αποβιομηχανοποίηση») είναι η τρομερή αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Οι πιέσεις του ανταγωνισμού έχουν οδηγήσει τους καπιταλιστές σε συνεχή τεχνολογικό αγώνα δρόμου που ανεβάζει την οργανική σύνθεση του κεφάλαιου σε ολοένα μεγαλύτερα ύψη. Η προχωρημένη τεχνολογία καταστρέφει τις παλιές ειδικότητες («αποειδίκευση») αλλά απαιτεί και τη δημιουργία νέων κοματιών της εργατικής τάξης γιατί διευρύνει πολύ τον τομέα των υπηρεσιών («μη-παραγωγική εργασία»). Ένας διαρκώς αυξανόμενος όγκος κεφαλαίων κυνηγάει για να μοιραστεί ένα διαρκώς αυξανόμενο όγκο υπεραξίας και έτσι ο τομέας της κυκλοφορίας και διανομής της υπεραξίας γνωρίζει τη δική του διόγκωση —το εμπόριο, οι τράπεζες, η διαφήμιση, το χρηματιστήριο, οι υπηρεσίες του δημόσιου τομέα απασχολούν μαζικά νέα κομάτια. Μεγάλη επέκταση προκαλεί και η διόγκωση των υπηρεσιών που συνδέονται με την αναπαραγωγή της τόσο παραγωγικής εργατικής δύναμης —εκπαίδευση, περίθαλψη, διασκέδαση, τουρισμός.

Όλες αυτές οι ανακατατάξεις έβαλαν ζητήματα ιδεολογικά, οργανωτικά και πολιτικά μέσα στην εργατική τάξη —έντονα μικροαστική ιδεολογία στους νέους χαρτογιακάδες, νέες ανάγκες συνδικαλιστικής οργάνωσης των κακοπληρωμένων κοματιών που επάνδρωσαν τις χειρωνακτικές δουλειές στις υπηρεσίες (γυναίκες, μετανάστες), νέες πολιτικές δυνατότητες με την εμφάνιση βιομηχανικού προλεταριάτου στον τρίτο κόσμο— αλλά με κανένα τρόπο δεν σήμαιναν την υποβάθμισή της από τον πρωταγωνιστικό ρόλο του υποκείμενου της επανάστασης.

Ούτε μπορεί να διαβρωθεί αυτός ο ρόλος με τη «ρομποτοποίηση» των εργατών, την εισβολή του αυτοματισμού σε μεγαλύτερη κλίμακα στο εργοστάσιο. Γιατί οι σημερινοί «αποειδικευμένοι» προλετάριοι έχουν τεράστια οικονομική δύναμη, μπορούν να ακινητοποιήσουν ασύγκριτα μεγαλύτερο όγκο μέσων παραγωγής απ' ό,τι στο παρελθόν. Είναι ειρωνική αντίφαση του καπιταλισμού πως όσο περισσότερο προσπαθεί να κυριαρχήσει η νεκρή εργασία πάνω στη ζωντανή, τόσο το «ανθρώπινο εξάρτημα της μηχανής» αποχτάει τη δύναμη να γίνει πιο αποτελεσματικά ο «ιστορικός νεκροθάφτης» του καπιταλισμού.

Η κεντρικότητα της εργατικής τάξης

Αυτή η μαρξιστική σκοπιά που μας επιτρέπει να κατανοήσουμε τις αλλαγές μέσα στην εργατική τάξη, μας βοηθάει να δούμε και την εμφάνιση των νέων κινημάτων μέσα στην κοινωνία.

Η έκρηξη των κινημάτων των γυναικών, των φοιτητών, της νεολαίας γενικότερα, των μαύρων, των ομοφυλόφιλων κλπ είναι δεμένη με τους θεσμούς που διαμορφώνονται μέσα στον καπιταλισμό για να εξασφαλίσουν την αναπαραγωγή και την πιο αποδοτική εκμετάλλευση της εργατικής τάξης. Η οικογένεια, το σχολείο, η εκπαίδευση γενικότερα, είναι θεσμοί που τα χαρακτηριστικά τους καθορίζονται ακριβώς από τις σχέσεις εκμετάλλευσης. Οι ανάγκες του κεφαλαίου για φτηνό, αποδοτικό και πειθαρχημένο εργατικό δυναμικό διαπερνούν αυτούς τους θεσμούς και καθορίζουν την ιεραρχική, καταπιεστική δομή τους και την εξουσιαστική ιδεολογία τους: Ο αντρικός σωβινισμός, ο ρατσισμός, ο αντινεολαίΐστικος ρατσισμός, η καταστολή της σεξουαλικότητας, ο ανταγωνισμός και η επιθετικότητα δεν είναι εκφράσεις κάποιου αφηρημένου εξουσιαστικού πνεύματος. Είναι εκφράσεις της δομής καταπίεσης που αντιστοιχεί στις καπιταλιστικές σχέσεις εκμετάλλευσης. Γι' αυτό άλλωστε ο καπιταλισμός δεν δημιουργεί μόνο την καταπίεση για τους ανθρώπους γενικά και αφηρημένα, αλλά και τις συνθήκες που επιτρέπουν την μαζική αντίσταση στην καταπίεση: βγάλσιμο των γυναικών στην παραγωγή, μαζικοποίηση της εκπαίδευσης, μετανάστευση και πολυ-φυλετική σύνθεση της εργατικής τάξης.

> «Η αστική τάξη δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς συνεχώς να επαναστατικοποιεί τα μέσα παραγωγής, και επόμενα τις σχέσεις παραγωγής και μαζί τους συνολικά τις σχέσεις της κοινωνίας»
>
> (Κομμουνιστικό Μανιφέστο)

Ο καπιταλισμός στο κυνήγι της συσσώρευσης δημιουργεί, λοιπόν, τις συνθήκες εμφάνισης των νέων υποκειμένων.

Αυτή η πραγματικότητα δεν είναι άμεσα ορατή από τα ίδια τα κινήματα που ξεπηδούν μέσα απ' αυτές τις αντιστάσεις. Γιατί έστω κι αν οι θεσμοί (οικογένεια, εκπαίδευση) καθορίζονται από την εκμετάλλευση της εργατικής τάξης, δεν είναι θεσμοί που αφορούν *μόνο* την εργατική τάξη, όπως το εργοστάσιο. Τα κινήματα αυτά είναι διαταξικά, κινητοποιούν και πολιτικοποιούν ολόκληρες μερίδες της κοινωνίας (γυναίκες, νεολαία, μαύροι) με διαταξική σύνθεση.

Αυτό είναι δύναμη και αδυναμία αυτών των κινημάτων ταυτόχρονα. Με την ανάπτυξη των κινημάτων το μέτωπο της πάλης της εργατικής τάξης ενάντια στον καπιταλισμό διευρύνεται, η εργατική τάξη προβάλει σαν ο απελευθερωτής όλων των καταπιεσμένων. Όμως η διαταξικότητα μπορεί να σημάνει και αποστασιοποίηση από την εργατική τάξη σε αναζήτηση αδιέξοδων μεταρρυθμίσεων. Μέσα στον καπιταλισμό η απελευθέρωση των νέων υποκειμένων είναι αδύνατη, κάθε μεταρρύθμιση έχει προκαθορισμένα όρια γιατί προσκρούει ακριβώς στις σχέσεις εκμετάλλευσης. Το μόνο υποκείμενο που θέλει και μπορεί να ανατρέψει αυτές τις σχέσεις είναι η ίδια η εργατική τάξη. *Γι' αυτό η μόνη στρατηγική* που μπορεί να οδηγήσει τα κινήματα στην απελευθέρωση είναι η κεντρικότητα της εργατικής τάξης, η σύνδεση μαζί της στην πάλη για την ανατροπή του καπιταλισμού.

Αυτή τη σύνδεση, αυτό το κεντράρισμα των κινημάτων στην

πάλη της εργατικής τάξης για την ανατροπή της κρατικής εξουσίας των καπιταλιστών είναι που αρνείται η «νομαδική», «μοριακή» επανάσταση των εναλλακτικών και των αυτόνομων και γι' αυτό αποκεντρώνοντας ή αυτονομώντας τα νέα υποκείμενα τα αποδυναμώνει, διευκολύνει την ηγεμονία των αστών και των ρεφορμιστών μέσα τους, καταλήγει να τα παραδώσει αποδυναμωμένα σε νέους μεταρρυθμισμένους γραφειοκρατικούς θεσμούς που προωθεί το ίδιο το κράτος.[27,28]

Αντίθετα η προλεταριακή επανάσταση έχει δείξει έμπρακτα ότι είναι το πανηγύρι όλων των καταπιεσμένων. Ο Οκτώβρης του '17 δεν ήταν μόνο τα Σοβιέτ των εργατών, των αγροτών και των Στρατιωτών αλλά και η πιο ριζοσπαστική απόπειρα ανατροπής των αστικών πλαισίων στην οικογένεια και την εκπαίδευση. Μόνο με τη σταλινική αντεπανάσταση ξαναγύρισε η αντιδραστική νομοθεσία που είχαν ανατρέψει οι Μπολσεβίκοι (αποκατάσταση της οικογένειας και των γυναικών στο ρόλο της παιδοποιητικής μηχανής, ποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας, επιστροφή των εξετάσεων και των πτυχίων στα σχολεία κλπ).

Σε κάθε επαναστατική ανάταση της εργατικής τάξης έχει επαληθευτεί ο ρόλος της σαν απελευθερωτή όχι μόνο του εαυτού της αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας. Γιατί, για να θυμίσουμε ξανά τα λόγια του Λένιν στις «Θέσεις για την Αστική Δημοκρατία και την Προλεταριακή Δικτατορία», η εργατική τάξη έχει τη δυνατότητα να πραγματοποιήσει την ισότητα ανεξάρτητα από φύλο, θρησκεία, φυλή ή εθνικότητα (και ηλικία) γιατί η εξουσία των εργατών μπορεί να βάλει τέρμα στον διαρκή ανταγωνισμό για το μοίρασμα και ξαναμοίρασμα των μέσων παραγωγής, απαλλοτριώνοντας τους καπιταλιστές και διαλύοντας τους μηχανισμούς και της καταπίεσης.

Παρίσι, 1968

---

1. Λένιν, Κράτος και Επανάσταση.
2. Μαρξ, Ταξικοί Αγώνες στη Γαλλία.
3. Μαρξ, ο Εμφύλιος Πόλεμος στη Γαλλία.
4. Μαρξ, Κριτική στο Πρόγραμμα της Γκότα.
5. Λένιν, Κράτος και Επανάσταση.
6. Από γράμμα του Μαρξ στον Weydemeyer (5 Μάρτη 1852). Αναφέρεται από τον Λένιν στο Κράτος και Επανάσταση.
7. Λένιν, Θέσεις για την αστική δημοκρατία και τη δικτατορία του προλεταριάτου, Διαλεκτά έργα τόμος 3ος.
8. Γκράμσι, «Εργατική Δημοκρατία» στο: Συλλογή Πολιτικών Κειμένων 1910-1920, έκδοση στα αγγλικά Λονδίνο 1977.
9. Γκράμσι, «Συνδικάτα και Συμβούλια», όπου και πιο πάνω.
10. Γκράμσι, όπου και στη σημείωση (8) παραπάνω.
11. Γκράμσι, «Σχετικά με το Πρόγραμμα του Όρντινε Νουόβο», όπου και πιο πάνω.
12. G. Deleuze, «Difference et Répetition», (Διαφορά και Επανάληψη).
13. Λ. Μάγκρι, «Ιταλία, Σοσιαλδημοκρατία και Επανάσταση στην Δύση». Συνέντευξη με τον Μάγκρι στο περιοδικό «Socialist Revolution» ν. 36.
14. Νίκος Πουλαντζάς, «Κράτος, Εξουσία, Σοσιαλισμός». Verso ed.
15. Νίκος Πουλαντζάς όπου και παραπάνω.
16. E.O. Wright, «Class, Crisis and the State» Verso ed. (Τάξη, Κρίση και Κράτος).
17. Alex Callinicos «Is there a future for Marxism» (Έχει μέλλον ο Μαρξισμός;) Macmillan Press Ltd.
18. Μπουχάριν. Ιμπεριαλισμός (αγγλική έκδοση).
19. Γκράμσι, «Κράτος και Κοινωνία των Πολιτών», από τα Τετράδια της Φυλακής.
20. Λένιν, «Αριστερισμός — η παιδική αρρώστια».
21. E. O. Wright, όπου και παραπάνω.
22. Αντρέ Γκόρτς, «Αποχαιρετισμός στην Εργατική Τάξη».
23. Μαμή Νο 3. «Οι αλλαγές στην Εργατική Τάξη. Καιρός για αποχαιρετισμό της Εργ. Τάξης;»
24. Μαρξ: Κεφάλαιο Τομ. 1.
25. Μαρξ: Κεφάλαιο τομ. 3.
26. Κ. Μαρξ: Grundrisse.
27. Μαμή Νο 2, «Ποιός θυμάται την Επανάσταση».
28. Μαμή Νο 6, «Για την ανασυγκρότηση της Ε.Α.».

LA COMMUNE

115 χρόνια από την

Παρισινή Κομμούνα

Μια πρώτη γεύση εργατικής εξουσίας

18 Μάρτη 1871: «Οι προλετάριοι του Παρισιού, μέσα από τις αποτυχίες και τις προδοσίες των κυρίαρχων τάξεων, κατάλαβαν ότι έφτασε η ώρα να σώσουν την κατάσταση, παίρνοντας στα χέρια τους την διεύθυνση των δημόσιων υποθέσεων... Κατάλαβαν ότι είναι επιταχτικό τους καθήκον και απόλυτο δικαίωμά τους να γίνουν κύριοι της τύχης τους και να πάρουν στα χέρια τους την κυβερνητική εξουσία»(1).

Με αυτά τα λόγια, η κεντρική επιτροπή της εθνοφυλακής του πολιορκημένου Παρισιού, ανακοίνωνε, 115 χρόνια πριν από σήμερα, την κατάληψη της εξουσίας στην πρωτεύουσα της Γαλλίας, από την οπλισμένη εργατική τάξη. Η Παρισινή Κομμούνα που γεννιόταν εκείνη την ημέρα και επρόκειτο να ζήσει όλο και όλο 72 μέρες, σημάδεψε όλη την μετέπειτα πορεία του εργατικού κινήματος.

Τον Ιούλη του 1870, ο Ναπολέων ο ΙΙΙ κύρυξε τον πόλεμο στην Γερμανία. Βρισκόμαστε στις αρχές της πιο βαθιάς και μακρόχρονης κρίσης του ευρωπαϊκού καπιταλισμού του προηγούμενου αιώνα, μίας κρίσης που με ελάχιστα διαλήματα κράτησε ως τα τέλη του αιώνα. Δεκαπέντε χρόνια αργότερα έγραφε ο Ένγκελς

«Φαίνεται αλήθεια νάχει σταματήσει ο κύκλος της στασιμότητας, άνθισης, υπερπαραγωγής και κρίσης που επαναλαμβανόταν σταθερά κάθε δέκα χρόνια από το 1825 ως το 1867, μόνο όμως για να μας ρίξει στο βάλτο της απελπισίας μιας διαρκούς και χρόνιας ύφεσης. Δε θέλει νάρθει η πολυπόθητη περίοδος της άνθισης»(2).

Η κρίση αυτή σημάδεψε το τέλος της περιόδου του «ελεύθερου ανταγωνισμού». Μπαίνουμε στην περίοδο που η καπιταλιστική ανάπτυξη προσπαθεί να σπάσει τα στενά εθνικά πλαίσια. Οι ανταγωνισμοί των κεφαλαίων ξεπερνούν τα σύνορα και δένονται όλο και περισσότερο με τους ανταγωνισμούς των ίδιων των κρατών. Η εξάπλωση στις αποικίες, οι στρατιωτικές επεμβάσεις, οι πόλεμοι γίνονται όλα τα επόμενα χρόνια ο κανόνας. Οι εξελίξεις αυτές βάζουν πιέσεις και στο ίδιο το κράτος. Κάτω από αυτό το βάρος αναμορφώνονται και οι λειτουργίες του, αλλά και ο ρόλος του. Όμως ο Γαλλογερμανικός πόλεμος του 1870, οδήγησε στην εργατική εξέγερση του Παρισιού και την Κομμούνα, που έδειχνε στους αστούς ότι δεν θα μπορούσαν ανενόχλητοι να προχωρήσουν στις ανακατατάξεις τους. Ίσα-ίσα, όπως φάνηκε και από την ίδια την ιστορία της Κομμούνας, η απειλή της εργατικής επανάστασης, μπορούσε να επισκιάσει προσωρινά τους ανταγωνισμούς τους.

Για την Γαλλία, ο πόλεμος που ξέσπασε το καλοκαίρι του 1870 ήταν μία τραγωδία. Όλος ο γαλλικός στρατός, μαζί με τον ίδιο τον αυτοκράτορα αιχμαλωτίστηκε στις 3 Σεπτέμβρη στο Σεντάν. Αυτόματα έπεσε στην Γαλλία η αυτοκρατορία και ανακηρύχθηκε ξανά η δημοκρατία. Καθώς τα πρώσικα στρατεύματα βάδιζαν κατά του Παρισιού, αναλάμβανε την άμυνα της πόλης η εθνοφυλακή που δημιουργήθηκε εκείνη την στιγμή από όλους όσους μπορούσαν να φέρουν όπλα. Από την άλλη, διάφοροι παλιοί φιλομοναρχικοί βουλευτές με αρχηγό τον Θιέρσο ανέλαβαν, με την ανοχή και του οπλισμένου Παρισιού, την διακυβέρνηση της Γαλλίας. Η έδρα της κυβέρνησης «εθνικής άμυνας» μεταφέρθηκε έξω από το Παρίσι, στις Βερσαλίες.

Στις 18 Σεπτέμβρη τα πρώσικα στρατεύματα περικύκλωσαν το Παρίσι. Η πολιορκία κράτησε τέσσερεις μήνες. Σε αυτό το διάστημα το Παρίσι υπέφερε από την έλειψη και των πιο στοιχειωδών αγαθών. Όταν τέλος στις 28 Γενάρη 1871 υπογράφτηκε η συνθηκολόγηση, παραδόθηκαν τα φρούρια, αφοπλίστηκε η οχυρωματική γραμμή, όμως δεν τόλμησαν να αφοπλίσουν την εθνοφυλακή, δηλαδή την εργατική τάξη του Παρισιού.

Όταν στις 18 Μάρτη προσπάθησε ο Θιέρσος να κάνει αυτό που δεν τόλμησαν οι Πρώσοι, δηλαδή να αφοπλίσει δια της βίας την εθνοφυλακή, βρέθηκε αντιμέτωπος με το εργατικό κίνημα. Η μακρόχρονη πολιορκία, οι συνεχείς προκλήσεις από την κυβέρνηση, αλλά κύρια η οργάνωση κάτω από το βάρος αυτών των πιέσεων είχαν ριζοσπαστικοποιήσει το μεγαλύτερο κομμάτι των εργατών του Παρισιού. Αντίθετα, η πλειοψηφία του γαλλικού πληθυσμού στην υπόλοιπη Γαλλία, υπερψήφιζε λίγες μέρες μετά την συνθηκολόγηση, την κυβέρνηση του Θιέρσου.

Η Κομμούνα

Τι ήταν η Κομμούνα; «Το πραγματικό της μυστικό», έγραφε ο Μαρξ τον Απρίλη του 1871, «ήταν ότι ήταν μία κυβέρνηση της εργατικής τάξης, το αποτέλεσμα της πάλης της παραγωγικής τάξης ενάντια στην τάξη των σφετεριστών, η ανοιχτή τελικά πολιτική μορφή με την οποία μπορούσε να συντελεστεί η οικονομική απελευθέρωση της εργασίας»[3]. Λίγες μέρες μετά την πρώτη ανακοίνωση της 18 Μάρτη, εκλέχτηκαν με γενικές εκλογές όλου του αντρικού πληθυσμού σε όλα τα διαμερίσματα του Παρισιού δημοτικοί σύμβουλοι, που αποτελούσαν την Κομμούνα. Ήταν άμεσα ανακλητοί και στην πλειοψηφία τους εργάτες. Όλη η διοίκηση που βρισκόταν πριν στα χέρια του δήμου ή του κράτους πέρασε στα χέρια της Κομμούνας.

«... Το πρώτο διάταγμα της Κομμούνας ήταν το διάταγμα για την κατάργηση των μόνιμου στρατού και για την αντικατάστασή του με τον οπλισμένο λαό... Η αστυνομία που ως τότε ήταν το όργανο της κεντρικής κυβέρνησης, απογυμνώθηκε αμέσως από όλες τις πολιτικές της ιδιότητες και μετατράπηκε σε υπεύθυνο όργανο της Κομμούνας, που μπορούσε να ανακληθεί οποιαδήποτε στιγμή. Το ίδιο έγινε και με τους δημόσιους υπάλληλους σε όλους τους κλάδους της διοίκησης. Από τα μέλη της Κομμούνας ως τους κατώτερους υπάλληλους η δημόσια υπηρεσία έπρεπε να αμοίβεται με **εργατικούς μισθούς.** Οι δικαστικοί λειτουργοί χάσανε εκείνη τη φαινομενική ανεξαρτησία τους, που χρησίμευε μόνο και μόνο για να σκεπάζει τη χαμερπή τους υποταγή σε όλες τις αλληλοδιαδοχικές κυβερνήσεις... Όπως όλοι οι άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι, έπρεπε στο εξής και αυτοί να εκλέγονται, να είναι υπεύθυνοι και να μπορούν να ανακληθούν...

Όταν παραμερίστηκαν πια ο μόνιμος στρατός και η αστυνομία, τα όργανα αυτή της υλικής βίας της παλιάς κυβέρνησης, η Κομμούνα καταπιάστηκε αμέσως να τσακίσει το πνευματικό όργανο καταπίεσης, την εξουσία των παπάδων... Όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα άνοιξαν δωρεάν για το λαό και ταυτόχρονα ξεκαθαρίστηκαν από κάθε επέμβαση της εκκλησίας και του κράτους...»[4]

Η Κομμούνα, σαν εργατική κυβέρνηση, απέδειξε έμπρακτα τον διεθνισμό της, διορίζοντας έναν Γερμανό εργάτη στη θέση του υπουργού εργασίας. Παρά τον σύντομο χρόνο της ζωής της, πήρε μέτρα που ήταν πράγματι εντυπωσιακά που ωστόσο

«μπορούσαν μόνο να υποδείξουν την κατεύθυνση προς την οποία κινείται μία κυβέρνηση του λαού από τον ίδιο τον λαό»[5].

Κατάργησε τη νυχτερινή εργασία, ανέστειλε την πληρωμή ενοικίων, έκαψε την λαιμητόμο. Στις 20 Απρίλη αποφάσισε καταγραφή των κλειστών εργοστασίων, τα οποία θα απέδιδε σε εργατικούς συνεταιρισμούς. Τέλος στις 30 Απρίλη γκρέμισε τη στήλη του Βαντόμ, σύμβολο της πολεμικής δόξας. Όλα αυτά **απλά** υπόδειχναν προς μία κατεύθυνση.

«Η εργατική τάξη δεν περίμενε θαύματα από την Κομμούνα. Δεν πρόκειται να εφαρμόσει με απόφαση του λαού έτοιμες επεξεργασμένες ουτοπίες. Ξέρει ότι για να πετύχει την απελευθέρωσή της... η εργατική τάξη πρέπει να περάσει από μακρόχρονους αγώνες και μία σειρά από ιστορικές πορείες που θα αλλάξουν ολότελα και τις συνθήκες και τους ανθρώπους. Δεν πρόκειται να πραγματοποιήσει ιδανικά μα να ελευθερώσει μονάχα τα στοιχεία της νέας κοινωνίας που αναπτύχθηκαν πια στους κόλπους της αστικής κοινωνίας[6]».

Η Κομμούνα ήταν πολύ δύσκολο να επιζήσει, μέσα στο κέντρο της αστικής Γαλλίας. Ενώ ένα πρόχειρο σχέδιο για όλη την Γαλλία προέβλεπε την Κομμούνα σαν πολιτική μορφή οργάνωσης και του πιο μικρού χωριού, και την αντικατάσταση του ταχτικού στρατού από πολιτοφυλακή, οι εργάτες του Παρισιού ποτέ δεν προσπάθησαν να εξαπλώσουν την εξέγερση. Ούτε καν κινήθηκαν κατά των Βερσαλιών. Ακόμα και όταν, λίγες μέρες μετά τις 18 Μάρτη, ξέσπασαν εργατικές εξεγέρσεις στη Λυόν και την Μασσαλία, το Παρίσι δεν κατάφερε να συνδεθεί μαζί τους και να τις υποστηρίξει.

Από την άλλη η ίδια η ύπαρξη της Κομμούνας, συνένωνε ακόμα και τους μέχρι πριν από λίγο αντίπαλους: τον Βίσμαρκ και τον Θιέρσο, με κοινό στόχο την κατάπνιξη της επανάστασης. Στις 10 Μάη, με αντάλλαγμα την αναγνώριση της Πρωσίας σαν ανώτατο διοικητή της Γαλλίας, ο Βίσμαρκ όχι μόνο απελευθερώνει τον γαλλικό στρατό, αλλά τον ενισχύει και με τα στρατεύματα του αυτοκράτορα Γουλιέλμου. Αυτό που επακολούθησε δεν ήταν απλά μία στρατιωτική ήττα του οπλισμένου Παρισιού: οι σφαγές δεν είχαν το όμοιό τους παρτά στην ρωμαϊκή εποχή:

«Η ίδια ψύχραιμη μαζική σφαγή, η ίδια περιφρόνηση της ηλικίας και του φύλου στη σφαγή, το ίδιο σύστημα βασανισμού των αιχμαλώτων, οι ίδιες προγραφές, μα τούτη την φορά μιας ολόκληρης τάξης»[7].

Παρά την σύντομη ζωή ως και το τραγικό της τέλος, η Κομμούνα ήταν σταθμός στην ιστορία του εργατικού κινήματος. Είκοσι χρόνια αργότερα, έγραφε ο Έγκελς, προλογίζοντας το βιβλίο του Μαρξ:

«Τον τελευταίο καιρό, τον σοσιαλδημοκράτη φιλισταίο τον πιάνει ξανά ένας ιερός τρόμος όταν ακούει τις λέξεις: Δικτατορία του προλεταριάτου. Ε λοιπόν, κύριοι, θέλετε να μάθετε τι λογής ήταν αυτή η διχτατορία; Κοιτάχτε την Παρισινή Κομμούνα. Αυτή ήταν η Διχτατορία του προλεταριάτου».

Το εργατικό κίνημα και η Κομμούνα

Αν κάτι έκανε πολύ καθαρό η Παρισινή Κομμούνα, αυτό ήταν η σχέση της εργατικής τάξης με το κράτος, η σχέση της επανάστασης με το κράτος.

«Η κομμούνα απέδειξε ότι ο εργατική τάξη δεν μπορεί απλώς να πάρει στα χέρια της την έτοιμη κρατική μηχανή και την βάλει σε κίνηση για τους δικούς της σκοπούς»[8].

«Να μην περάσει η γραφειοκρατική-στρατιωτική μηχανή από το ένα χέρι στο άλλο, όπως γινόταν ως τώρα, μα να την τσακίσει, και τέτοιος ακριβώς είναι ο προκαταρκτικός όρος κάθε πραγματικής λαϊκής επανάστασης στην ήπειρο. Τέτοια ακριβώς είναι και η προσπάθεια των ηρωικών μας συντρόφων του Παρισιού»[9].

Η εργατική επανάσταση δεν πρέπει μόνο να τσακίσει το παλιό κράτος. Πρέπει μετά την νίκη να οργανωθεί και η ίδια σε κράτος. Και η Κομμούνα, με την διάλυση του στρατού, την άμεση ανακλητότητα των υπαλλήλων και των αντιπροσώπων κ.τ.λ. δεν ήταν παρά το πρώτο δείγμα εργατικού κράτους.

«Ήταν η ορισμένη μορφή... μίας τέτοιας δημοκρατίας που

έμελλε να εξαλείψει όχι μόνο την μοναρχική μορφή ταξικής κυριαρχίας μα και την ίδια την ταξικη κυριαρχία»(10).

Βέβαια η Κομμούνα είχε τις αδυναμίες της. Αδυναμίες που όμως γίνονται κατανοητές από την ίδια την κατάσταση της εργατικής τάξης. Πρώτα από όλα, ο τρόπος εκλογής των αντιπροσώπων —καθολική ψηφοφορία των ανδρών— δεν ήταν παρά η άμεση κληρονομιά της Γαλλικής επανάστασης του 1789. Ο τρόπος αυτός δεν απέκλειε τους αστούς και άλλα αντιδραστικά στρώματα —που βέβαια ήταν πολύ λίγα αριθμητικά μια και είχαν εγκαταλείψει το Παρίσι— ενώ από την άλλη μεριά απέκλειε τις γυναίκες, που η συμβολή τους ήταν πάρα πολύ μεγάλη και σημαντική. Γυναίκες ήταν μέλη της Κομμούνας, γυναίκες δέναν τις πληγές των τραυματισμένων, γυναίκες πολεμούσαν και σκοτώνονταν με το όπλο στο χέρι, γυναίκες ήταν ανάμεσα σε αυτούς που φτιάχναν τα όπλα.

Μα ακόμα σημαντικότερες ήταν οι γυναικείες οργανώσεις, που φτιάχτηκαν κατά τη διάρκεια της Κομμούνας. Μία από αυτές (η πιο πρωτοπόρα) η *Ένωση των Γυναικών για την Άμυνα του Παρισιού και την βοήθεια των τραυματιών* ιδρύθηκε τον Απρίλη του 1871. Τα μέλη της ήταν κύρια εργάτριες. Σαν στόχο τους βάζαν την «υπεύθυνη υπεράσπιση της υπόθεσης του λαού, της επανάστασης και της Κομμούνας» και ακόμα πιο συγκεκριμένα

> «την ολοκληρωτική κοινωνική επανάσταση, για την κατάργηση όλων των υπαρχουσών κοινωνικών και νομικών δομών, για την εξαφάνιση όλων των προνομίων και των μορφών εκμετάλλευσης, για την αντικατάσταση της κυριαρχίας του κεφαλαίου από την κυριαρχία της εργασίας — εν συντομία για την χειραφέτηση της εργατικής τάξης από την εργατική τάξη»(11).

Η Ντιμίτριεφ, από τα ιδρυτικά στελέχη της Ένωσης των Γυναικών έγραφε σε μία αναφορά προς την Κομμούνα

> «...τέλος θα ήταν καλή ιδέα να απαλήψουμε κάθε ανταγωνισμό ανάμεσα σε εργάτες διαφορετικών φύλλων, μια και στον αγώνα παλεύουν ενάντια στον καπιταλισμό, μια και τα συμφέροντά τους ταυτίζονται. Οι μισθοί θάπρεπε νάναι ίσοι για ίση εργασία»(12).

Όμως η ζωή της Κομμούνας ήταν πολύ σύντομη για να μπορέσουν τέτοιες ιδέες να κυριαρχήσουν. Άλλωστε η εμπειρία των παρισινών εργατών προερχόταν κύρια από τις μάχες. Εκεί καταχτούσαν την συλλογικότητά τους, μια και τα περισσότερα εργοστάσια ήταν πολύ μικρά (απασχολούσαν δύο με τρεις εργάτες, ενώ υπήρχαν μόνο γύρω στα διακόσια εργοστάσια με περισσότερους από είκοσι εργάτες). Το γεγονός αυτό δεν είχε σαν μόνο αντίκτυπο την αδράνεια απέναντι σε ριζοσπαστικές και πρωτοπόρες ιδέες (οι κυρίαρχες αντιλήψεις ανάμεσα και στα ίδια τα μέλη της Κομμούνας ήταν του Μπλανκί και του Προυντόν — ιδέες που στην πρώτη περίπτωση πίστευαν στην κατάληψη της εξουσίας από μία ομάδα *για τον λαό*, ενώ στη δεύτερη αντιπροσώπευαν τα συμφέροντα και τις αντιλήψεις των Γάλλων μικροαστών και αγροτών) αλλά και στην ίδια την οργάνωση της Κομμούνας: Οι εκλογές των δημοτικών συμβούλων γίνονταν κατά γεωγραφικό τρόπο, από τα είκοσι διαμερίσματα του Παρισιού. Πάντως το εργατικό κίνημα στην πορεία του έπρεπε να γνωρίσει τα τεράστια εργοστάσια του Πέτρογκραντ (π.χ. το περιβόητο Πουτίλωφ απασχολούσε 50.000 εργάτες) για να προωθήσει την οργάνωσή του με βάση τον χώρο δουλειάς, δηλαδή τα εργατικά συμβούλια (Ρωσία 1905).

Μα η μεγαλύτερη αδυναμία της Κομμούνας, που κατά κάποιο τρόπο περιόριζε εξ αρχής τις προοπτικές της ήταν η έλειψη οργάνωσης της εργατικής τάξης: Η εξέγερση του Παρισιού ήταν πολύ αυθόρμητη και ανέτοιμη να σηκώσει το βάρος μίας κατά μέτωπο αντιπαράθεσης με τους αστούς. Ο ίδιος ο Μαρξ αναγνώριζε εκείνη την αδυναμία και δεν δίσταζε να γράφει στις 9/9/1870, λίγες μέρες δηλαδή μετά την ανακύρηξη της δημοκρατίας στην Γαλλία: (ανακοίνωση της Διεθνούς)

> «Έτσι η γαλλική εργατική τάξη βρίσκεται κάτω από εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες. Κάθε απόπειρα ανατροπής της νέας κυβέρνησης, τη στιγμή που ο εχθρός χτυπάει κιόλας τις πόρτες του Παρισιού, θα ήταν απεγνωσμένη τρέλλα. Οι Γάλλοι εργάτες πρέπει να εκτελέσουν το καθήκον τους σαν πολίτες, μα δεν πρέπει να αφήσουν τον εαυτό τους να κυριαρχηθεί από τις εθνικές αναμνήσεις του 1792... Δεν πρέπει να επαναλάβουν το παρελθόν μα να ανοικοδομήσουν το μέλλον. Ας χρησιμοποιήσουν ήρεμα και αποφασιστικά τα μέσα που τους δίνει η δημοκρατική ελευθερία για να στερεώσουν την *οργάνωση της τάξης τους*. Αυτό θα τους χαρίσει καινούριες ηράκλειες δυνάμεις για την αναγέννηση της Γαλλίας και για το κοινό μας καθήκον, την απελευθέρωση του προλεταριάτου»(13).

Αυτό βέβαια καθόλου δεν τον εμπόδισε να υπερασπιστεί με κάθε τρόπο την επανάσταση των Παρισινών εργατών, όταν αυτή ξέσπασε αυθόρμητα. Η ίδια η Διεθνής, που τμήματά της, σε πολλές γερμανικές και γαλλικές πόλεις τάχθηκαν κατά του πολέμου, πρακτικά διαλύθηκε από τις διώξεις που επακολούθησαν, μια και ταυτίστηκε με την Κομμούνα.

Η Διεθνής πολύ απείχε από το να είναι οργάνωση της εργατικής τάξης. Δεν ήταν μόνο πάρα πολύ μικρή αλλά και πολύ ανομοιογενής. Δίπλα στις απόψεις του Μαρξ συνυπήρχαν συνομοτικές απόψεις για την κατάληψη της εξουσίας, απόψεις αντιοργανωτικές κ.τ.λ. Πολλά μέλη της Κομμούνας ήταν και μέλη της Διεθνούς, χωρίς αυτό να μπορέσει να παίξει κάποιον αποφασιστικό ρόλο.

Μισό αιώνα αργότερα η εργατική τάξη της Ρωσίας, έδειχνε ότι είχε διδαχτεί από την Παρισινή Κομμούνα: Οργανωμένη γύρω από τους Μπολσεβίκους μπόρεσε να φέρει σε πέρας την επανάσταση, να καταστρέψει το αστικό κράτος και να πάρει στα χέρια της την εξουσία, χτίζοντας το κράτος των εργατικών συμβουλίων.

1, 3,4,5,6,7,8: Κ. Μάρξ: Ο εμφύλιος πόλεμος στην Γαλλία
2: Φ. Ένγκελς: Πρόλογος στην αγγλική έκδοση του πρώτου τόμου του κεφάλαιου (1886)
9: Γράμμα του Μάρξ στον Κουγκελμαν. Αναφέρεται από το Λένιν στο κράτος και επανάσταση.
10: Β. Λένιν. Κράτος και Επανάσταση
11,12: Tony Cliff: Class strugle and Women's Liberation
13: Πρώτη Διακύρηξη του Γενικού Συμβουλίου της Διεθνούς Ένωσης των Εργατών για τον Γάλλο-Πρωσικό πόλεμο. Περιλαμβάνεται στις εκδόσεις του Εμφύλιου Πόλεμου στην γαλλία.

Τορίνο 1920

Κόμμα και Τάξη

Υπαρχει αντιφαση αναμεσα στη Μαρξιστικη αντιληψη, οτι "η απελευθερωση της εργατικης ταξης ειναι εργο της ιδιας της εργατικης ταξης" και στη Λενινιστικη εμφαση για την αναγκαιοτητα του επαναστατικου κομματος της εργατικης ταξης;

Να ενα ερωτημα που βασανιζει γενιες επαναστατων και που εγινε πιο οξυμενο μετα την εμπειρια της επικρατησης του σταλινισμου στα κομματα της Τριτης Διεθνους.

Ο φοβος μηπως ο συντηρητισμος των κομματικων μηχανισμων αποδειχτει τροχοπεδη στην επαναστατικη ορμη των μαζων, διαπερναει τις αναζητησεις και τις διαμαχες των επαναστατων απο τα πρωτα βηματα του εργατικου κινηματος. Και δεν ενοουμε μονο τις διαμαχες των μαρξιστων με τους αναρχικους. Οι ιδιοι οι μετεπειτα ιδρυτες της Τριτης Διεθνους ειχαν διχαστει πανω σ'αυτο το ερωτημα. Η Λουξεμπουργκ και ο Τροτσκυ στην περιβοητη οργανωτικη διαμαχη της Ρωσικης Σοσιαλδημοκρατιας βρεθηκαν στην αντιπαλη οχθη με τον Λενιν, προβαλλοντας ακριβως την ανησυχια-τους μηπως :

> "...ο οργανωτικος μηχανισμος του κομματος υποκαθιστα το κομμα σα συνολο. Επειτα η Κεντρικη Επιτροπη υποκαθιστα τον οργανωτικο μηχανισμο. Και τελος ο "δικτατορας" υποκαθιστα την Κεντρικη Επιτροπη." (1)
>
> Τροτσκυ

ή ακομα πιο εμφατικα οτι :

> "...το μη συνειδητοποιημενο προηγειται απο το συνειδητο. Η λογικη της ιστοριας προερχεται απο την υποκειμενικη λογικη των ανθρωπινων υπαρξεων, που συμμετεχουν στην ιστορικη διαδικασια. Τα διευθυντικα οργανα του σοσιαλιστικου κομματος εχουν την ταση να παιζουν συντηρητικο ρολο." (2)
>
> Λουξεμπουργκ

Η ευαισθησια απεναντι στα προβληματα γραφειοκρατικοποιησης και συντηρητισμου μεσα στις ιδιες της μορφες οργανωσης του εργατικου κινηματος δεν ειναι μονοπωλιο ουτε των αναρχικων, ουτε των συγχρονων "εναλλακτικων" κινηματων. Η διαφορα των μαρξιστων επαναστατων ειναι, οτι προχωρησαν περα απο την ευαισθητη καταγραφη του προβληματος στην αναζητηση της ριζας-του και των τροπων για το ξεπερασμα-του. Στα κειμενα και την πρακτικη του Λενιν και του Γκραμσι, της Λουξεμπουργκ και του Τροτσκυ, διατυπωνεται μια διεξοδος απο αυτα τα διλημματα, μια νεα αντιληψη για την επαναστατικη πολιτικη οργανωση της εργατικης ταξης.

Κι'αν οι αποψεις που διαμορφωσαν εχουν καταγραφει με το ονομα "λενινισμος", αυτο δε σημαινει οτι δεν ειναι κοινες κατακτησεις ολων-τους. Ο Τροτσκυ αναγνωρισε εμπραχτα, οτι το κομμα του Λενιν δεν επασχε απο την αρτηριοσκληρωση, που του καταμαρτυρουσαν, προσχωρωντας σ'αυτο την κρισιμη ωρα της επαναστασης. Και η Ροζα Λουξεμπουργκ υπογραμμισε τραγικα με το αιμα-της τη διαλεκτικη αναμεσα στο επαναστατικο κομμα και την εργατικη ταξη, οταν θυσιαστηκε σε μια εξεγερση, που θεωρουσε προωρη, αλλα δεν ειχε τροπο να πεισει τους εξεγερμενους εργατες του Βερολινου για το πως μπορουσαν να νικησουν.

Οι κατακτησεις εκεινης της περιοδου γυρω απο το προβλημα των σχεσεων κομματος—ταξης, χαθηκαν κατω απο το βαρος της σταλινικης αντεπαναστασης, που ακολουθησε. Πριν καλα-καλα προλαβουν να φανουν στην πραξη οι αποστασεις αναμεσα στη λενινιστικη αντιληψη και στη ρεφορμιστικη παραδοση της Δευτερης Διεθνους, ο σταλινισμος φορτωσε στις πλατες του λενινισμου το ασηκωτο βαρος των εγκληματων-του.

Η μακροχρονη μεταπολεμικη περιοδος καπιταλιστικης αναπτυξης μεγαλωσε ακομα περισσοτερο το φορτιο. Η καθημερινη εμπειρια των εργατων επι δεκαετιες ολοκληρες ερχοταν σαν επιβεβαιωση, οτι τα κομματα, που εβλεπαν γυρω-τους λειτουργουσαν μεσα στα πλαισια του συστηματος, σα σταθεροποιητες-του και οχι σαν ανατροπεις-του. Η δυσπιστια απεναντι στους επαναστατες, που μιλουσαν για την αναγκαιοτητα ενος νεου επαναστατικου κομματος της εργατικης ταξης, εχει βαθιες ριζες.

Δικαιολογημενα λοιπον, το ερωτημα βρισκεται ξαναμπροστα-μας. Υπαρχει αντιφαση αναμεσα στην απελευθερωτικη αυτενεργεια της εργατικης ταξης και στις προσπαθειες συγκροτησης ενος επαναστατικου κομματος, που να στηριζεται σ'αυτην; Μετα απο τοσες αρνητικες εμπειριες ειναι αναγκη να παλευουν για τη δημιουργια ενος τετοιου κομματος οσοι αγωνιζονται για την ανατροπη του καπιταλισμου; Και αν ναι, ποιες μορφες οργανωσης θα μας επιτρεψουν να ξεφυγουμε απο τις αντιφασεις και τα διλημματα;

Το επαναστατικό Κόμμα της εργατικής τάξης σαν αντι-Κόμμα

"Εφοσον το κομμα ειναι μονο η νομενκλατουρα μιας ταξης, ειναι προφανες, οτι για το καθε κομμα που βαζει σα στοχο την καταργηση του διαχωρισμου σε ταξεις, η ολοκληρωση και τελειοποιηση-του συνισταται στο να παψει πλεον να υπαρχει, αφου οι ταξεις και οι εκφραστες τους δεν θα υπαρχουν πια."

Γκραμσι, "ο Συγχρονος Πριγκηπας"

Αφετηρια για να απαντησουμε αυτα τα ερωτηματα πρεπει να ειναι η κατανοηση της μαρξιστικης τοποθετησης, οτι η απελευθερωση της εργατικης ταξης ειναι εργο της ιδιας της ταξης. Πως πορευεται αραγε η εργατικη ταξη προς την απελευθερωση-της; Ποιοι ειναι οι μηχανισμοι της κινησης-της σ'αυτη την πορεια και ποσο "αυτοματοι" ειναι;

Ιστορικα εχουν διαμορφωθει δυο ρευματα, που στηριζονται σε αντιληψεις "αυτοματισμου" για την προοπτικη της εργατικη ταξης.

Το ενα ρευμα ειναι ο ρεφορμισμος, που διαχωριζει τα αμεσα απο τα ιστορικα συμφεροντα της εργατικης ταξης διασπωντας-τα σε τρεχουσες διεκδικησεις και σε μακρινα οραματα. Το αλλοθι γι'αυτον τον διαχωρισμο ειναι η αντιληψη, οτι η εργατικη ταξη βαδιζει πανω στις ραγες των "σιδερενιων νομων της ιστοριας". Ειναι η παραδοση του "αντικειμενικου" μαρξισμου (ειτε ξεκιναει απο τον Καουτσκυ, ειτε απο το Σταλιν), που διαβλεπει εναν ισχυρο "αυτοματο" μηχανισμο προωθησης της εργατικης ταξης: την αναπτυξη των παραγωγικων δυναμεων. Δεν χρειαζεται επαναστατικη στρατηγικη, το μονο που χρειαζεται ειναι η συμπαραταξη με τις "δυναμεις της προοδου", αφου τελικα η προοδος δουλευει για την εργατικη ταξη.

Το δευτερο ρευμα ειναι ο αναρχισμος. Ουτε εδω χρειαζεται επαναστατικη στρατηγικη, γιατι κι'εδω προβαλλεται ενας αυτοματος μηχανισμος για την απελευθερωση της εργατικης ταξης: η αυθορμητη εκρηξη. Ενω στη ρεφορμιστικη αντιληψη η πορεια της εργατικης ταξης εχει μιαν αρχη, αλλα το τελος διαρκως αναβαλλεται περιμενοντας την ιστορια να οδηγησει το τρενο της προοδου στους μακρυνους σταθμους των οραματων, στην αναρχικη αποψη εχουμε μια πορεια που εχει μονο τελος, παρθενογεννημενο αυτοματα μεσα απο τη σημερινη αντεπαναστατικη πραγματικοτητα.

Σε αντιπαραθεση με αυτους τους αυτοματισμους, ο μαρξισμος διαμορφωνει μια παρεμβατικη αντιληψη για την επαναστατικη διαδικασια, γιατι βλεπει την εργατικη ταξη σαν το υποκειμενο αυτης της διαδικασιας απ'την αρχη ως το τελος.

Η εργατικη ταξη ειναι η ταξη, που εχει τη δυναμη να ανατρεψει τον καπιταλισμο και να απελευθερωσει ολοκληρη την κοινωνια απελευθερωνοντας τον εαυτο-της. Ομως στην πορεια-της προς τα εκει, ξεκιναει απο τη σημερινη-της θεση, σαν ταξη που καταπιεζεται οικονομικα, πολιτικα και ιδεολογικα απο την αστικη ταξη. Οταν δεχομαστε λοιπον, οτι η απελευθερωση της εργατικης ταξης ειναι εργο δικο-της, μιλαμε για μια διαδικασια, που στοχευει στην ανατροπη της αστικης ταξης και του κρατους-της και προχωραει στην ιδια την καταργηση του κρατους και των ταξεων, αλλα που ξεκιναει απο την παλη των ταξεων ετσι οπως ειναι σημερα, κατω απο συνθηκες που τις εχει διαμορφωσει η κυριαρχια της αστικης ταξης.

Αν ξεκοψουμε τα δυο ακρα αυτης της διαδικασιας βρισκομαστε μπροστα σε αντιφατικες εικονες.

Στο ενα ακρο η νικη της εργατικης ταξης <u>δεν</u> ειναι η αναριχηση στην εξουσια του κομματος-της, αλλα η εγκαθιδρυση ενος καθεστωτος, οπου "καθε μαγειρας μπορει να κυβερνησει", η δημιουργια της δημοκρατιας των σοβιετ, των εργατικων συμβουλιων, που βαδιζουν προς την καταργηση του κρατους και των ταξεων, αρα και των ιδιων των πολιτικων κομματων.

Στο αλλο ακρο, η κινητοποιηση της εργατικης ταξης μεσα στον καπιταλισμο σημαινει την ενεργητικη συμμετοχη της στους ταξικους ανταγωνισμους της καπιταλιστικης κοινωνιας, την οργανωση-της σε κομματα και συνδικατα για να ανταποκριθει αποτελεσματικα στις συνθηκες "ελευθερου" πολιτικου και οικονομικου ανταγωνισμου, που επικρατουν στο καπιταλιστικο καθεστως.

Το χασμα λοιπον, αναμεσα στα δυο ακρα της επαναστατικης διαδικασιας, οταν ειδωθουν απομονωμενα, ειναι τεραστιο. Στο "εδω και σημερα" οι εργατες αναγκαζονται να οργανωθουν σα μισθωτοι, που βγαινουν στην αγορα να πουλησουν την εργατικη-τους δυναμη σαν εμπορευμα, αναγκαζονται να φτιαξουν συνδικατα, που διεκδικουν καλυτερο μεροκαμματο. Ενω στρατηγικα, η εργατικη ταξη εχει γραμμενο στα λαβαρα της το συνθημα για την καταργηση της μισθωτης εργασιας, την καταργηση του οικονομικου ανταγωνισμου και την καθιερωση της αρχης του " απο τον καθενα συμφωνα με τις δυνατοτητες-του, στον καθενα συμφωνα με τις αναγκες-του".

Η ιδια αντιφατικοτητα υπαρχει και στο πολιτικο επιπεδο. Οπως ο οικονομικος ανταγωνισμος σπρωχνει τουςεργατες να οργανωθουν σε συνδικατα, οι πολιτικοι ανταγωνισμοι οδηγουν τους εργατες να οργανωθουν σε κομματα. Τα συνδικατα και τα κομματα δεν ειναι καποια εγκεφαλικη ανακαλυψη των λενινιστων, που "καπελωνουν" τους εργατες. Η ιδια η αναπτυξη του καπιταλισμου φερνει τις μαζες μεσα στην πολιτικη ζωη η ιδια η αστικη ταξη αναγκαζεται να κινητοποιησει το προλεταριατο για να το χρησιμοποιησει στις συγκρουσεις-της, ειτε με τις προκαπιταλιστικες ταξεις αρχικα, ειτε με τους ανταγωνιστες των αλλων χωρων. (Μαρξ-Κομμουνιστικο μανιφεστο). Μπαινοντας στην πολιτικη ζωη το προλεταριατο μαθαινει να συγκρουεται, οχι μονο με τον καθε εργοδοτη σε οικονομικες μαχες, αλλα και με τους καπιταλιστες συνολικα, σε πολιτικες

μαχες. Απο τη συμμετοχη της εργατικης ταξης σ'αυτες τις συγκρουσεις, ξεπηδουν οχι ενα, αλλα πολλα εργατικα κομματα.

Ενω ομως η εργατικη ταξη μπαινει στην πολιτικη ζωη και κερδιζει εμπειριες και πολιτικη παιδεια, κατω απο συνθηκες, που σημαδευονται απο την κυριαρχια της αστικης ταξης, στρατηγικα ειναι υποχρεωμενη να ξεπερασει αυτες τις μορφες οργανωσης για να μπορεσει να οργανωθει η ιδια σαν κυριαρχη ταξη. Το εμβρυο ή το προπλασμα της μετεπαναστατικης κοινωνιας δεν ειναι ουτε το κομμα, ουτε το συνδικατο, αλλα το εργατικο συμβουλιο. Απο αυτην την αντιφατικοτητα ξεπηδαει η αναγκη για την εργατικη ταξη να οργανωθει οχι σε οποιοδηποτε εργατικο κομμα, αλλα σε ενα ιδιομορφο κομμα, ενα κομμα που προοριζεται να αυτοαναιρεθει, ενα κομμα που διακηρυχνει την προθεση-του, να οδηγησει την εργατικη ταξη στη καταργηση των ταξεων, του κρατους, των κομματων και του ιδιου του εαυτου-του.

Να λοιπον, απο που ξεκιναει η ενταση, που διαπερναει τις συζητησεις και τις διαμαχες γυρω απο το χαρακτηρα του επαναστατικου κομματος της εργατικης ταξης. Η αντιφατικοτητα, υπαρχει μεσα στην ιδια την αντιληψη του επαναστατικου κομματος. Προκειται για ενα πολιτικο σχημα, που αρνειται να μεινει στο περιθωριο της πολιτικης ζωης,οπως ειναι οργανωμενη σημερα, αλλα που ταυτοχρονα παλευει για την ανατροπη των σημερινων πλαισιων-της. Που στις σημερινες συνθηκες αναγκαζεται να παιζει ακομα και το ρολο του κοινοβουλευτικου εκπροσωπου των εργατων, αλλα που παλευει για να παψουν οι σχεσεις εκπροσωπησης, για να παρει την εξουσια η ταξη και οχι οι εκπροσωποι-της. Ενα κομμα, που παλευει για να υπερβει τον εαυτο-του σα θεσμο της αστικης κοινωνιας, ενα αντι-κομμα.

Και βεβαια δε μιλαμε για ενα κομμα καλοπροαιρετων μεταρρυθμιστων, που ο χαρακτηρας-του και οι υποσχεσεις-του για υπερβαση του εαυτου-του στηριζονται στις καλες προθεσεις των στελεχων-του. Μιλαμε για ενα κομμα εργατικο, που διακυρηχνει μια τετοια επαναστατικη προοπτικη, υπολογιζοντας μονο στη δυνατοτητα της εργατικης ταξης να την υλοποιησει. Η γεφυρα, που ενωνει τα δυο αντιφατικα ακρα της επαναστατικης διαδικασιας ειναι η ιδια η εργατικη ταξη, που παλευοντας να αλλαξει την κοινωνια αλλαζει τον ιδιο τον εαυτοτης. Ειναι η ταξη, που για πρωτη φορα στη ιστορια αποτελει το υποκειμενο της επαναστατικης διαδικασιας, που δεν εχει σα στοχο τη διευρυνση και τη σταθεροποιηση των σημερινων συνθηκων υπαρξης-του, αλλα την ανατροπη τους. Ενω στην αστικη επανασταση οι αστοι διευρυνουν και κατοχυρωνουν σε ολα τα επιπεδα τον καπιταλιστικο τροπο παραγωγης, που ηδη εχει αρχισει να αναπτυσεται και να δυναμωνει μεσα στο προηγουμενο καθεστως, στην προλεταριακη επανασταση:

"οι προλεταριοι δε μπορουν να γινουν κυριοι των παραγωγικων δυναμεων της κοινωνιας, παρα μονο καταργωντας τον προηγουμενο τροπο ιδιοποιησης και κατα συνεπεια και καθε προηγουμενο τροπο ιδιοποιησης. Δεν εχουν τιποτα δικο-τους να εξασφαλισουν και να ενισχυσουν".

Κομ.Μανιφεστο

Αν λοιπον, η αναγκαιτοτητα της δημιουργιας του επαναστατικου κομματος της εργατικης ταξης πηγαζει απο τον τροπο, που ειναι υποχρεωμενη να ξεκινησει την παλη-της η εργατικη ταξη κατω απο συνθηκες, που δεν ειναι δικης-της επιλογης, η δυνατοτητα της δημιουργιας-του και της προοπτικης να ξεπερασει αυτες τις συνθηκες στηριζεται στην ανατρεπτικη ικανοτητα της εργατικης ταξης να αλλαζει τον ιδιο το σημερινο-της εαυτο μεσα στην απελευθερωτικη πορεια-της.

Ακριβως η διαγνωση αυτης της αναγκαιοτητας και αυτης της δυνατοτητας βρισκεται πισω απο τους πρωτους ορισμους για το τι ειναι επαναστατικο κομμα της εργατικης ταξης οι κομμουνιστες, οπως τους διατυπωνουν ο Μαρξ και ο Ενκγελς στο Κομμουνιστικο Μανιφεστο.

"Οι κομμουνιστες αγωνιζονται για την επιτευξη των αμεσων στοχων, για την επιβολη των στιγμιαιων συμφεροντων της εργατικης ταξης. Μεσα ομως στο σημερινο κινημα εκπροσωπουν επισης και φροντιζουν για το μελλον αυτου του κινηματος."

"Οι κομμουνιστες δεν εχουν συμφεροντα διαφορετικα και ξεχωριστα απο το προλεταριατο σα συνολο."

"Οι κομμουνιστες επομενως, αποτελουν απο τη μια μερια, στην πρακτικη, το πιο προχωρημενο και αποφασισμενο τμημα των εργατικων κομματων σε καθε χωρα, το τμημα εκεινο, που σπρωχνει μπροστα ολα τα αλλα. Και απο την άλλη, θεωρητικα, διαθετουν σε συγκριση με τη μεγαλη μαζα του προλεταριατου το πλεονεκτημα να κατανοουν καθαρα την πορεια, τους ορους και τα τελικα γενικα αποτελεσματα του προλεταριακου κινηματος."

Η αντιφατικοτητα ειναι καθρεφτισμενη και μεσα σ'άυτες τις λιγες αραδες του Κομμουνιστικου Μανιφεστου. Οι κομμουνιστες παλευουν για τους αμεσους στοχους με τον πιο ενεργο και αποφασιστικό τροπο, αλλα ταυτοχρονα ειναι αυτοι που φροντιζουν για τα μελλοντικα συμφεροντα του κινηματος. Οι κομμουνιστες δεν εχουν ξεχωριστα δικα-τους συμφεροντα, αλλα ομως ξεχωριζουν απο τη μαζα της ταξης, γιατι κατανοουν καθαρα τα συμφεροντα-της.

Πως μπορει να υπαρχει ενα τετοιο κομμα, που υπερασπιζεται ενεργητικα, αποτελεσματικα τα εργατικα συμφεροντα μεσα στην καπιταλιστικη καθημερινοτητα χωρις να ξεχασει τα ιστορικα συμφεροντα της ταξης ξεπεφτοντας στο ρεφορμισμο; Πως μπορει να ξεχωριζει απο την ταξη, να την σπρωχνει μπροστα, αλλα να μην εχει ξεχωριστα συμφεροντα απ'αυτην; Πως γινεται να ειναι κομμα και αντι-κομμα ταυτοχρονα;

Κόμμα της αυτονομίας των επαναστατών

Οι εμπειριες του εργατικου κινηματος εμελλε να φερουν την επομενη γενια επαναστατων, πιο συγκεκριμενα μπροστα σ'αυτα τα ερωτηματα και να υποχρεωσουν τους μαρξιστες να προχωρησουν τις απαντησεις πιο περα απο εκει που τις αφησαν ο Μαρξ και ο Ενκγελς.

Πρωτα απ'ολα υποχρεωθηκαν να αναλυσουν το φαινομενο της υπαρξης εργατικων κομματων και συνδικατων, που εκπροσωπουν τα καθημερινα συμφεροντα των εργατων συστηματικα και αποκλειστικα σε σημειο να αποτελουν αναγνωρισμενα στοιχεια της αστικης νομιμοτητας. Οι σχεσεις των κομμουνιστων με τα αλλα εργατικα κομματα δε μπορουσαν πια να ειναι τοσο απλες, οπως τις περιγραφουν οι τελευταιες παραγραφοι του Κομ.Μανιφεστου. Η αναπτυξη του καπιταλισμου αναποφευκτα τραβουσε τις εργαζομενες μαζες στην πολιτικη ζωη και ανοιγε δυνατοτητες για την πολιτικη εκπαιδευση-τους, αλλα αυτες τις δυνατοτητες ετρεχαν να τις καλυψουν αστικα εργατικα κομματα δεμενα με τη συνδικαλιστικη γραφειοκρατια, που αναπτυσσοταν πανω στο εδαφος της "βιομηχανικης νομιμοτητας". Τα κομματα της Δευτερης Διεθνους και τα αντιστοιχα συνδικατα ειχαν καταφερει να προσαρμοστουν τελεια στις αναγκες της εκπροσωπησης των εργατων στους νομιμους πολιτικους και οικονομικους ανταγωνι-

σμους του κοινοβουλευτισμου και των συλλογικων συμβασεων. Και η ιδια η τελειοτητα της προσαρμογης αυτης ειχε γινει εμποδιο στην προωθηση των ιστορικων, των επαναστατικων συμφεροντων της εργατικης ταξης, ακομα και τη στιγμη, που η ιδια τα εβαζε στην ημερησια διαταξη με τις κινητοποιησεις της.

Η Λουξεμπουργκ και ο Γκραμσι ειναι αποκαλυπτικοι στην αναλυση αυτων των φαινομενων.

"Η σημερινη ταχτικη της Γερμανικης Σοσιαλδημοκρατιας εχει αποσπασει το γενικο θαυμασμο, γιατι ειναι ελαστικη, αλλα και σταθερη. Αυτο ειναι σημαδι της εξαιρετικης προσαρμογης του κομματος, ακομη και σε μικρες λεπτομερειες της καθημερινης δρασης, στις συνθηκες ενος κοινοβουλευτικου καθεστωτος...
Η ιδια η τελειοτητα, ομως, αυτης της προσαρμογης ηδη εχει αρχισει να κλεινει πολυ πλατυτερους οριζοντες για το κομμα-μας. Υπαρχει η ταση στο κομμα να θεωρειται η κοινοβουλευτικη ταχτικη σαν η σταθερη και αμεταβλητη ταχτικη, που ταιριαζει στη σοσιαλιστικη δραστηριοτητα." (3)

Αν η Λουξεμπουργκ γραφοντας το 1904 προβλεπει τα ορια που θα φανερωσει η Γερμανικη Σοσιαλδημοκρατια δεκα χρονια αργοτερα, ο Γκραμσι γραφοντας το 1919 μιλαει πολυ πιο ολοκληρωμενα.

"Τα συνδικατα, τα εργατικα κεντρα, οι βιομηχανικες ομοσπονδιες και η Γενικη Συνομοσπονδια Εργασιας αποτελουν ολα μορφες (τυπους) προλεταριακης οργανωσης που προσιδιαζουν στην περιοδο της ιστοριας, που κυριαρχειται απο το κεφαλαιο. Μπορουμε να πουμε, οτι με μια εννοια ειναι αναποσπαστο στοιχειο της καπιταλιστικης κοινωνιας και εχουν μια λειτουργια, που εξυπονοειται σε ενα καθεστως ατομικης ιδιοκτησιας. Σ'αυτην την περιοδο, οπου τα ατομα εκτιμουνται μονο στο βαθμο, που ειναι ιδιοκτητες εμπορευματων και ανταλλασουντην ιδιοκτησια-τους, αναγκαστηκαν και οι εργατες να υπακουσουν τους σιδερενιους νομους της γενικης αναγκαιοτητας και να μετατραπουν σε εμπορους της μονης ιδιοκτησιας που κατεχουν, της εργατικης-τους δυναμης και των επαγγελματικων ικανοτητων-τους. Καθως ειναι πιο εκτεθειμενοι στους κινδυνους του ανταγωνισμου, οι εργατες εχουν συγκεντρωσει την ιδιοκτησιατους σε ολο πιο μεγαλες και συνολικες "εταιριες". Εχουν δημιουργησει αυτες τις τεραστιες δομες, που συγκεντρωνουν τη ζωντανη εργασια και εχουν καθορισει τιμες και ωραρια και εχουν πειθαρχησει την αγορα. Εχουν προσλαβει απ'εξω, ή αναδειξαν απο τις γραμμεςτους ενα εμπιστο διοικητικο προσωπικο, που ειναι εμπειρο σ'αυτες τις συναλλαγες, ικανο να ελεγχει τις συνθηκες της αγορας, να συντασει συμβολαια, να υπολογιζει το επιχειρηματικο ρισκο και να παιρνει πρωτοβουλιες για οικονομικα κερδοφορες πρωτοβουλιες. Το συνδικατο εχει εναν ουσιαστικα ανταγωνιστικο, οχι κομμουνιστικο χαρακτηρα. Δε μπορει να ειναι το οργανο για τη ριζικη ανανεωση της κοινωνιας. Μπορει να προσφερει στο προλεταριατο εκπαιδευμενους γραφειοκρατες και τεχνοκρατες, αλλα δε μπορει να αποτελεσει τη βαση της προλεταριακης εξουσιας". (4)

Τα ιδια ορια αποκαλυπτονται και στο Σοσιαλιστικο Κομμα :

"Η αναπτυξη αυτων των προλεταριακων θεσμων (των συνδικατων και του Κομματος) και ολου του προλεταριακου κινηματος γενικα δεν ηταν, ομως, αυτονομη. Δεν δεσμευοταν εξολοκληρου απο νομους που ενυπαρχουν στις συνθηκες ζωης και τις ιστορικες εμπειριες της εργατικης ταξης που υφισταται εκμεταλλευση. Για την ακριβεια, οι νομοι της ιστορικης αναπτυξης καθοριζονταν απο την ιδιοκτητρια ταξη οργανωμενη στο κρατος.. Σ'εκεινη την περιοδο το εργατικο κινημα ηταν απλα συναρτηση του καπιταλιστικου ελευθερου ανταγωνισμου. Οι προλεταριακοι θεσμοι αναπτυχθηκαν οπως αναπτυχθηκαν οχι απο εσωτερικη αναγκη αλλα απο εξωτερικες επιδρασεις : κατω απο τις τρομερες πιεσεις γεγονοτων και εξαναγκασμων δεμενων με τον καπιταλιστικο ανταγωνισμο...
Οι Σοσιαλιστες απλα αποδεχτηκαν,συχνα με τροπο υποταγμενο, την ιστορικη πραγματικοτητα, που διαμορφωσε η καπιταλιστικη πρωτοβουλια. Εχουν αποκτησει την ιδια λαθεμενη νοοτροπια οπως και οι φιλελευθεροι οικονομολογοι : πιστευουν στον αιωνιο χαρακτηρα και τη θεμελιωδη τελειοτητα των θεσμων του δημοκρατικου Κρατους. Κατα τη γνωμη-τους, η μορφη αυτων των δημοκρατικων θεσμων μπορει να διορθωθει, να επιδιορθωθει εδω κι'εκει, αλλα οι βασικες αρχες πρεπει να γινουν σεβαστες.
...Η συγχρονη φορμουλα για "κατακτηση του Κρατους" ξεκιναει ακριβως απ'αυτη τη λαθεμενη κατανοηση της ιστορικης αναπτυξης, απο το παλιο παιχνιδι των συμβιβασμων και την κρετινικη ταχτικη του κοινοβουλευτισμου". (5)

Απεναντι σ'αυτη τη διαβρωτικη δυναμη του καπιταλισμου να μετατρεπει τα εργατικα κομματα και συνδικατα σε αστικους θεσμους, οι επαναστατες βρεθηκαν υποχρεωμενοι να οριοθετησουν το εργατικο <u>επαναστατικο</u> κομμα απο τα <u>αστικα</u> εργατικα κομματα. Η ιδια η πορεια του εργατικου κινηματος προβαλλε την αναγκη της συγκρουσης με το ρεφορμισμο. Για να μπορεσει η εργατικη ταξη να συγκροτηθει σαν πολιτικη δυναμη, να συμμετασχει αποτελεσματικα στον πολιτικο ανταγωνισμο χωρις να υποταχθει στο χαρακτηρα, που του δινει η αστικη ταξη, αλλα αντιθετα να προβαλλει τη δικητης προοπτικη της ανατροπης του αστικου κρατους, ειναι αναγκη το κομμα-της να συγκροτηθει σε αντιπαραθεση με τις ρεφορμιστικες πολιτικες δυναμεις.

Ο Λενιν ηταν ο πρωτος, που διακυρηξε αυτο το χαρακτηριστικο του επαναστατικου κομματος και στην πορεια ακολουθησαν και οι αλλοι επαναστατες, οσο κι'αν αργησαν να ξεκαθαρισουν ο ρ γ α ν ω τ ι κ α τους λογαριασμους-τους με τους ρεφορμιστες. Η δυνατοτητα της εργατικης ταξης να εκφραστει αυτονομα πολιτικά, ανεξαρτητα απο την αστική τάξη και τοκρατος-της απαιτει την αυτονομια των επαναστατων απεναντι στους ρεφορμιστες. Το επαναστατικο κομμα της εργτικης ταξης για να διαφυλαξει την ανεξαρτησια της ταξης, για να παραμεινει πιστο στις ανατρεπτικες διακυρηξεις-του, πρεπει να οργανωθει σε διαρκη αντιπαραθεση με τις αστικες επιρροες μεσα στην ταξη και τις οργανωσεις της.

Η αυστηρη <u>προσηλωση στις αρχες</u> της προλεταριακης επαναστασης, η <u>επιλογη των επαναστατων</u> με κριτηριο αυτες τις αρχες, ο <u>αποκλεισμος</u> καθε κοινοβουλευτικου "αστερα" ή συνδικαλιστικου "παραγοντα", ή δημοσιογραφικου καριεριστα απο τις γραμμες-τους, η αποδοχη της πειθαρχιας των <u>συλλογικων λειτουργιων</u>, με δυο λογια ο "επαγγελματισμος" των επαναστατων του Λενιν δεν εχει σα στοχο την αντιπαραθεση με τον αυθορμητισμο των μαζων (οπως συνηθιζουν να ισχυριζονται οι πολεμιοι, αλλα και πολλοι υποτιθεμενοι οπαδοι του λενινισμου), αλλα τη συγκρουση με το διαβρωτισμο της αστικης ιδεολογιας και της ρεφορμιστικης πραχτικης μεσα στο κινημα, με την κοινοβουλευτικη εξαχρειωση και το γραφειοκρατικο εκφυλισμο, που το πολιορκουν συστηματικα.

Στην περιβοητη διαμαχη της Ρωσικης Σοσιαλδημοκρατιας τα αυστηρα κριτηρια του Λενιν για το ποιος ειναι μελος, στρεφονται εναντια στα ρεφορμιστικα στοιχεια, εναντια στους υποψηφιους γεφυροποιους με την αστικη ταξη, που διεκδικουσαν την "ελευθερια" να κινουνται και να στηνουν αστικες

συμμαχιες στο ονομα της εργατικης ταξης, εξω απο τον **ελεγχο** των πρωτοπορων αγωνιστων της ταξης. Οταν ο Λενιν **καταγγελλει** τους στενους οριζοντες της συνδικαλιστικης **(τρεϊντ**-γιουνιονιστικης) συνειδησης, στοχος της πολεμικης-**του** δεν ειναι οι εργατες που οργανωνονται στα συνδικατα, **αλλα** ο γραφειοκρατης συνδικαλιστης και η τασηtου να **συμβιβαζεται**, να ξεπουλαει, να στενευει τους οριζοντες των **εργατικων** αγωνων.

Μονο οταν γινει κατανοητος αυτος ο προσανατολισμος, **ειναι** δυνατον να απαντηθει το προφανες ερωτημα " και απο **που** αντλουν τη δυναμη αυτοι οι επαναστατες να αντιστεκονται στη διαβρωση του αστισμου, να επιμενουν στην υπερασπιση της ιστορικης προοπτικης της εργατικης ταξης, να αμυνονται στις σειρηνες του ρεφορμισμου; "

Αν ο Λενιν μιλουσε αφηρημενα μονο για οργανωτικα μετρα, σε αντιπαραθεση με το αυθορμητο κινημα, τοτε θα ηταν δικαιολογημενες οι κατηγοριες σε βαρος-του για Γιακωβινισμο, για Μπλανκισμο, για υπερυψωση της διανοησης πανω απ'το προλεταριατο κλπ.κλπ. Σε ενα τετοιο σχημα η οργανωτικη αυτονομια των επαναστατων θα ηταν ακατανοητη, δεν θα ειχε κανενα στηριγμα, αφου η ταξη παρουσιαζεται σαν αυθορμητα ρεφορμιστικη και οι πειθαρχημενοι και περιχαρακωμενοι επαναστατες καταδικασμενοι στο ρολο ειτε της σεχτας, ειτε της αντεργατικης κλικας.

Η αντιληψη, οτι η ταξικη συνειδηση υπαρχει μονο μεσα στο κομμα σε αντιπαραθεση με τις μη συνειδητοποιημενες μαζες τριγυρω-του, ειναι κληρονομια του σταλινισμου και οχι του λενινισμου. Η θεωρια της οργανωσης—φρουριο, που κρυβει μεσα-της την προλεταριακη συνειδηση και την "κατεβαζει" στις καθυστερημενες μαζες, ειναι μια θεωρια απολογητικη για τα συμφεροντα της γραφειοκρατιας των σταλινικων κομματων, μια θεωρια, που προσπαθει να εξωραϊσει το ανεξελεγκτο των ηγετικων μηχανισμων αυτων των κομματων, να σκεπασει το ταξικο χασμα, που τους χωριζει απο την εργατικη ταξη,με τον μανδυα της αλαθητης ορθοδοξιας.

Το κλειδι, που επιτρεπει στο Λενιν να προτεινει μιαν αυστηρα οριοθετημενη και υπερηφανα ανεξαρτητη οργανωση των επαναστατων σε διαρκη αντιπαραθεση με την αστικη επιρροη μεσα στο εργατικο κινημα, χωρις να πεφτει στις μικροαστικες φαντασιωσεις, για ενα κομμα σαν τον Παπα (Κομμα της θειας επιφοιτησης), ειναι η αντιληψη-του για την εργατικη πρωτοπορια.

Κόμμα της εργατικής πρωτοπορίας

Η εργατικη ταξη στην απελευθερωτικη πορεια-της, ποτε δεν κινειται σα μια ομοιομορφη μαζα. Η κινηση-της ειναι διαρκως ανισομερη, τα υψη στα οποια φτανει η αυτενεργεια-της ποικιλουν, γνωριζουν συνεχως προχωρηματα και οπισθοχωρησεις κατω απο την επιδραση αντιφατικων πιεσεων.

Η θεση της εργατικης ταξης μεσα στην παραγωγη, η εμπειρια της εκμεταλλευσης, αλλα και η αισθηση της συλλογικης-της δυναμης την ωθει σε αυθορμητη συγκρουση με τον καπιταλισμο, σε ενστικτωδικη αναζητηση της δικιας-της προοπτικης, του κομμουνισμου. Ο κομμουνισμος δεν ειναι ουτοπια, 'οραμα', αφηρημενο προτυπο. Ειναι ζωντανη ταση, που ενυπαρχει μεσα στους ιδιους τους εργατικους αγωνες και αναζητα τη δικαιωση-της στη νικη-τους.

Ταυτοχρονα ομως, η θεση της εργατικης ταξης, σαν ταξη, που κυριαρχειται και πολιτικα και ιδεολογικα απο την αστικη μεσα στον καπιταλισμο, σπρωχνει στη αντιθετη κατευθυνση. . .Ακομα και μεσα στην κινηση-της η εργατικη ταξη κουβαλαει τις ιδεες της κυριαρχης ιδεολογιας, που τη βαραινουν και την τραβουν προς τα πισω σα βαριδια. Μονο οταν καταφερει να ανεβασει την επαναστατικη δραση-της σε τετοια υψη ωστε να τσακισει τα ορμητηρια αυτων των αντιδραστικων ιδεων, δηλαδη την οικονομικη και πολιτικη δυναμη των καπιταλιστων και του κρατους-τους, μονο τοτε θα αρχισει η εργατικη ταξη να ξεφευγει απ'αυτες τις πιεσεις.

Στο μεταξυ αυτη η συνεχης διελκυστινδα σημαινει, οτι μεσα στην εργατικη ταξη υπαρχουν πολλα και διαφορετικα επιπεδα συνειδησης, μια κυριολεκτικη στρωματοποιηση της ταξης σε προχωρημενα και καθυστερημενα κομματια, σε εργατες συνδικαλισμενους και σε εργατες ανοργανωτους, σε εργατες μαχητικους, αλλα που κουβαλανε καθυστερημενες ιδεες, σε εργατες πρωτοπορους επαναστατες και σε εργατες αδρανοποιημενους οπαδους των ρεφορμιστικων ή των αστικων κομματων.

Η ιδια κινηση της ταξης μεσα στον καπιταλισμο, αναδεικνυει παντοτε ενα ξεχωριστο κομματι της ταξης, μιαν εργατικη πρωτοπορια, που ειναι η φυσικη ηγεσια της αυτενεργειας της ταξης.

Τι συνεπειες εχει μια τετοια διαπιστωση για τον τροπο οργανωσης της ταξης ;

Πρωτα απο ολα πρεπει να δουμε, οτι αυτος ο διαχωρισμος της εργατικης ταξης σε πρωτοπορους και καθυστερημενους, σε ηγεσια και βαση, ειναι μια αντανακλαση μεσα στη ιδια την ταξη της ταξικης διαιρεσης της κοινωνιας και του καταμερισμου εργασιας (βλ. Γκραμσι "Ο Συγχρονος Πριγκηπας"). Η αναγνωριση αυτου του διαχωρισμου ειναι βεβαια, δυσαρεστη για τους επαναστατες, που παλευουν για την ανατροπη των αστικων σχεσεων εκπροσωπησης και την καταργηση των διακρισεων χειρωνακτικης—πνευματικης εργασιας, διευθυντη — διευθυνομενου, ηγετη—οπαδου. Οσο δυσαρεστη κι'αν ειναι, ομως, αυτη η διαπιστωση ειναι απαραιτητη για να οργανωθει η παλη, γιατι μονο εντοπιζοντας την εργατικη πρωτοπορια, μπορουν οι επαναστατες να συνδεθουν με το κοινωνικο υποκειμενο, που δινει ζωη, συνεχεια, και αντοχη στον αγωνα-τους.

Ειναι αμετρητες οι φορες, που η λενινιστικη αντιληψη για την εργατικη πρωτοπορια, εχει κατηγορηθει σαν "ελιτιστικη", σαν υπευθυνη για τον απαραδεκτο διαχωρισμο της ταξης σε ηγεσια και βαση. Στην πραγματικοτητα ο απαραδεκτος διαχωρισμος δεν ειναι δημιουργημα καποιας "αντιληψης", αλλα του ιδιου του αυθορμητου τροπου κινησης της εργατικης ταξης μεσα στον καπιταλισμο. Η αξια της λενινιστικης αντιληψης ειναι ακριβως οτι εντοπιζει τον κοινωνικο φορεα, που μπορει να στηριζει την παλη για την καταργηση των ταξικων διαχωρισμων. Η καταργηση αυτη δεν ειναι θεμα φραστικων διακυρηξεων περι ισοτητας (αλλωστε οι αστοι μας εχουν χορτασει απο τετοιες διακυρηξεις), ουτε ειναι θεμα καποιων οργανωτικων διακυρηξεων ή ορκων, που δινουν οι επαναστατες μεταξυ τους για τον τροπο λειτουργιας-τους. Ειναι θεμα παλης της εργατικης πρωτοποριας να τραβηξει ακομα και τα πιο καθυστερημενα κομματια της ταξης μεσα στους αγωνες, να τα βοηθησει να συμμετασχουν στην απελευθερωτικη κινηση της ταξης, να διδαχτουν απο την ιδια την αγωνιστικη-τους εμπειρια την αναγκη ανατροπης του αστικου κρατους και εγκαθιδρυσης της εξουσιας της δικης-τους ταξης.

Οι αποψεις των αναρχικων, που κατηγορουν το Λενιν για ελιτισμο και φανταζονται οτι φτιαχνουν την κοινωνια των "ισων" μεσα στις ομαδες-τους, ειναι η αλλη οψη του νομισματος των σταλινικων αποψεων, που θεωρουν το κομμα σαν

προτυπο της σοσιαλιστικης κοινωνιας. Το εμβρυο της απελευθερωμενης κοινωνιας, δεν ειναι η πολιτικη οργανωση των επαναστατων, αλλα τα μαζικα οργανα της εργατικης εξουσιας, τα εργατικα συμβουλια. Οποιος μπερδευει αυτα τα δυο, ταυτιζει την ομαδουλα-του με την ταξη και καταληγει σε αντιδραστ[illegible] καραγκιοζηλικια, οσες καλοπροαιρετες δηλωσεις κι΄αν [illegible]ει.

Αυτο που επιτρεπει στο λενινιστικο κομμα να μην πεσει σε τετοιες συγχισεις, ειναι ακριβως ο προσανατολισμος-του στην εργατικη πρωτοπορια, σαν φυσικη ηγεσια των αγωνων της ταξης, σαν κοινωνικη δυναμη, που του επιτρεπει να ειναι κομματι της ταξης αλλα και ξεχωριστο απ΄αυτην, να εχει τις τυχες-του δεμενες με την πορεια της ταξης, αλλα και να μη συγχεει τον εαυτο-του με την ταξη. Να ειναι ενα κομμα, που δεν υποκαθιστα την ταξη, ουτε την εκπροσωπει, αλλα παλευει για να ανεβασει τη συνειδηση, την αυτοπεποιθηση, την οργανωτικοτητα και την ενεργητικοτητα ολοκληρης της ταξης στο υψος των πρωτοπορων τμηματων-της και των ιστορικων συμφεροντων-της.

Γι΄αυτο, οσο μαχητικα και ενεργητικα διακυρησσουν την ανεξαρτησια-τους απεναντι στους ρεφορμιστες μεσα στο εργατικο κινημα, αλλο τοσο δραστηρια και αποφασιστικα οι λενινιστες αυτοπειθαρχουν και προσαρμοζουν τη δραση-τους στις πολιτικες αναγκες της εργατικης πρωτοποριας, στην πολιτικη συγκροτηση-της και το ιδεολογικο ξεκαθαρισμα-της, στη δημιουργια ενος κομματος, οπου οι αρχες της προλεταριακης επαναστασης ειναι κτημα της εργατικης πρωτοποριας, οπου το κομμα της επαναστασης και το κομμα των πρωτοπορων εργατων ειναι ενα και το αυτο.

Ηδη, ομως, φτανουμε σε ενα επομενο προβλημα. Αυτη η ενοτητα αυτη η συγχωνευση δε μπορει να κατανοηθει, σα συνενωση δυο διαφορετικων κατηγοριων, που προυπαρχουν και αυτοκαθοριζονται. Η δημιουργια του επαναστατικου κομματος της εργατικης ταξης, δεν ειναι η συνενωση καποιων επαναστατων, που χριζονται απο μονοι-τους φορεις της προλεταριακης θεωριας και ιδεολογιας, με καποιους εργατες, που αυτοαποκαλουνται πρωτοποροι. Αντιθετα πρεπει να δουμε την ιδια την οικοδομηση και λειτουργια του επαναστατικου κομματος, σα διαδικασια κατακτησης της επαναστατικοτητας και της πρωτοποριας. Μια δυναμικη και διαλεκτικη διαδικασια, οπου το κομμα συγκροτειται και κατακταει την επαναστατικη θεωρια και την πρωτοπορα πρακτικη-του, μεσα απο ενα συνεχη διαλογο με την ταξη.

Κόμμα ελεύθερης συζήτησης και συλλογικής δράσης.

"Το υλιστικο δογμα οτι οι ανθρωποι ειναι προιοντα των συνθηκων και της ανατροφης και οτι, επομενως, οι αλλαγμενοι ανθρωποι ειναι προιοντα αλλων συνθηκων και αλλαγμενης ανατροφης, ξεχναει οτι αυτοι που αλλαζουν τις συνθηκες ειναι οι ανθρωποι και οτι ο ιδιος ο εκπαιδευτης ειναι αναγκη να εκπαιδευτει... Η συμπτωση της αλλαγης των συνθηκων και της ανθρωπινης δραστηριοτητας μπορει να γινει αντιληπτη και να κατανοηθει λογικα μονο σαν επαναστατικη πρακτικη".

(Μαρξ,"Θεσεις για τον Φόυερμπαχ")

Η μαρξιστικη αποψη, οτι οσοι φιλοδοξουν να γινουν οι διαφωτιστες και οι εκπαιδευτες της εργατικης ταξης εχουν αναγκη και οι ιδιοι απο εκπαιδευση, την οποιαν αποκτουν μεσα στην επαναστατικη πρακτικη, ειναι το νημα για να παρακολουθησουμε παραπερα τη σχεση κομματος και ταξης.

Οι ιδιες οι αρχες πανω στις οποιες στηριζει την υπαρξητου το επαναστατικο κομμα ειναι βγαλμενες απο την κινηση της εργατικης ταξης και οχι απο καποιους θεωρητικους εγκεφαλους. Ο Μαρξ στο Κομμουνιστικο Μανιφεστο ξεκαθαριζει, οτι οι κομμουνιστες "δεν διακηρυχνουν δικες-τους σεχταριστικες αρχες με τις οποιες να διαμορφωνουν και να καλουπωνουν το προλεταριακο κινημα". Γι΄αυτο ακριβως και ο ιδιος ο Μαρξ διδαχτηκε απο την Κομμουνα την "πολιτικη μορφη με την οποια μπορει να γινει η οικονομικη απελευθερωση της εργασιας". Με τον ιδιο τροπο ο Λενιν διδαχτηκε απο τους Ρωσους εργατες τη συγκεκριμενη μορφη της δικτατοριας του προλεταριατου σαν εξουσια των Σοβιετ.

Ωστοσο το ζητημα δεν ειναι μονο να κατανοησουμε, οτι οι κατακτησεις της επαναστατικης θεωριας στο παρελθον στηριζονται στις επαναστατικες ανατασεις της εργατικης ταξης. Το ζητημα ειναι να δουμε, οτι ολοκληρη η φυσιογνωμια του επαναστατικου κομματος στηριζεται στη σχεση-του, οχι μονο με τις παραδοσεις της ταξης, αλλα και με τη ζωντανη καθημερινη πρακτικη-της. Μονο αποκαθιστωντας αυτη τη σχεση, μπορει να αποκτησει την ικανοτητα να οδηγει την ταξη, να ειναι πραγματικα η πρωτοπορια-της.

Γιατι αυτος που διδασκει το κομμα πώς να ειναι πρωτοπορο, πώς να εκπαιδευει πρωτοπορους μαχητες, ειναι η ιδια η ταξη. Η συγκεκριμενοποιηση των στρατηγικων προσανατολισμων σε προγραμμα, η διαμορφωση πολιτικου κριτηριου για

τη σωστη εκτιμηση των ταξικων συσχετισμων και της πολιτικης συγκυριας, η εξασκηση των διαφορων τμηματων της εργατικης πρωτοποριας να αντιδρουν ομογενοποιημενα στα γεγονοτα και τις εξελιξεις, ωστε να συγκεντρωνουν ολη την ενεργητικοτητα των μαζων στη συγκρουση με το αστικο κρατος, ολα αυτα, που μεταφραζουν συγκεκριμενα στην πραξη τις επαναστατικες διακυρηξεις, ειναι πραγματα, που δεν κληρονομιουνται απο το ενδοξο παρελθον, ουτε χαριζονται απο καποιους φωτισμενους ηγετες. Καταχτιουνται βημα-βημα σε ενα συνεχη διαλογο με την ταξη, που εμπνεει, κρινει, απορριπτει, ξεδιαλεγει και συγκεκριμενοποιει τις πρωτοβουλιες των επαναστατων.

Γι΄αυτο, για να διατηρει αυτη τη σχεση με την ταξη, το επαναστατικο κομμα ειναι υποχρεωμενο να ειναι κομμα ελευθερου διαλογου και συλλογικης δρασης, δημοκρατικου συγκεντρωτισμου.

Δεκαετιες ολοκληρες εμπειριας απο τα σταλινικα ΚΚ, που διατηρουν το ονομα του δημοκρατικου συγκεντρωτισμου, σαν ταμπελα για τις γραφειοκρατικες λειτουργιες-τους, εχουν ριζωσει βαθια την προκαταληψη, οτι ο δημοκρατικος συγκεντρωτισμος ειναι οργανωτικη συνταγη, που νομιμοποιει την παντοδυναμια της καθοδηγησης, την αυθαιρεσια των κεντρικων μηχανισμων πανω σε μια βαση, που αποτελειται απο αβουλα μελη, ικανα μονο να εκτελουν εντολες και να κολλανε αφισες. Ο δημοκρατικος συγκεντρωτισμος δεν εχει καμμια σχεση μ΄αυτο το γραφειοκρατικο συγκεντρωτισμο, δεν ειναι τσελεμεντες με πρακτικες οργανωτικες οδηγιες, ειναι αντιληψη για τη σχεση κομματος—ταξης. Ειναι η προσπαθεια να προσαρμοζονται οι λειτουργιες των επαναστατων στις αναγκες του διαλογου με την ταξη. Αυτο ειναι, που επιβαλλει οργανωτικες λειτουργιες, που να ακολουθουν το σχημα: συζητηση—αποφαση—δραση—συζητηση, σα διαδικασια διαμορφωσης μαχητων της ταξης.

Για να μην ειναι ευχολογιο η δημοκρατια και η συλλογικοτητα, πρεπει να στηριζονται σε δυο βασικους προσανατολισμους: Ο πρωτος ειναι η εξωστρεφεια, η ενεργητικη συμμετοχη ολων των επαναστατων στην πρακτικη οργανωση των αγωνων της ταξης, η συστηματικη επιδιωξη της αμεσης επικοινωνιας με τις εμπειριες του κινηματος, που βαζουν τα προβληματα, που τροφοδοτουν τη συζητηση. Και ο δευτερος ειναι η συστηματικοτητα της συζητησης, η αντιμετωπιση-της με βαση την επαναστατικη θεωρια και τη συλλογικη εμπειρια και οχι τις προσωπικες διαθεσεις του καθενα.

Μονο επαναστατες, που παιρνουν στα σοβαρα και τους δυο αυτους προσανατολισμους, που ειναι αποφασισμενοι να αυτο-πειθαρχηθουν στις αναγκες τοσο των αγωνων, οσο και των συζητησεων, μπορουν να συμμετεχουν σε μια διαδικασια διαλογου με την ταξη και να στηριζουν αντιστοιχες οργανωτικες λειτουργιες. Η λενινιστικη "πειθαρχια" ειναι η αποδοχη της αναγκης να συνδεει ο καθε επαναστατης την προσωπικητου εμπειρια με τη συνολικη θεωρια και πρακτικη του κομματος τιποτα περισσοτερο, αλλα και τιποτα λιγοτερο.

Πανω σ΄αυτες τις επιλογες ειναι δυνατο να στηριχτει μια λειτουργια, οπου η συζητηση ειναι ελευθερη, η διαφωνιες συζητιουνται ανοιχτα, οι αποφασεις γινονται σεβαστες απο ολους, οι συλλογικα επεξεργασμενες αποψεις ανταποκρινονται στις απαιτησεις της ταξικης παλης. Οσο κι΄αν φαινεται παραξενο σε οσους εχουν συνηθισει να ταυτιζουν τον λενινισμο με το σταλινισμο, αυτην την αντιληψη τη βρισκουμε στον Λενιν. Ο Λενιν, που οί καρικατουρες τον ζωγραφιζουν σαν τυφλο οπαδο της ατσαλενιας πειθαρχιας και σαν επιλοχια ενος κομματος—λοχου, ειναι αυτος που επεμενε σε μια εσωτερικη ζωη του κομματος ικανη να συζητησει δημοκρατικα ακομα και στις πιο κρισιμες στιγμες. Ο Λενιν ειναι, που παλαιψε για ενα κομμα, οπου η σωστη αποψη μπορει να ειναι μειοψηφικη και να πεισει την πλειοψηφια για τη ορθοτητα-της, οπως εκανε ο ιδιος τον Απριλη του 1917, οταν οδηγησε τους μπολσεβικους, να υιοθετησουν τις περιβοητες "θεσεις του Απριλη" μεσα απο δημοκρατικες διαδικασιες, οπου η βαση ανετρεψε τις αποψεις της πλειοψηφιας της Κεντρικης Επιτροπης, που διαφωνουσε με το Λενιν. Και ας μη νομιστει, οτι αυτη τη δυνατοτητα, την κρατουσε μονο για τον εαυτο-του:

> "Ειναι, κατα τη γνωμη-μας, απαραιτητο να κανουμε το παν — εστω και αν σημαινει καποιες παρεκλισεις απο τα νοικοκυρεμενα σχηματα συγκεντρωτισμου και απο την απολυτη υποταγη στην πειθαρχια — για να δωσουμε τη δυνατοτητα σ΄αυτες τις μικρες ομαδες να μιλησουν και να δωσουν σε ολο το κομμα την ευκαιρια να ζυγισει τη σπουδαιοτητα ή την ελλειψη σπουδαιοτητας αυτων των διαφορων και να κρινει σε ποια σημεια, πως και απο ποια μερια υπαρχει ασυνεπεια." (6)

Στο ιδιο μοτιβο της ανοιχτης διαλεχτικης προσπαθειας του κομματος να πειθει για τον πρωτοπορο ρολο-του, να προσπαθει να τον κατακτασει και οχι να τον επιβαλλει, κινειται και ο Γκραμσι. Οχι μονο στα θεωρητικα κειμενα της περιοδου της φυλακης, αλλα και σαν ηγετης της αποπειρας να χτιστει το επαναστατικο κομμα στην Ιταλια .

> "36. Η αρχη, οτι το κομμα ηγειται της εργατικης ταξης δεν πρεπει να ερμηνευεται μηχανηστικα. Δεν ειναι αναγκη να πιστευουμε, οτι το κομμα μπορει να ηγειται της εργατικης ταξης με μια εξωτερικη επιβολη εξουσιας. Κατι τετοιο δεν ειναι αληθεια, ουτε για την περιοδο, που προηγειται απο την κατακτηση της εξουσιας, ουτε για την περιοδο, που την ακολουθει. Το σφαλμα της μηχανικης ερμηνειας αυτης της αρχης πρεπει να καταπολεμηθει στο Ιταλικο κομμα, σαν πιθανη συνεπεια των ιδεολογικων αποκλισεων της ακρας αριστερας (δηλαδη της ομαδας Μπορντιγκα, Σ.Τ.Μ.). Γιατι αυτες οι αποκλισεις οδηγουν σε μια αυθαιρετη, φορμαλιστικη υπερεκτιμηση του κομματος στο ρολο-του σαν ηγετη της ταξης. Δηλωνουμε, οτι η ικανοτητα να ηγειται της ταξης συνδεεται οχι με το γεγονος, οτι το κομμα αυτο-"ανακυρησσεται" σε επαναστατικο οργανο της ταξης, αλλα με το γεγονος, οτι κατορθωνει "πραγματικα", σαν τμημα της εργατικης ταξης, να συνδεθει με ολα τα τμηματα της ταξης και να προωθησει στις μαζες μια κινηση προς την κατευθυνση, που ευνοουν και επιθυμουν οι αντικειμενικες συνθηκες. Μονο σαν αποτελεσμα της δρασης-του μεσα στις μαζες θα κατορθωσει το κομμα να το αναγνωρισουν σα "δικο"-τους (κατακτηση της πλειοψηφιας της ταξης). Και μονο οταν εχει εκπληρωθει αυτος ο ορος, μπορει το κομμα να θεωρησει, οτι εχει την ικανοτητα να τραβηξει την εργατικη ταξη πισω-του. Η αναγκαιοτητα για τετοια δραστηριοτητα μεσα στις μαζες βαρυνει περισσοτερο απο τον οποιοδηποτε κομματικο "πατριωτισμο". (7)

Αυτο το κειμενο του Γκραμσι ειναι μια απο τις τελευταιες αναλαμπες της φουρνιάς των επαναστατων, που εχτισαν την την τριτη Διεθνη, πριν τους σκεπασει η παγωνια της σταλινικης αντεπαναστασης. Απο κει και κατω θα μεινει μονο η μοναχικη φωνη του Τροτσκι στην εξορια μεχρι τη δολοφονια-του, να καταγγελλει, οτι η γραφειοκρατια του Σταλιν, ηταν ο αντιποδας του κομματος του Λενιν.

Σημερα, εξηντα χρονια αργοτερα, η οποιαδηποτε αποπειρα να αξιοποιησουμε εκεινες τις επαναστατικες εμπειριες, περναει υποχρεωτικα απο τη χαραξη της διαχωριστικης γραμμης αναμεσα στο κομμα του Λενιν και στη δικτατορια του Σταλιν.

Σταλινισμός - η ανατροπή του Λενινισμού.

Ηταν το κομμα του Σταλιν η λογικη "μετεξελιξη" του λενινιστικου κομματος; Οι προπαγανδιστες, που μας βομβαρδιζουν με τη θετικη απαντηση, με τον εναν ή τον αλλο τροπο, καλυπτουν ολοκληρο σχεδον το πολιτικο φασμα. Οι απολογητες του καπιταλισμου μας βεβαιωνουν, οτι τα εγκληματα του Σταλιν, ηταν η αναποφευκτη καταληξη των επαναστατικων κηρυγματων του Λενιν. Οι απολογητες του "υπαρκτου σοσιαλισμου" προτιμουν να σιωπουν για το Σταλιν, αλλα σιγουρα υποστηριζουν φανατικα, οτι τα κομματα-τους ειναι οι συνεχιστες του Λενιν. Η σοσιαλδημοκρατια, βεβαιωνει και αυτη, οτι το γεννεαλογικο δεντρο, που διεκδικουν οι μεν και καταγγελλουν οι δε, ειναι πραγματικο.

Κι'ομως, τιποτα δεν απέχει πιο πολυ απο την αληθεια. Ο σταλινισμος εδραιωθηκε μονο με την καταστροφη του επαναστατικου χαρακτηρα του μπολσεβικικου κομματος σε ολα τα επιπεδα: Στο επιπεδο των σχεσεων-του με την εργατικη ταξη, στο επιπεδο των δεσμων-του με την εργατικη πρωτοπορια και στο επιπεδο της μαρξιστικης θεωριας και των επαναστατικων αρχων-του. Αν ορισαμε το λενινιστικο κομμα σαν κομμα της επαναστασης, της εργατικης πρωτοποριας και του διαλογου με την ταξη, η σταλινικη γραφειοκρατια πατησε πανω στην εξατομικοποιηση της εργατικης ταξης, τη διαλυση της εργατικης πρωτοποριας και τη φυσικη και ιδεολογικη εξοντωση των επαναστατων.

Δεν θα επαναλαβουμε εδω πως χαθηκε η επανασταση στη Ρωσια. Θα υπογραμμισουμε μονο τις τομες αναμεσα στους μπολσεβικους και στο κομμα της γραφειοκρατιας.

Η πρωτη τομη ειναι η καταστροφη των δεσμων με την εργατικη ταξη, μεσα απο τον αποδεκατισμο-της στον εμφυλιο. Η μειωση του πληθησμου των πολεων, η πτωση της βιομηχανικης παραγωγης, το σκορπισμα των εργατων στην υπαιθρο σε αναζητηση τροφης και επιβιωσης, πηραν τεραστιες διαστασεις. Το κομμα της εργατικης ταξης βρισκοταν μετεωρο στην εξουσια, με τα προλεταριακα στελεχη-του αποκομενα απο τα ματωμενα και πεινασμενα ταξικα ορμητηρια-τους. Οι δεσμοι χαλαρωσαν περισσοτερο με την αποφαση του Σταλιν, να "ενισχυσει" το κομμα με νεα μελη, με μαζικες στρατολογιες "συμπαθουντων", που απλα διευκολυναν τους μονιμους μηχανισμους, να ελεγχουν τη ζωη του κομματος, κατασκευαζοντας πλειοψηφιες κατα βουληση.

Η δευτερη τομη ειναι η επιθεση του Σταλιν εναντια στην εργατικη πρωτοπορια, με τις εκστρατειες για εργασιακη πειθαρχια, εκπληρωση της νορμας και παραγωγικη "αμιλλα" (Σταχανοβισμος κλπ). Μεσα στα εργοστασια, οι πρωτοποροι εργατες, οχι μονο χανουν τη δυνατοτητα, να προστατευουν το βιωτικο επιπεδο της ταξης (πχ με το δικαιωμα των συνδικατων να καθοριζουν τα μεροκαμματα), αλλα κυριολεκτικα διασκορπιζονται σε μια επιχειρηση εξατομικοποιησης των εργατων και καταστολης καθε αντιστασης στους ρυθμους, που επιβαλλει το πλανο. Το κομμα πια δεν παρουσιαζει την εικονα μιας, εστω ξεκομενης εργατικης πρωτοποριας, που πασχιζει, να ελεγξει την κρατικη γραφειοκρατια (οπως το περιγραφει ο Λενιν στα τελευταια-του κειμενα), αλλα της γραφειοκρατιας, που εχει παρει στον ελεγχο-της το κομμα και επιτιθεται να διαλυσει καθε εστια αντιστασης των πρωτοπορων εργατων.

Η τριτη τομη και κυριολεκτικα χαριστικη βολη ειναι το κυμα τρομου εναντια στην αριστερη αντιπολιτευση και τα παλια στελεχη των μπολσεβικων, με τα στρατοπεδα συγκεντρωσης και τις Δικες της Μοσχας. Η παλια Κεντρικη Επιτροπη των μπολσεβικων εξοντωνεται φυσικα στα εκτελεστικα αποσπασματα και τις εξοριες, σαν απαραιτητο συμπληρωμα στην ολοκληρωτικη ιδεολογικη εξοντωση του μπολσεβικισμου. Η νεα κυριαρχη ιδεολογια της οικοδομησης του πανισχυρου κρατους, που "θα φτασει και θα ξεπερασει" τη Δυση, κωδικοποιειται κατω απο το μανδυα του μαρξισμου—λενινισμου. Το κομμα της επαναστασης εχει κατεδαφιστει και πανω στα ερειπια-του στεκεται το κομμα του κρατικου καπιταλισμου, που φιλοδοξει να εκπληρωσει την αποστολη της αστικης ταξης για ταχυρρυθμη συσσωρευση πανω στις πλατες των εργατων και των αγροτων.

Οι ιδιες τομες υπαρχουν και στα κομμουνιστικα κομματα, τμηματα της Τριτης Διεθνους. Τα σταλινικα ΚΚ, δεν ειναι η φυσικη "μετεξελιξη" των προσπαθειων της Κομμουνιστικης Διεθνους, να χτισει επαναστατικα κομματα, αλλα η αρνησητους. Με τη μετατροπη της Διεθνους σε φορεα υπερασπισης της "σοσιαλιστικης πατριδας" και ιδιαιτερα με τον προσανατολισμο των ΚΚ σε συμμαχιες με αστικες πολιτικες δυναμεις στα "Λαικα Μετωπα", οι διεργασιες για τη συγκροτηση των τμηματων της Τριτης Διεθνους σε επαναστατικα εργατικα κομματα, δεχονται συνεχη χτυπηματα, ενω αντιθετα ενισχυονται οι ρεφορμιστικες τασεις. Οι επεμβασεις των ισχυρων μηχανισμων του σταλινικου κομματος—κρατους, βοηθουν στην εκκαθαριση των στοιχειων, που αντιστεκονται σ'αυτην την πορεια, ενισχυουν τη δημιουργια γραφειοκρατικων μηχανισμων ελεγχου μεσα στα ΚΚ, κατω απο ηγεσιες, που χαρακτηριζονται απο την εξαρτηση-τους απο τις επεμβασεις της Μοσχας. Οι γραφειοκρατικες τασεις ενισχυονται απο τον προσανατολισμο στις συνεργασιες με τη συνδικαλιστικη γραφειοκρατια και τον κοινοβουλευτισμο. Και ολα αυτα σε μια περιοδο διεθνους οπισθοχωρησης του εργατικου κινηματος.

Τα σταλινικα κομματα, που διαμορφωθηκαν απ'αυτη τη διαδικασια (οπου διαμορφωθηκαν, γιατι σε ορισμενες περιπτωσεις αυτη η διαδικασια καταληξε σε περιθωριοποιηση. Πχ. στις αγγλοσαξωνικες χωρες το Κ.Κ.Βρετανιας, το Κ.Κ.ΗΠΑ εμειναν στο περιθωριο της συνδικαλιστικης γραφειοκρατιας με την οποια συνεργαστηκαν για τη στηριξη της πολεμικης προσπαθειας των Συμμαχων στον Β.Παγκοσμιο Πολεμο) διαφερουν σε ολα τα επιπεδα με το λενινιστικο κομμα.

Στρατηγικη-τους δεν ειναι η ανατροπη του αστικου κρατους με την προλεταριακη επανασταση, αλλα η κατακτηση του κρατους και η διαχειριση-του. Κυριαρχο στοιχειο μεσα-τους δεν ειναι η εργατικη πρωτοπορια, αλλα μια μικροαστικη γραφειοκρατια δομημενη ιεραρχικα, κατ'εικονα και ομοιωση της ιεραρχικης δομης του αστικου κρατους, το οποιο φιλοδοξει να διαχειριστει. Και η σχεση-τους με την εργατικη ταξη ειναι αθεραπευτα γραφειοκρατικη, στηριζεται στην παθητικη αποδοχη απο τη μερια των εργατων μιας συνδικαλιστικης και κοινοβουλευτικης ηγεσιας, που τους εκπροσωπει, αλλα η οποια μπαινει σε κριση, οταν η ιδια η εργατικη ταξη μπει σε κινηση. Παντου οπου η ιδια η ταξη μπηκε στο προσκηνιο, οι προσπαθειες των σταλινικων ΚΚ, να αποκαταστησουν την ισορροπια του κρατους και να συγκρατησουν την ταξη στα πλαισια ενος νεου συμβιβασμου με τις αστικες πολιτικες δυναμεις, καταληξε σε τραγωδιες, ή νεα περιθωριοποιηση — στη Γαλλια και στην Ισπανια το 36, στην Ελλαδα, την Ιταλια και τη Γαλλια μετα την απελευθερωση, στην Πορτογαλια το 75 και σε πιο περιορισμενη κλιμακα στη μεταπολιτευση της Ισπανιας και της Ελλαδας την ιδια περιοδο.

Οσοι λοιπον καταφευγουν στο φτηνο επιχειρημα, οτι η προσπαθεια να δημιουργηθει ενα λενινιστικο κομμα, ειναι

μια προσπαθεια αναπαραγωγης του ΚΚΕ, καταδικασμενη σαν το Σισυφο να καταληξει στο ιδιο σταλινικο κατασκευασμα, επαναλαμβανουν ενα ψεμα, που η μονη πηγη της αληθοφανειας-του ειναι η προπαγανδα των αστων και των ιδιων των σταλινικων, οτι ο Λενιν ηταν ο προπατορας του Σταλιν.

Περα ομως απο τις ενστασεις κατα του λενινισμου, ας δουμε τι εναλλακτικες μορφες οργανωσης υπαρχουν σαν αντιπροταση, ποια ειναι τα αντιδοτα κατα της γραφειοκρατιας, που προτεινονται απο οσους απορριπτουν το λενινισμο.

Εδω χρειαζεται να σταθουμε σε δυο ρευματα και τις αποψεις-τους για το κομμα: τον Ευρωκομμουνισμο και την Αυτονομια.

Ευρωκομμουνισμός - η επιστροφή στο σοσιαλδημοκρατικό τύπο του Κόμματος.

Ο ευρωκομμουνισμος εχει αυτοπροβληθει, σαν το ανανεωτικο ρευμα, που ξαναφερνει τη δημοκρατια στο εργατικο και κομμουνιστικο κινημα, πετωντας τις απαρχαιωμενες αντιληψεις της δικτατοριας του προλεταριατου και του δημοκρατικου συγκεντρωτισμου και ανοιγοντας τις πυλες στον πλουραλισμο, την πολυφωνια, τη δημοκρατια και την ελευθερια.

Τον ισχυρισμο αυτον χρειαζεται να τον δουμε και στην πραξη και στη θεωρια.

Στην πραξη η επιφανειακη αυταρεσκεια του ευρωκομμουνισμου δεν αντεχει σε μια πιο κοντινη εξεταση. Το ποσο επιδερμικη ειναι η αυτο-μεταρρυθμιση των κομματικων μηχανισμων, που επαψαν να δηλωνουν "δημοκρατικο-συγκεντρωτικοι" και δηλωνουν ελευθεροι και ωραιοι, φαινεται απο τις συνεχεις μεταστροφες του Γαλλικου ΚΚ και τον γνωστο παλιο καλο γραφειοκρατικο τροπο, με τον οποιο περιθωριοποιειται οποιο κομματι δεν προσαρμοστει στην τελευταια λεξη των ατελειωτων στροφων-του. Ή αν προτιματε να ερθουμε πιο κοντα, απο την ποιοτητα των διαδικασιων στο ΚΚΕ (εσωτερικου), οπου η μονη ελευθερια, που υπαρχει,ειναι η ελευθερια του Κυρκου, να χρησιμοποιει τη θεση-του σαν κοινοβουλευτικος αστερας, για να προβαλλει τις αποψεις-του απο ολο τον τυπο, ενω οι Ρηγαδες δεν ειχαν τη δυνατοτητα να εκφρασουν αποψη για την πορεια του κομματος, ουτε στο συνεδριο-τους.

Επειδη, ομως, οι ατελειες της πρακτικης μπορει να αποδοθουν σε αμαρτιες του παρελθοντος, σε "ατελη" ή "ημιτελη" ανανεωση κλπ, κλπ, χρειαζεται να σταθουμε στην ιδια τη θεωρια.

Η "φιλελευθεροποιηση" της κομματικης ζωης, που προτεινει ο ευρωκομμουνισμος, δε βαζει σα στοχο τον ελεγχο της πολιτικης και της δομης του κομματος απο τα μελη-του, απο τους πρωτοπορους εργατες, αλλα τη συμμετοχη του κομματος στους θεσμους της αστικης δημοκρατιας, με ολα τα δικαιωματα, που αυτη συνεπαγεται για τα μελη-του σαν πολιτες. Γι' αυτο και η αναγνωριση των δικαιωματων ειναι τοσο τυπικη, οσο και οι διακηρυξεις των αστων για ισοτητα και ελευθερια.

Τυπικα καθε μελος αποκταει ισως το δικαιωμα να δωσει συνεντευξη σε οποια εφημεριδα θελει. Μονο, που με το δοσμενο χαρακτηρα του αστικου τυπου ειναι σαφες, οτι το δικαιωμα αυτο δεν ισχυει εξισου για καποιους εργατες, που συμμετεχουν σε μια απεργια και για τον γραφειοκρατη του συνδικατου, που τη σπαει. Και οι μεν και ο δε μπορει να ειναι μελη του κομματος και να "εκφρασουν ελευθερα" τη διαφωνια-τους αλλα ο αποδεκτης της πολυφωνιας εχει δοσμενες τις ταξικες επιλογες-του. Το ιδιο ταξικα παγιδευμενη ειναι και η τυπικη πολυφωνια στα εντυπα του ευρωκομμουνιστικου κομματος. Αυτον που ευνοει, ειναι το διαλογο με τα αλλα κομματα, την κοινοβουλευτικη ηπιοτητα και οχι τον ανατρεπτισμο των μαχητικων εργατων.

Γενικα η φιλελευθεροποιηση, που επιχειρει ο ευρωκομμουνισμος πασχει απο την παλια σοσιαλδημοκρατικη αμαρτια, δηλαδη τυπικα εμφανιζεται να ευνοει ενα κομμα πλατυ, μαζικο και δημοκρατικο, αλλα ουσιαστικα η μαζα των μελων ειναι τοσο ανισχυρη, οσο και η πλατεια μαζα των πολιτων στην κοινοβουλευτικη δημοκρατια. Ο πραγματικος ελεγχος παραμενει στα χερια της εξωραϊσμενης κομματικης γραφειοκρατιας και η μονη μεγαλυτερη ελευθερια εκφραζεται στα περιθωρια των κοινοβουλευτικων και συνδικαλιστικων παραγοντων, να κινουνται μεσα στους θεσμους του αστικου κρατους.

Αυτονομία - «Το Προλεταριάτο είμαι εγώ»

Και στην περιπτωση της Αυτονομιας το αντιδοτο, που προτεινεται ειναι η "πλατυτητα", η ταυτιση κομματος και ταξης, επαναστατικης οργανωσης και κινηματος. Εστω και αν ξεκιναει απο διαφορετικες αφετηριες, η αντιληψη των αυτονομων εχει ιδεολογικες συγγενειες με τον ευρωκομμουνισμο και τη σοσιαλδημοκρατια, στην αρνηση της εργατικης πρωτοποριας και την αναζητηση διεξοδου στη "συνθεση" των κινηματων.

> "Βρισκομαστε σε μια εποχη, οπου αυτο που θα πρεπει να ανακαλυψουμε δεν ειναι η πολιτικη οργανωση της προωθημενης πρωτοποριας, αλλα αυτης της συμπαγους κοινωνικης μαζας στο συνολο-της, που εγινε η εργατικη ταξη την εποχη της μεγαλυτερης ιστορικης-της ωριμοτητας." (8)

Εδω η αρνηση του λενινισμου ξεκιναει με τη διακυρηξη, οτι το κοινωνικο υποκειμενο στο οποιο αναφεροταν εχει πεθανει. Στις αναλυσεις του Ιταλικου Εργατισμου (οπου στηριχτηκαν οι Αυτονομοι), διαπιστωνεται η διαλυση της εργατικης πρωτοποριας μεσα απο την τεχνολογικη εξελιξη του καπιταλισμου και η επικρατηση ενος νεου "τυπου", του εργατη—μαζα, μεσα στην εργατικη ταξη. Προκειται για μια λαθεμενη κατανοηση του τι ειναι εργατικη πρωτοπορια, μια αφηρημενη τυπολογια (κατα τα προτυπα της αστικης κοινωνιολογιας), που μετατρεπει την εργατικη συνειδηση σε συναρτηση της τεχνολογιας, ισοπεδωνοντας τις συγκρουσεις της εργατικης ταξης με την αστικη ιδεολογια. Μη μπορωντας να κατανοησει τα διαφορετικα επιπεδα συνειδησης μεσα στην εργατικη ταξη η Αυτονομια προχωραει ενα βημα παραπερα και για να δικαιολογησει την εικονα της ομογενοποιημενης μαζας, που προβαλει, αρχιζει να αφαιρει τμηματα απο την ταξη. Οι εργατες, που επηρεαζονται απο το ρεφορμισμο παυουν να ειναι κομματι της ταξης, ειναι μεσα στις ενσωματωμενες απο τον καπιταλισμο "ιστορικες οργανωσεις"-της. Αυτο ειναι το πρωτο γλιστρημα σε ενα μακρυ κατηφορο, με τον οποιο η αναζητηση της πλατυτητας, η ταυτιση της πολιτικης οργανωσης με το συνολο της

ταξης μετατρεπεται σταδιακα στο αντιθετο-της, στην πιο σεχταριστικη στενοτητα, στον ορισμο της ταξης με κριτηρια υποκειμενικα, στην ταυτιση της ταξης με τους επαναστατες.

Τα καταστροφικα αποτελεσματα αυτης της αντιληψης ειναι γνωστα. Οσο διαρκουσε το ιταλικο "καυτο Φθινοπωρο", αυτες οι αποψεις διατηρουσαν καποια επαφη με την εργατικη ταξη. Με την καμψη των αγωνων ομως, αρχισε η αναζητηση υποκαταστατων της χαμενης εργατικης μαχητικοτητας. Η "ταξη", οπως την οριζει η Αυτονομια, διαρκως εχανε εργατικα τμηματα και αποκτουσε αλλα, δανεισμενα απο το φοιτητικο και το γυναικειο κινημα, που βαφτιστηκαν "κοινωνικοι προλεταριοι". Απο αυτο το σημειο, μεχρι την υποκατασταση και των ιδιων των κινηματων απο τις ομαδες των αυτονομων, ηταν ενα μικρο βημα. Οι συνεπειες ομως, ηταν τεραστιες: απομονωση, ηττα, διαλυση και απογοητευση ολοκληρων πρωτοπορων κομματιων, δεξια στροφη των ηγετων με αυτοκριτικες, που αναζητουν τη "συνθεση των κινηματων" σε πιο αξιοπρεπεις φορεις, μεσα στους κοινοβουλευτικους θεσμους, στην περιφερεια των σοσιαλιστικων κομματων.

Επίλογος

Στη μακροχρονη πορεια των συγκρουσεων της εργατικης ταξης με τον καπιταλισμο, το προβλημα της συγκροτησης-της σε πολιτικη δυναμη ικανη να θεσει και να λυσει το ζητημα της ανατροπης της εξουσιας των καπιταλιστων εχει αναδειχτει ξανα και ξανα σαν το προβλημα—κλειδι για την απελευθερωση της ταξης. Απο τους Λουδιτες και τους Χαρτιστες της εποχης της βιομηχανικης επαναστασης και της ραγδαιας ανοδου του καπιταλισμου, μεχρι τους Πολωνους εργατες της Αλληλεγγυης και τις αποπειρες-τους να "περικυκλωσουν" τη συγκεντρωμενη εξουσια του κρατικου καπιταλισμου, αυτο το προβλημα εχει γνωρισει πολλες προσπαθειες επιλυσης. Προσπαθειες καθε αλλο παρα γραμμικες. Γεματες ξεπεταγματα, αλλα και ηττες και πισωγυρισματα. Η ιστορια του εργατικου κινηματος ειναι στρωμενη με τα φριχτα παραμορφωμενα συντριμια των αποτυχημενων προσπαθειων, που νικηθηκαν, διαβρωθηκαν, καταχτηθηκαν απο τον αστισμο.

Ομως εστω και αν οι προλεταριακες επαναστασεις (για να θυμηθουμε τα προφητικα λογια του Μαρξ στη 18η Μπρυμαιρ) "μοιαζουν να ριχνουν κατω τον αντιπαλο-τους μονο για να αντλησει νεες δυναμεις απο τη γη και να υψωθει μπροστατους ξανα, πιο γιγαντιος", ο κυκλος δεν ειναι φαυλος, οι προσπαθειες δεν ειναι σισσυφειες. Καθε νεος γυρος ξεθαβει κατω απο τα παλια συντριμια το νημα της απελευθερωσης και το ξετυλιγει παραπερα. Τα 70 χρονια, που μεσολαβησαν αναμεσα στο πανευρωπαικο επαναστατικο κυμα του 1848 και στο βαθυτερο και πλατυτερο κυμα που ξεσπασε το 1917, δεν εμποδισαν τους επαναστατες της δευτερης εκρηξης να ξεθαψουν την παραδοση του Μαρξ, να τη ζωντανεψουν και να την προχωρησουν. Τα αλλα τοσα χρονια που περασαν απο τοτε, δεν πρεπει να μας εμποδισουν να κανουμε το ιδιο.

Η αναζητηση του ανατρεπτικου εργατικου κομματος, που σκιαγραφησε το Κομμουνιστικο Μανιφεστο και ζωντανεψε, εστω και για λιγα χρονια ο Λενιν και οι συντροφοι-του, παραμενει παντα επικαιρη.

(1) Βλεπε τη βιογραφια του Τροτσκυ απο τον Ισαακ Ντωυτσερ, τομος πρωτος "Ο ενοπλος προφητης", σελ. 92-93 της αγγλικης εκδοσης.

(2) Ροζα Λουξεμπουργκ, "Οργανωτικα προβληματα της Ρωσικης Σοσιαλδημοκρατιας" (πιο γνωστο με τον τιτλο "Μαρξισμος ή Λενινισμος", που ομως δεν ανηκει στη Ροζα Λουξεμπουργκ).

(3) Ροζα Λουξεμπουργκ, "Οργανωτικα προβληματα της Ρωσικης Σοσιαλδημοκρατιας".

(4) Γκραμσι, "Συνδικατα και Συμβουλια", 11-10-1919, στο Ορντινε Νουοβο Νο.21

(5) Γκραμσι, "Η καταχτηση του Κρατους", 12-7-1919, στο Ορντινε Νουοβο Νο.9

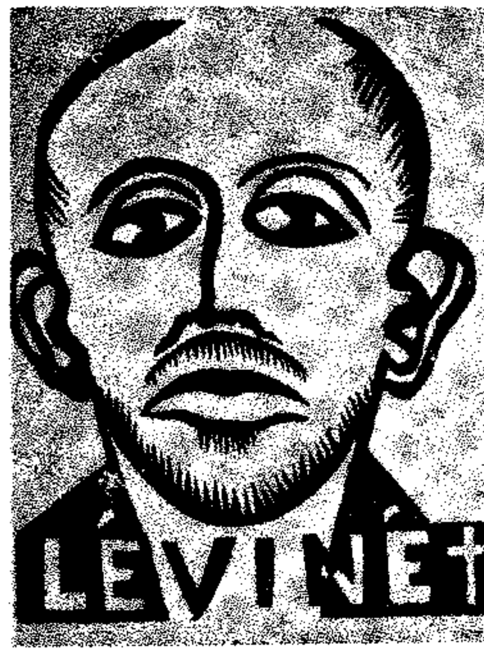
(6) Λενιν, Απαντα, τομος 7, σελ.116 της εκδοσης στα αγγλικα.

(7) "Θεσεις της Λυων" — Θεσεις για το τριτο συνεδριο του Κ.Κ.Ιταλιας στη Λυων το Γεναρη του 1926.

(8) Μ.Τροντι, "Ο Λενιν στην Αγγλια", στη συλλογη "Νεοκαπιταλισμος & Εργατικο Κινημα", εκδοσεις Κομμουνα.

Η εξόντωση της Αριστερής Αντιπολίτευσης από τον Στάλιν

Το παρακατω κειμενο ειναι αποσπασμα απ'τη βιογραφια του Τροτσκυ, που εγραψε ο Ισαακ Ντωντσερ. Προερχεται απο τον τριτο τομο ("Ο Προφητης Εξοβελισμενος"), κεφαλαιο 5, "Νυχτα μαυρη σαν την κολαση" και περιγραφει την εξοντωση της αριστερης αντιπολιτευσης στα στρατοπεδα του Σταλιν. Το αφιερωνουμε σε οσους πιστευουν, οτι ο μπολσεβικισμος μετεξελιχθηκε "φυσιολογικα" σε σταλινισμο, ή οτι η σταλινικη αντεπανασταση ηταν "αναιμακτη" χωρίς βια.

"Ενας αυτοπτης μαρτυρας, πρωην κρατουμενος στο μεγαλο στρατοπεδο της Βορκουτα, που ο ιδιος δεν ηταν τροτσκιστης, περιγραφει με τον εξης τροπο τις τελευταιες δραστηριοτητες των τροτσκιστων και την εξοντωση-τους. Μονο στο δικο-του στρατοπεδο λεει, υπηρχαν περιπου χιλιοι παλιοι τροτσκιστες, που αποκαλουσαν τους εαυτους-τους "Μπολσεβικους—Λενινιστες". , Περιπου πεντακοσιοι απ'αυτους δουλευαν στο ορυχειο της Βορκουτα. Σε ολα τα στρατοπεδα της επαρχιας Πετσορα υπηρχαν αρκετες χιλιαδες "ορθοδοξοι τροτσκιστες", που "ειχαν εκτοπιστει απο το 1927" και "παρεμειναν πιστοι στις πολιτικες ιδεες-τους και στους ηγετες-τους μεχρι τελους". Ο συγγραφεας πιθανα περιλαμβανει και παλιους συμβιβαστες στον αριθμο των "ορθοδοξων τροτσκιστων", γιατι ο αριθμος που δινει μοιαζει υπερβολικος. "Εκτος απο αυτους τους γνησιους τροτσκιστες", συνεχιζει, "υπηρχαν εκεινη την εποχη πανω απο εκατο χιλιαδες κρατουμενοι στα στρατοπεδα της Βορκουτα και αλλου, οι οποιοι σαν κομματικα μελη ή νεολαιοι ειχαν προσχωρησει στην τροτσκιστικη αντιπολιτευση και στη συνεχεια ειχαν υποχρεωθει για διαφορους λογους να ανανηψουν και να εγκαταλειψουν τις γραμμες της αντιπολιτευσης". Πολοι εκτοπισμενοι, που ποτε δεν ανηκαν στο κομμα, θεωρουσαν και αυτοι τους εαυτους-τους τροτσκιστες. Τα νουμερα αυτα πρεπει να περιλαμβανουν και παλι αντιπολιτευομενους ολων των αποχρωσεων, ακομα και οπαδους του Ρυκωφ και του Μπουχαριν, καθως και νεους εκτοπισμενους πιο μικρων ηλικιων, οπως λεει ο ιδιος ο αυτοπτης μαρτυρας-μας.

"Παρ'ολα αυτα", παρατηρει, "οι καθαυτο τροτσκιστες, οπαδοι του Λ.Ντ.Τροτσκυ, ηταν οι πολυπληθεστεροι". Μεταξυ των ηγετων-τους αναφερει τους Β.Β.Κοσιορ,Ποσνανσκυ, Βραντιμιρ Ιβανωφ και αλλους αυθεντικους τροτσκιστες με παραδοση. "Εφτασαν στο ορυχειο το καλοκαιρι του 1936 και εγκατασταθηκαν σε δυο μεγαλές καλυβες. Αρνηθηκαν κατηγορηματικα να κατεβουν στις στοες. Δουλευαν μονο στην επιφανεια και οχι πανω απο οκτω ωρες τη μερα, οχι δεκα ή δωδεκα ωρες, που απαιτουσε ο κανονισμος και δουλευαν ολοι οι αλλοι κρατουμενοι. Αγνοουσαν τους κανονισμους του στρατοπεδου επιδεικτικα και οργανωμενα. Οι πιο πολλοι απ'αυτους ειχαν περασει δεκα χρονια περιπου σε απομονωση, πρωτα στις φυλακες, υστερα σε στρατοπεδα στα νησια Σολοβκυ και τελικα στη Βορκουτα. Οι τροτσκιστες ηταν η μονη ομαδα πολιτικων κρατουμενων, που επεκριναν ανοιχτα τη σταλινικη "γενικη γραμμη" και προβαλαν αντισταση ανοιχτα και οργανωμενα στους δεσμοφυλακες".

Εξακολουθουσαν να δηλωνουν, οπως και ο Τροτσκυ στο εξωτερικο, οτι σε περιπτωση πολεμου θα υπερασπιζαν τη Σοβιετικη Ενωση χωρις ορους, αλλα οτι επιδιωκαν την ανατροπη της κυβερνησης του Σταλιν. Ακομα και "αριστεριστες", σαν τους οπαδους του Σαπρονωφ, συμφωνουσαν μ'αυτη την αντιμετωπιση, εστω και με επιφυλαξεις.

Το φθινοπωρο του 1936, μετα τη δικη του Ζηνοβιεφ και του Καμενεφ, οι τροτσκιστες διοργανωσαν συγκεντρωσεις και εκδηλωσεις μεσα στα στρατοπεδα για να τιμησουν τους εκτελεσμενους συντροφους και ηγετες-τους. Λιγο αργοτερα, στις 27 Οκτωβρη αρχισαν απεργια πεινας — αυτη ηταν η απεργια στην οποια, συμφωνα με τη μαρτυρια που αναφεραμε προηγουμενα, πηρε μερος ο νεωτερος γιος του Τροτσκυ, ο Σεργκεϊ. Οι τροτσκιστες απο ολα τα στρατοπεδα της Πετσορα συμμετειχαν στην απεργια που κρατησε 132 ημερες. Οι απεργοι διαμαρτυρονταν για τη μεταφορα-τους απο τους προηγουμενους τοπους εκτοπισης και την ποινικοποιηση-τους χωρις ανοιχτη δικη. Τα αιτηματα ηταν το οκταωρο, ιδιο συσσιτιο για ολους τους κρατουμενους (ανεξαρτητα απο το αν εβγαζαν τη νορμα ή οχι), διαχωρισμος των πολιτικων απο τους ποινικους κρατουμενους, και η μεταφορα των αρρωστων γυναικων και των ηλικιωμενων απο τις περιοχες με πολικο ψυχος σε περιοχες με πιο ηπιο κλιμα. Οι αρρωστοι και οι ηλικιωμενοι εξαιρεθηκαν απο την απεργια πεινας, "ομως οι ιδιοι αρνηθηκαν κατηγορηματικα να εξαιρεθουν". Σε ολους σχεδον τους θαλαμους, ανταποκριθηκαν στο καλεσμα και οι μη-τροτσκιστες, αλλα "μονο στις καλυβες των τροτσκιστων η απεργια ηταν πληρης".

Η διοικηση απο φοβο μηπως εξαπλωθει η διεκδικηση, μετεφερε τους τροτσκιστες σε κατι μισο-καταστραμενες καλυβες σε αποσταση 25 μιλιων απο το στρατοπεδο. Απο τους χιλιους απεργους συνολικα, μονο δυο εσπασαν ενω αρκετοι πεθαναν. Οι δυο δεν ηταν τροτσκιστες. Τον Μαρτιο του 1937, με εντολες της Μοσχας η διοικηση του στρατοπεδου ικανοποιησε τα αιτηματα και η απεργια λυθηκε. Τους επομενους μηνες, πριν η τρομοκρατια του Γιεγωφ φτασει στο απογειο-της, οι τροτσκιστες διατηρουσαν τα δικαιωματα που ειχαν κατακτησει. Το γεγονος αυτο ανεβασε το ηθικο των αλλων εκτοπισμενων ωστε πολλοι περιμεναν την εικοστη επετειο της Οκτωβριανης Επαναστασης με την ελπιδα, οτι θα δινοταν μερικη αμνηστια. Ομως συντομα ο τρομος ξαναγυρισε με ανανεωμενο μενος. Το συσσιτιο μειωθηκε σε 400 γραμμαρια ψωμι την ημερα. Η Γκε-Πε-Ου εξοπλισε τους ποινικους με ροπαλα και τους προετρεπε να επιτεθουν στους αντιπολιτευομενους. Επεφταν πυροβολισμοι στο σωρο. Ολοι οι πολιτικοι κρατουμενοι απομονωθηκαν σε ενα στρατοπεδο μεσα στο στρατοπεδο περικυκλωμενοι με συρματοπλεγματα και περιφρουρηση απο βαρεια οπλισμενους φανταρους μερα και νυχτα.

Ενα πρωι, γυρω στα τελη Μαρτη του 1938, εικοσιπεντε αντρες, κυριως στελεχη των τροτσκιστων, κληθηκαν να συγκεντρωθουν. Τους δοθηκε ενα κιλο ψωμι στον καθενα και εντολες να μαζεψουν τα υπαρχοντα-τους και να ετοιμαστουν για πορεια. "Υστερα απο θερμους αποχαιρετισμους απο τους φιλους-τους, εγκατελειψαν τις καλυβες. Εγινε προσκλητηριο και η πορεια ξεκινησε. Μετα απο δεκαπεντε ή εικοσι λεπτα, ακουστηκε μια ομοβροντια σε αποσταση μισου χιλιομετρου απο τις καλυβες, κοντα στην αποκρημνη οχθη ενος μικρου ποταμου, του Ανω Βορκουτα. Ακολουθησαν καποιοι σκορπιοι πυροβολισμοι και επεσε σιωπη. Σε λιγο η φρουρα επεστρεψε και προσπερασε τις καλυβες. Ολοι καταλαβαν σε τι ειδους πορεια ειχαν σταλει οι εικοσιπεντε".

Την αλλη μερα εγινε παρομοιο προσκλητηριο για αλλους σαραντα τουλαχιστο, που πηραν μεριδες ψωμι και εντολη να προετοιμαστουν. "Μερικοι ηταν τοσο εξαντλημενοι, ωστε δε μπορουσαν να βαδισουν. Τους δοθηκε η υποσχεση, οτι θα τους βαλουν σε κάρα. Με σφιγμενη την ανασα ολος ο κοσμος στις καλυβες ακουγε το χιονι να τριζει κατω απο τα βηματ αυτων που εφευγαν. Ολοι οι ηχοι ειχαν σβησει κι΄ομως ολοι τεντωναν τα αυτια για να ακουσουν. Μετα απο μια ωρα αντηχησαν οι πυροβολισμοι απο την παγωμενη τουντρα". Το πληθος στις καλυβες γνωριζε πλεον τι τους περιμενε. Δεν ειχαν ομως, τη δυναμη να αντιδρασουν υστερα απο τη μεγαλη απεργια πεινας του περασμενου χρονου και τοσους μηνες πεινας και παγωνιας. "Ολο τον Απριλη και ενα μερος του Μαη οι εκτελεσεις στη τουντρα συνεχιζονταν. Καθε μερα ή μερα παρα μερα γινοταν προσκλητηριο τριαντα ή σαραντα ατομων..." Απο τα μεγαφωνα μεταδιδονταν ανακοινωθεντα: "Για αντεπαναστατικη προπαγανδα, σαμποταζ, ληστειες, αρνηση εργασιας και αποπειρες αποδρασης εκτελεστηκαν οι κατωθι...". "Μια φορα, μια μεγαλη ομαδα, κοντα εκατο ατομα, κυριως τροτσκιστες οδηγηθηκαν εξω... Καθως βαδιζαν αρχισαν να τραγουδουν τη Διεθνη και απο τις καλυβες εκατονταδες φωνες ενωθηκαν στο τραγουδι". Ο αυτοπτης μαρτυρας περιγραφει τις εκτελεσεις των οικογενειων των στελεχων της Αντιπολιτευσης. Η γυναικα ενος τροτσκιστη βαδισε στον τοπο εκτελεσης με δεκανικια. Τα παιδια αφεθηκαν να ζησου μονο αν ηταν κατω απο δωδεκα χρονων. Η σφαγη συνεχιστηκε σε ολα τα στρατοπεδα της επαρχιας Πετσορα μεχρι το Μαη. Στη Βορκουτα, "μονο καμμια εκατοστη ανθρωποι απομειναν ζωντανοι στις καλυβες. Περασαν δυο βδομαδες ησυχιας. Υστερα οσοι ειχαν επιβιωσει σταλθηκαν ξανα για δουλεια στο ορυχειο, οπου εμαθαν, οτι ο Γιεγωφ ειχε αντικατασταθει και οτι ο Μπερια ειχε αναλαβει τη Γκε-Πε-Ου".

Σχεδον κανενας απο τους αυθεντικους τροτσκιστες ή ζηνοβιεφικους δεν ειχε πια απομεινει. Οταν, δυο χρονια αργοτερα εφτασαν στα στρατοπεδα χιλιαδες νεοι εκτοπισμενοι, Πολωνοι, Λιθουανοι, Εσθονοι, βρηκαν αναμεσα στους παλιους κρατουμενους πολλους αποδιοπομπαιους οπαδους του Σταλιν και λιγους του Μπουχαριν αλλα κανεναν του Τροτσκυ ή του Ζηνοβιεφ. Καποιος παλιος εκτοπισμενος θα μιλαγε για την εξοντωση-τους ψιθυριστα, γιατι τιποτα δεν ηταν πιο επικινδυνο ακομα και για εναν κακομοιρο κρατουμενο, απο το να θεωρηθει υποπτος για συμπαθεια ή οικτο προς τους τροτσκιστες.

Η τρομοκρατια του Γιεγωφ ισοδυναμουσε με πολιτικη γενοκτονια: καταστρεψε ολους τους αντι-σταλινικους μπολσεβικους. Στα υπολοιπα δεκαπεντε χρονια της κυριαρχιας του Σταλιν, δεν ειχε απομεινει καμμια ομαδα στη Σοβιετικη κοινωνια, ουτε στις φυλακες και τα στρατοπεδα, που να μπορει να τον αμφισβητησει. Κανενα κεντρο ανεξαρτητης πολιτικης σκεψης δεν αφεθηκε να επιβιωσει. Ενα τεραστιο χασμα ανοιξε στη συνειδηση του εθνους. Η συλλογικη μνημη-του εγινε κομματια. Η συνεχεια των επαναστατικων παραδοσεων-του θρυματιστηκε. . .

Ενω οι δικες της Μοσχας αποσπουσαν την προσοχη του κοσμου, η μεγαλη σφαγη στα στρατοπεδα συγκεντρωσης περασε σχεδον απαρατηρητη. Εγινε με τετοια μυστικοτητα, ωστε χρειαστηκαν χρονια για να γινει γνωστη η αληθεια. Ο Τροτσκυ ηξερε καλυτερα απο τον καθενα οτι οι δικες αποκαλυπταν ενα μικρο μερος της τρομοκρατιας. Μαντευε τι γινοταν στο βαθος. Ομως, ουτε κι΄αυτος δε μπορουσε να μαντεψει, ή να συλλαβει ολοκληρη την αληθεια. Ακομα και αν γινοταν κατι τετοιο, το μυαλο-του δεν θα μπορουσε να χωρεσει την τεραστια εκταση και ολες τις επιπτωσεις μεσα στο λιγο χρονο που του απεμενε. Εξακολουθουσε να θεωρει, οτι οι αντι-σταλινικες δυναμεις σε λιγο θα εβγαιναν στο προσκηνιο, ικανες να αρθρωσουν λογο πολιτικα αποτελεσματικο. Και οτι θα μπορουσαν να ανατρεψουν το Σταλιν μεσα στην πορεια του πολεμου και να οδηγησουν τον πολεμο σε νικηφορα και επαναστατικη καταληξη. Υπολογιζε ακομα στην αναγεννηση του παλιου μπολσεβικισμου, του οποιου την πλατεια και βαθεια επιρροη, εμοιαζαν να τιμουν αθελα-τους τα ατελειωτα κυνηγητα του Σταλιν. Δεν ειχε συνειδηση του γεγονοτος, οτι ο τροτσκισμος, ο ζηνοβιεφισμος και ο μπουχαρινισμος, πνιγμενοι στο αιμα, ειχαν εξαφανιστει απο τον πολιτικο οριζοντα, σαν καποια Ατλαντιδα. Και οτι ο ιδιος ηταν ο μονος απο την Ατλαντιδα, που ειχε επιβιωσει.

Γραφειοκρατικός κρατικός καπιταλισμός στη Ρωσία

Η παράδοση του παρελθόντος, έγραψε ο Μαρξ, βαραίνει σαν εφιάλτης στα κεφάλια των ζωντανών. Αυτός ο αφορισμός-του κρύβει την πικρή αλήθεια για την επαναστατική αριστερά σήμερα. Για πάνω από μισό αιώνα η ιδέα που κυριαρχούσε στη σκέψη της αριστεράς σ' όλο τον κόσμο ήταν ότι οι σοσιαλιστικές χώρες ...ήδη υπήρχαν. Στη Δύση και στον Τρίτο Κόσμο το βασικό καθήκον εκείνων που μάχονταν τον καπιταλισμό ήταν πάνω απ' όλα η υπακοή στη "Σοβιετική πατρίδα".

Όμως, η Ουγγαρία του '56, η Τσεχοσλοβακία του '68, η Πολωνία του '56, του '70, του '76 και φυσικά η Πολωνία της Αλληλεγγύης έδειξαν ότι τα καθεστώτα αυτών των χωρών ταρακουνήθηκαν από κινήματα, που τον εργατικό-τους χαρακτήρα κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει. Η χαρακτηριστική τάση του καπιταλισμού για μιλιταριστικές επεμβάσεις, δεν είναι πια απούσα στις σχέσεις ανάμεσα στα διαφορετικά "κομμουνιστικά" κράτη. Τα ρωσικά στρατεύματα στα σύνορα με την Κίνα, είναι περισσότερα από εκείνα που σταθμεύουν στα ευρωπαϊκά σύνορα με την Δύση.

Η δύναμη της οπτικής γωνίας του μαρξισμού για τον κόσμο, βασιζόταν πάντα στο σοσιαλιστικό όραμα σαν μια πραγματική ιστορική πραγματικότητα, που θα προσέφερε στην ανθρωπότητα για πρώτη φορά την ευκαιρία να ξεπεράσει την αλλοτρίωση και την εκμετάλλευση, την απανθρωπιά και την μιζέρια τη βία και τον πόλεμο.

Ένα ουσιαστικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση ήταν η εγκαθίδρυση των σοσιαλιστικών κρατών. Όμως, αν το 1/3 του κόσμου είναι σοσιαλιστικό και ταυτόχρονα έχει τα χαρακτηριστικά που θίξαμε, τότε η αξία της μαρξιστικής προσέγγισης μπαίνει σε αμφισβήτηση.

Ένα ρωσικό ανέκδοτο λέει ότι "ο καπιταλισμός είναι η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο και ο σοσιαλισμός ακριβώς το αντίστροφο". Αν ο μαρξισμός δεν μπορεί να λύσει αυτό το λογοπαίγνιο, τότε πραγματικά είναι ένας "εφιάλτης στα κεφάλια των ζωντανών".

Το να αποδείξει κανείς ότι η ΕΣΣΔ δεν είναι συνέχεια της επανάστασης του '17, αλλά η άρνησή-της, ηκαταστροφή-της από τον σταλινισμό, δεν είναι ζήτημα κάποια ς εγκυκλοπαιδικού τύπου κοινωνιονολιγικής αναζήτησης, αλλά η ίδια η ουσία της πάλης για την ανάδειξη της επικαιρότητας της επανάστασης σήμερα.

Αλλά, δεν αρκεί να αναγνωρίσει κανείς ότι οι εργάτες καταπιέζονται στην Ρωσία. Πρέπει να βαθύνει την αναλυσή-του για να εντοπίσει τον βαθύτερο χαρακτήρα της ΕΣΣΔ. Αλλιώς δεν μπορεί να δώσει απαντήσεις και σε μια σειρά άλλα ερωτήματα και μένει, σε τελευταία ανάλυση, ένας απολογητής της γραφειοκρατίας.

Η αποδοχή ότι ο "υπαρκτός σοσιαλισμός" είναι κάποιου τύπου —εκφυλισμένα ή παραμορφωμένα— εργατικά κράτη σαμποτάρει και τις καλύτερες ακόμα προθέσεις για συμπαράσταση στον αγώνα των εργατών σ' αυτές τις χώρες, τον περιορίζει στον στόχο της "πολιτικής" και όχι κοινωνικής επανάστασης και αδυνατεί να εξηγήσει πώς το εργατικό κράτος Κίνα επιτίθεται στο εργατικό κράτος Βιετνάμ και αυτό με τη σειράτου στην εργατική Καμπότζη.

Στην απέναντι όχθη των τεταρτοδιεθνιστών, οι μαοϊκοί ψάχνουν για αστούς στη ρωσική κοινωνία, δηλώνοντας ότι αυτοί —στην πιο αστεία περίπτωση— εμφανίστηκαν μετά την πτώση του Στάλιν το '56(!) ή —στην περισσότερο εκλεπτυσμένη εκδοχή της θεωρίας— μέσα από μια παλινόρθωση του ιδιωτικού καπιταλισμού στη Ρωσία στα μέσα του αιώνα. Όμως, η δικαιολόγηση του σταλινισμού και του "σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα", τους στρέφει στην αναγωγή της "εθνικής ανεξαρτησίας" σαν την λυδία λίθοπρος το σοσιαλισμό, με συνέπεια την απομάκρυνση από την ταξική πολιτική.

Για μας η Ρωσία δεν είναι ζήτημα να εξεταστεί στατικά, αλλά στα πλαίσια του παγκόσμιου καταμερισμού εργασίας. Προσπαθώντας να δείξουμε ότι η ΕΣΣΔ είναι ένας γραφειοκρατικόςκρατικός καπιταλισμός, εντοπίζουμε την βάση των απόψεών-μας για το ρόλο της εργα-

τικής τάξης. Το ρόλο του κράτους και τη φύση του σύγχρονου καπιταλισμού. Γι αυτό ακριβώς θεωρούμε την ανάλυσή-μας για τη Ρωσία ουσιαστικό σημείο των απόψεών-μας για την επανάσταση.

* * *

Το παρακάτω άρθρο, για λόγους ευκολίας, έχει δυο βασικά μέρη: Στο πρώτο θεωρούμε π ρ ο ς σ τ ι γ μ ή δεδομένη την ύπαρξη ταξικής κοινωνίας στη Ρωσία και προσπαθούμε να δείξουμε ότι η κοινωνία αυτή είναι γραφειοκρατικός κρατικός καπιταλισμός.

Επειδή, στη βάση αυτής της αντίληψής-μας είναι η θεώρηση της Ρωσίας, όχι σαν μια απομονωμένη μονάδα, αλλά στα πλαίσια του παγκόσμιου καπιταλιστικού καταμερισμού εργασίας, είναι απαραίτητο να διερευνήσουμε τ ο ν ί δ ι ο τ ο ν κ α π ι τ α λ ι σ μ ό σ α ν σ ύ σ τ η μ α: Τους μετασχηματισμούς-του, τη συσσώρευση του κεφάλαιου σαν κλειδί της καπιταλιστικής ανάπτυξης, τον ανταγωνισμό και ειδικότερα τον ανταγωνισμό των εξοπλισμών, για να φτάσουμε τελικά να δούμε τη φύση του κρατικού καπιταλισμού και τη λειτουργία ή όχι του νόμου της αξίας μέσα σ' αυτόν, σαν συνέπειες των παραπάνω ανταγωνισμών.

Αφού, δόσουμε την οικονομική διάσταση του κρατικού καπιταλισμού, ερχόμαστε να εξετάσουμε τη διαδικασία μέσα από την οποία χάθηκε η επανάσταση του 1917 και πώς η γραφειοκρατία αναδείχτηκε σε τάξη, προβάλλοντας ταυτόχρονα και μια άποψη πάνω στις εναλλαχτικές προτάσεις που θα καθιστούσαν αδύνατο τον εκφυλισμό ενός εργατικού κράτους σε μια ταξική κοινωνία.

Καπιταλισμός: ένα σύστημα που μετασχηματίζεται

Αν είναι κάτι που κανείς δεν αμφισβητεί, είναι το γεγονός ότι η σύγχρονη δόμηση του καπιταλισμού σε παγκόσμιο επίπεδο διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από την εποχή που έζησε ο Μαρξ. Ακόμα περισσότερο, οι οικονομικές σχέσεις στη Ρωσία δεν μπορούν να "στριμωχτούν" και να εξηγηθούν μ' ένα σχηματικό τρόπο σε κάποιες σελίδες του Κεφάλαιου.

Όμως, εδώ ακριβώς ξεκινά το πρόβλημα. Η σταλινική παράδοση έχει κληροδοτήσει στην επαναστατική σκέψη ένα "στατικό" τρόπο αντιμετώπισης της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας, μια φορμαλιστική εκδοχή για εξελιχτικά στάδια που χαρακτηρίζονται από τα επιφανειακά δεδομένα. Είναι χαρακτηριστική μια ομιλία του Πολ-Πότ όταν οι Κόκκινοι Χμερ κυριαρχούσαν στην Καμπότζη: "Στη χώρα-μας παλιά υπήρχε πρωτόγονη κομμουνιστική κοινωνία... Μετά δουλοκτησία... Μετά φεουδαρχία... Μετά καπιταλισμός στα αστικά κέντρα. Οι κατά εποχή καταπιεζόμενες μάζες εξεγίρονταν. Αλλά αποτύχαιναν, γιατί έλειπε η σωστή πολιτική γραμμή. Σήμερα, έχουμε σοσιαλισμό γιατί υπάρχει το κομμουνιστικό κόμμα Καμπότζης με την σωστή πολιτική γραμμή".

Αν η παραπάνω σαλαμοποίηση της ιστορικής εξέλιξης αποτελεί μια ακραία περίπτωση διαστρέβλωσης για να δικαιολογηθούν οι σφαγές εκατομμυρίων αθώων, η εσωτερική λογική-της δεν χαρακτηρίζει μόνο τον Πολ-Πότ και τους Κόκκινους Χμερ.

Ο Μαρξ στο κεφάλαιο δεν καταπιάνεται με μια περιγραφή του καπιταλισμού. Αν ήταν έτσι, αυτό που θα είχαμε θα ήταν μια στιγμιαία φωτογραφία της οικονομικής και κοινωνικής συγκυρίας του 19ου αιώνα. Όμως, το Κεφάλαιο γράφτηκε για να γίνει κατανοητό το πώς λειτουργεί ο καπιταλισμός, πώς μετασχηματίζεται και πάνω απ' όλα τί είναι αυτό που τον κινεί. Με άλλα λόγια, δεν περιγράφει ένα παγιωμένο σύστημα, αλλά την δ υ ν α μ ι κ ή-τ ο υ. Τη δυναμική μιας ζωντανής διαδικασίας σε συνεχή κίνηση.

Για να γίνει ποιο κατανοητό αυτό θα φέρουμε ένα παράδειγμα: Ο καπιταλισμός στα μέσα του περασμένου αιώνα βασιζόταν κύρια στην ελεύθερη αγορά και την παραγωγή από μισθωτούς εργάτες (-τριες) μέσα σε ανεξάρτητες επιχειρήσεις. Υποτίθεται, ότι ο κρατικός παρεμβατισμός είναι κάτι που εμφανίστηκε μόλις στα μέσα του 20ου αιώνα. Όμως, μια σοβαρότερη προσέγγιση θα δείξει ότι τα πράγματα δεν ήταν πάντα έτσι. Ο καπιταλισμός ξεκίνησε στην Βρεττανία τον 17ο και 18ο αιώνα βασισμένος κατά ένα μέρος στην εργασία των δούλων και την λεηλασία των αποικιών. Βασικό-του στοιχείο ήταν το εμπόριο, αλλά ένα εμπόριο που βασιζόταν στην έντονη κρατική παρέμβαση και την άρνηση της ελεύθερης αγοράς, τον λεγόμενο μερκαντιλισμό.

Γι αυτό ο Μαρξ στα Grundrisse επιμένει ότι "αν αφαιρεθεί η συγκεκριμένη μορφή του κεφάλαιου και δοθεί έμφαση μόνο στο περιεχόμενό-του ... τ ό τ ε τ ο κ ε φ ά λ α ι ο γ ί ν ε τ α ι κ α τ α ν ό η τ ο σ α ν π ρ ά γ μ α κ α ι ό χ ι σ α ν σ χ έ σ η ... όμως, το κεφάλαιο δεν είναι καν μια απλή σχέση, αλλά μια δ ι α δ ι κ α σ ί α, που στις διάφορες χρονικές στιγμές-της παραμένει πάντα κεφάλαιο".(1)

Ο καπιταλισμός διατηρείται σαν καπιταλισμός στην διάρκεια των αλεπάλληλων μετασχηματισμών-του, γιατί η κεντρική δυναμική-του, ο ενσωματωμένος "κινητήρας"-του, παραμένει ίδιος και απαράλλαχτος.

Συσσώρευση: το κλειδί της καπιταλιστικής ανάπτυξης

Ο Μαρξ στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο χαρακτηρίζει τον καπιταλισμό σαν το σύστημα όπου "...ο εργάτης ζει μόνο για να αυξαίνει το κεφάλαιο και όσο το απαιτούν τα συμφέροντα της κυρίαρχης τάξης... Στην αστική κοινωνία η ζωντανή εργασία είναι μονάχα ένα μέσον για να αυξάνεται η συσσωρευμένη εργασία. Στην κομμουνιστική κοινωνία η συσσωρευμένη εργασία είναι ένα μέσο για να ευρύνει, πλουτίζει και προάγει την ζωή των εργατών". (2)

Πραγματικά, αυτό που συνδέει τα πρώτα στάδια της καπιταλιστικής ανάπτυξης (λεηλασία, δουλεία, κρατικός παρεμβατισμός, εμπόριο) με τον 19ο αιώνα (ανεξάρτητοι καπιταλιστές) και τον κρατικομονοπωλιακό καπιταλισμό του αιώνα-μας είναι η ουσία της διαδικασίας της συσσώρευσης του κεφάλαιου.

Ο Μαρξ τονίζει συνεχώς ότι η κινητήρια δύναμη του καπιταλισμού δεν είναι η προσωπική κατανάλωση του αστού, αλλά το ότι για να συνεχίσει αυτός να είναι καπιταλιστής πρέπει να συσσωρεύει κεφάλαιο: "Συσσωρεύετε, συσσωρεύετε! Αυτό είναι ο Μωυσής και οι προφήτες! Άρα, αποταμιεύετε, ξαναμετατρέπετε δηλαδή, το μεγαλύτερο μέρος της υπεραξίας ή του υπερπροϊόντος σε κεφάλαιο! Συσσώρευση για την συσσώρευση, παραγωγή για την παραγωγή". (3)

Η εργατική τάξη όντας αποξενωμένη από τα μέσα παραγωγής δεν μπορεί να ελέγξει το σύνολο της παραγωγής. Αν συνέβαινε διαφορετικά η παραγωγή θα κατευθυνόταν στην γενικευμένη κατανάλωση, στις ανάγκες των ίδιων των εργατών. Η όποια διαδικασία συσσώρευσης δεν θα αποσκοπούσε παρά στον μακροπρόθεσμο, απώτερο στόχο της κατανάλωσης.

Όμως, ούτε οι καπιταλιστές είναι "ελεύθεροι" να αποφασίζουν την διάθεση του υπερπροϊόντος (αν θα το καταναλώσουν, αν θα το συσσωρεύσουν ή ακόμα και αν θα το επιστρέψουν στους εργάτες που το παρήγαγαν). Η συσσώρευση γίνεται αναγκαστική επιλογή για τον καπιταλιστή, γιατί χωρίς αυτήν κινδυνεύει να αφανιστεί από τους καραδοκούντες ανταγωνιστές-του, να πάψει δηλαδή να υπάρχει σαν τέτοιος. Ο ανταγωνισμός —με όποιες μορφές κι αν παίρνει, όπως θα δούμε παρακάτω— κάνει τον κάθε μεμονωμένο καπιταλιστή να νιώθει τους εγγενείς νόμους της καπιταλιστικής παραγωγής σαν εξωτερικούς καταναγκαστικούς, "αντικειμενικούς", φυσικούς νόμους. Αυτός ο ανταγωνισμός είναι που χωρίζει τους καπιταλιστές, αλλά ταυτόχρονα προσδίδει το βασικό ενιαίο χαρακτηριστικό στο καπιταλιστικό σύστημα σαν σύνολο: Την αύξηση του μέσου ποσοστού κέρδους, με λίγα λόγια την αναγκαία επιταγή της συσσώρευσης.

Ανταγωνισμός: η κινητήρια δύναμη της καπιταλιστικής μηχανής

Αυτός ο ανταγωνισμός που στα Grundrisse ο Μαρξ τον αντιμετωπίζει σαν "τίποτα περισσότερο από την εσωτερική φύση του κεφάλαιου, τον βαθύτερο χαρακτήρα-του, που εμφανίζεται και γίνεται αντιληπτός σαν την αμοιβαία αλληλεπίδραση πολλών κεφαλαίων", (4) στην πραγματικότητα συνεχώς υποσκάπτεται από την διαδικασία της συσσώρευσης που ο ίδιος δημιουργεί. Ο ανταγωνισμός οδηγεί στην αναγκαστική συσσώρευση και αυτή με τη σειρά-της στην συγκέντρωση του κεφάλαιου. Μέσα στα πλαίσια του ανταγωνισμού των καπιταλιστών μεταξύ-τους, η προσπάθειες για επιβολή του καθένα στην αγορά, η ανάγκη για μείωση του παραγωγικού κόστους κλπ, απαιτεί να χρησιμοποιηθούν οι πλέον αποδοτικές μέθοδοι παραγωγής, οι τελευταίου τύπου τεχνικές διαχείρισης και ένας αντίστοιχος μηχανικός εξοπλισμός. Για την χρησιμοποίηση περισσότερων αποδοτικών μεθόδων (για την μείωση του "εργατόχρονου" που χρειάζεται για να παραχθεί ένα εμπόρευμα) απαιτούνται επενδύσεις.

Η ώθηση για συσσώρευση και η συνεπαγόμενη ανάπτυξη νέων μεθόδων παραγωγής, είχαν σαν συνέπεια ότι ο καπιταλισμός άλλαξε τον κόσμο. Αλλά, μαζί-του άλλαξε και ο ίδιος. Ο συνδυασμός της συσσώρευσης και του ανταγωνισμού είχε σαν επακόλουθο την εξαφάνιση μέρους των καπιταλιστών από τις περισσότερο αποδοτικές αντίπαλες μονάδες κεφάλαιου. Παρουσιάζονται έτσι τα μονοπώλια και τα τραστ, των οποίων ο ανταγωνισμός για αγορές μειώνεται σε μεγάλο βαθμό, ενώ όσο περισσότερο αποτελεσματικό είναι το μονοπώλιο τόσο υποσκάπτει την "εσωτερική φύση του κεφάλαιου". Ο Μαρξ ήδη από τον 19ο αιώνα παρατηρούσε ότι "η δύναμη της έλξης που προωθεί την συνένωση των επιμέρους κεφαλαίων, η τάση για συγκέντρωση, είναι σήμερα πιο έντονη παρά ποτέ".(5) Το 1890 ο Ένγκελς τόνιζε ότι "ο παλιός κομπασμός για ελευθερία του ανταγωνισμού έφτασε στο τέλος-του και πρέπει ο ίδιος να αναγγείλει την φανερή, σκανδαλώδη χρεοκοπία-του ...Ο ανταγωνισμός σε μερικούς κλάδους αντικαταστάθηκε από μονοπώλια ...Γιατί, τί θα πει ιδιωτική καπιταλιστική παραγωγή; Παραγωγή από ένα και μόνο επιχειρηματία, που όμως τείνει να γίνει εξαίρεση. Καπιταλιστική παραγωγή από ανώνυμες εταιρίες δεν είναι πια ιδιωτική παραγωγή, αλλά παραγωγή για τον συνεταιρικό λογαριασμό πολλών. Και όταν από τις ανώνυμες εταιρίες περάσουμε στα τραστ που εξουσιάζουν και μονοπωλούν ολόκληρους βιομηχανικούς κλάδους, βλέπουμε ότι εκεί παύει όχι μόνο η ιδιωτική παραγωγή, αλλά και η έλλειψη σχεδίου".(6)

Στην σύγχρονη πραγματικότητα η ίδια η φύση του ανταγωνισμού αλλάζει. Οι γιγαντιαίες εταιρείες δεν ανταγωνίζονται μόνο μειώνοντας τις τιμές των προϊόντων-τους, αλλά με κάθε μέσον, όπως τον έλεγχο των πρώτων υλών, τις μεθόδους προώθησης των πωλήσεων, τη διαφήμιση, τα δασμολογικά τείχη, την πρόσβασή-τους σε κρατικά έργα κλπ. Έτσι, η έλλειψη προγραμματισμού και η ανεξάρτητη ατομική παραγωγή εμφανίζονται μόνο σαν ένα στάδιο ανάπτυξης του καπιταλισμού. Έχουμε το φαινόμενο όπου, στο εσωτερικό κάθε μονάδας κεφαλαίου υπάρχει σχεδιασμός (όπως δείχνει και η εξέλιξη στο μανατζμεντ και την πληροφορική). Όμως, η αναρχία του συστήματος σ α ν σ ύ ν ο λ ο συνεχίζεται.

Χωρίς τα παραπάνω είναι αδύνατο να καταλάβουμε την εκπληκτική αύξηση του ρόλου του καπιταλιστικού κράτους. Η ανάπτυξη του μεγέθους των κεφάλαιων συμβαδίζει με την ανάπτυξη του κράτους. Στην διάρκεια του 20ου αιώνα κυριαρχεί ο κρατικός παρεμβατισμός, η προσπάθεια του κράτους να ελέγξει ή ακόμα και να "σχεδιάσει" την εθνική οικονομία. Σε πολλές χώρες που δύσκολα θα μπορούσε κανείς να χαρακτηρίσει σαν "κομμουνιστικές" όπως η Βραζιλία ή η Σιγκαπούρη το κράτος κατέχει ή ελέγχει τεράστιους (και οπωσδήποτε τους πιο ζωτικούς) τομείς της οικονομίας. Ακόμα και όπου η καθεαυτό κρατικοποιήσεις είναι ελάχιστες, όπως στην Ιαπωνία και τις ΗΠΑ, το κράτος δια μέσου των επιχορηγήσεων, των φορολογικών απαλλαγών, των συμβολαίων με βιομηχανίες όπλων κλπ, παίζει σημαντικότατο ρόλο.

Αυτές οι εγγενείς στάσεις του καπιταλισμού εντοπίστηκαν ήδη από το 1915 από τον Μπουχάριν:

"Η συγκέντρωση και η συγκεντροποίηση του κεφάλαιου, τελικά, κατέληξαν στο σχηματισμό των "τραστ". Ο ανταγωνισμός ανέβηκε σε ανώτερα επίπεδα... Κάποια στιγμή έρχεται η ώρα όπου ο ανταγωνισμός σταματά σ' ένα ολόκληρο κλάδο παραγωγής. Όμως, ο πόλεμος για το μοίρασμα της υπεραξίας γίνεται σκληρότερος... Η διαδικασία συγκέντρωσης προχωρεί ραγδαία. Οι εταιρείες στην βιομηχανία και στις Τράπεζες συνενώνουν ολόκληρη την "εθνική" παραγωγή, παίρνουν την μορφή μιας υπερ-εταιρείας που μετατρέπεται έτσι σ' ένα κρατικό καπιταλιστικό τραστ. Ο ανταγωνισμός πλησιάζει το ανώτερο στάδιο ανάπτυξής-του. Ελαττώνεται στο ελάχιστο "εντός των τειχών" των εθνικών οικονομιών, μόνο και μόνο για να εκραγεί στις μεταξύ-τους διαμάχες... Η σύγκρουση ανάμεσα σε κρατικοκαπιταλιστικά τραστ καθορίζεται αρχικά από τη σχέση ανάμεσα στις στρατιωτικές-τους δυνάμεις, γιατί αυτές οι δυνάμεις μιας χώρας είναι το τελευταίο καταφύγιο των αντιμαχόμενων εθνικών ομάδων". (7)

Είναι πραγματικά μια από τις τραγικές ειρωνίες που επιφυλλάσει η ιστορία, αλλά τα λόγια του Μπουχάριν αντιστοιχούν σ' αυτό που επρόκειτο να συμβεί στην ίδια τη Ρωσία. Αυτό που κύρια δένει τη Ρωσία στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα, είναι ο στρατιωτικός ανταγωνισμός, ο ατέλειωτος αγώνας δρόμου των στρατιωτικών εξοπλισμών.

Ανταγωνισμός εξοπλισμών και Ρωσία

Στη Ρωσία η υποταγή της κατανάλωσης στη συσσώρευση πήρε την πιο ακραία-της μορφή. Την εποχή του πρώτου πεντάχρονου πλάνου η συσσώρευση ήταν ψηλότερη από κάθε άλλη αναπτυγμένη καπιταλιστική χώρα. Δρώντας σαν πράκτορας αυτού του παραγωγικού στόχου, η γραφειοκρατία ξεπήδησε σαν ο συλλογικόςκαπιταλιστής, ακολουθώντας τον ρυθμό της οικονομίας που αποχτούσε όλα τα χαρακτηριστικά των γιγαντιαίων εταιρειών της Δύσης με την οποία η Ρωσία έπρεπε να ανταγωνιστεί.

Αν η Ρωσία μπορούσε να ιδωθεί ανεπηρέαστη από όλο τον υπόλοιπο κόσμο, θα ήταν πολύ δύσκολο να εξηγηθεί η κοινωνική δομή-της μόνο με τους νόμους του καπιταλισμού. Η χώρα θα ήταν σαν μια γιγανταία εταιρεία, όπου το κράτος θα ήταν διαχειριστής και κάτοχος όλων των μέσων παραγωγής. Κατά τον Τόνυ Κλίφ "ο καταμερισμός εργασίας μέσα στην ρωσική κοινωνία είναι ουσιαστικά το ίδιο είδος καταμερισμού που υπάρχει μέσα σ' ένα μοναδικό εργοτάξιο".(8) Απομόνωμένη από τον υπόλοιπο κόσμο, τα χαρακτηριστικά της οικονομίας-της θα ήταν κρατική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και η παραγωγή αξιών χρήσης σκοπός της παραγωγικής διαδικασίας. Αυτά τα δυο παραπάνω δεδομένα είναι χαρακτηριστικά και ενός εργατικού κράτους. Όμως, μόνο με βάση αυτά, η Ρωσία θα μπορούσε να παρομοιαστεί με την Αίγυπτο των Φαραώ και τους αρχαίους πολιτισμούς της Ασσυρίας και της Κοιλάδας του Ινδού. Και μάλιστα, όχι μόνο σ' αυτά τα δυο σημεία, αλλά και στην ύπαρξη μιας ιεραρχικής ταξικής κοινωνίας, όπου οι ίδιοι οι παραγωγοί δεν ελέγχουν την παραγωγή.

Όμως, η Ρωσία δεν είναι, ούτε ήταν ποτέ, μια οικονομική μονάδα ανεπηρέαστη από την παγκόσμια οικονομία. Η ανάγκη της επιβίωσης του "σοσιαλισμού σε μια χώρα" είχε σαν συνέπεια την ενσωμάτωση στο παιχνίδι των εξοπλιστικών ανταγωνισμών και κατά συνέπεια την κυριαρχία της βαριάς βιομηχανίας και την κατεύθυνση της οικονομίας προς την συσσώρυση. Π.χ. στην παραγωγή μηχανημάτων, που πιθανότατα είναι ο καλύτερος δείκτης ανάπτυξης της συσσώρευσης, ήδη το 1932 το ποσοστό σιδήρου και χάλυβα που χρησιμοποιόταν για την παραγωγή όπλων ήταν 46%. Από το 1938 το ποσοστό ανέβηκε στο απίστευτο ύψος του 96%, ενώ η παραγωγή άλλων μηχανημάτων είχε σταματήσει ουσιαστικά. Η συσσώρευση στην προπολεμική περίοδο κυριαρχήθηκε από τον ανταγωνισμό με την Δύση.

Αυτό ίσχυσε ακόμα περισσότερο στην μεταπολεμική Ρωσία. Μεταξύ 1950 και 1965, απορροφήθηκε στους εξοπλισμούς σχεδόν το διπλάσιο ποσοστό του εθνικού εισοδήματος από εκείνο που ξοδεύτηκε για εξοπλισμούς στην δεκαετία του 1930, ενώ το ποσοστό που συσσωρεύτηκε συνολικά στην οικονομία παρέμεινε αμετάβλητο. Η λογική του παγκόσμιου καπιταλισμού παρασέρνει τα πάντα στο διάβα-της. Αν η Ρωσία είναι σαν ένα μεγάλο εργοστάσιο, οι νόμοι της καπιταλιστικής ανάπτυξης που καθορίζουν τις πράξεις και των άλλων εταιρειών θα ισχύουν και για την πραγματική συμπεριφορά της ΕΣΣΔ-Α.Ε.

Το βασικό επιχείρημα αυτών που υποστηρίζουν ότι η Ρωσία δεν είναι καπιταλιστική είναι το ότι η εσωτερική αγοράτης δεν στηρίζεται στον ανταγωνισμό των προϊόντων. Με λίγα λόγια, ότι δεν υπάρχει εμπορευματική παραγωγή, δεν υπάρχουν αξίες ανταλλαγής αλλά αξίες χρήσης , δεδομένου του κεντρικού σχεδιασμού της οικονομίας.

Ένα βασικό χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής είναι η γενικευμένη εμπορευματική παραγωγή. Αυτό δεν έχει να κάνει καθόλου με το αν υφίσταται πλήρης ανταγωνισμός, δηλαδή μια κατάσταση όπως του βρεττανικού καπιταλισμού του 19ου αιώνα, όπου κάθε κλάδος παραγωγής διαιρείται σ' ένα αριθμό ανταγωνιστικών επιχειρήσεων ή μεμονωμένων παραγωγών από τους οποίους κανείς δεν κυριαρχεί στον αντίστοιχο τομέα.

Σύστημα γενικευμένης εμπορευματικής παραγωγής είναι αυτό που δεν υπάρχει συνολικός κοινωνικός έλεγχος της παραγωγής και η οικονομία διαιρείται σε ένα αριθμό ανταγωνιστικών παραγωγικών μονάδων. Δεν ενδιαφέρει αν η σχετική οικονομία είναι μια επιμέρους χώρα ή ολόκληρος ο κόσμος, ή αν η παραγωγική μονάδα είναι μια οικογενειακή επιχείρηση ή ένα κρατικό κεφάλαιο.

Αν η Ρωσία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί καπιταλιστική επειδή η παραγωγή οργανώνεται από το κράτος —με καθοριστικό συντελεστή την πίεση των στρατιωτικών ανταγωνισμών— τότε και πολλοί τομείς της δυτικής καπιταλιστικής οικονομίας θα μπορούσαν να μην είναι και αυτοί ...καπιταλιστικοί, μιας και αυτοί παράγουν σύμφωνα με προκαθορισμένα από το κράτος "πλάνα", χωρίς να αντιμετωπίζουν ανταγωνισμό. Στην περίπτωση των τομέων βιομηχανίας όπλων αυτό ισχύει ολοκληρωτικά. Επίσης το ίδιο συμβαίνει και σε καιρούς εμπόλεμης κατάστασης όπως στον Β'Παγκόσμιο Πόλεμο.

Είναι χαρακτηριστικό ότι συνήθως μια παραγωγική μονάδα στον κρατικό τομέα ή σ' ένα μονοπώλιο παράγει, όχι για την αγορά, αλλά για άλλα τμήματα της ίδιας τηςεπιχείρησης, σύμφωνα με προκαθορισμένες κατευθυντήριες γραμμές. Ένα μεμονωμένο εργοστάσιο μπορεί να μην παράγει προϊόντα για ανταλλαγή, αλλά για χρήση από άλλα εργοστάσια του ίδιου συγκροτήματος.

Όμως, όλα τα διαφορετικά στάδια της παραγωγής τείνουν να υπακούσουν στους νόμους του καπιταλισμού. Οι εξωτερικές σχέσεις της παραγωγικής μονάδας (εργοστάσιου, μονοπώλιου, πολυεθνικής, κρατικής επιχείρησης, εθνικής οικονομίας) προς την υπόλοιπη οικονομία μεταμορφώνουν τα διάφορα στάδια εσωτερικής παραγωγής σε στάδια καπιταλιστικής παραγωγής.

Αλλά όταν δυο σύνολα "αξιών χρήσης" συγκρίνονται και μετρούνται το ένα σε σχέση με το άλλο, παύουν να είναι απλά και μόνο αξίες χρήσης. Αρχίζουν να συμπεριφέρονται σαν ανταλλακτικές αξίες, γιατί η αξία-τους δεν εξαρτάται από τις εγγενείς-τους ιδιότητες, αλλά από την σχέση-τους με την παραγωγή σ' ολόκληρο το καπιταλιστικό σύστημα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι, όταν η ρωσική γραφειοκρατία μιλάει για ρυθμούς ανάπτυξης, είναι ρυθμοί σε σύγκριση με τη Δύση. Η ανησυχία δεν είναι για την αποδοτικότητα της εργασίας αυτής καθαυτής αλλά σε σχέση με την Δύση. Βασανίζονται από το χαμηλό επίπεδο εκσυγχρονισμού και τεχνολογίας, πάλι σε σύγκριση με την Δύση. Σε όποιον απομένει κα η ελάχιστη αμφιβολία για τα παραπάνω, οι τελευταίες τοποθετήσεις του Γκορμπατσώφ έρχονται σαν καταπέλτης. Όλος ο λόγος-τους στην ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής και στο Συνέδριο είχε σαν κέντρο τη σύγκριση με τη Δύση.

Η τοποθέτησή-μας ότι στη Ρωσία επικρατεί εμπορευματική παραγωγή έχει συνέπειες και στη φύση των σχέσεων εργασίας. Είναι εύκολο να υποθέσουμε ότι από τη στιγμή που δεν υπάρχει παρά "ένας" εργοδότης, το κράτος, η εργατική δύναμη παύει να είναι εμπόρευμα. Αυτό σίγουρα δεν ισχύει από τη στιγμή που θεωρήσουμε την Ρωσία ενταγμένη στον παγκόσμιο καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας. Όμως, ακόμα κι αν δούμε την ΕΣΣΔ "εσωτερικά" θα παρατηρήσουμε ότι κυριαρχεί η μισθωτή εργασία.

Για ευκολία παραλληλίσαμε την ΕΣΣΔ μ' ένα "μεγάλο ερ-

γοστάσιο", αλλά η ΕΣΣΔ είναι μια εθνική οικονομία, ένα σύστημα διαφορετικών παραγωγικών δραστηριοτήτων και επομένως αντιμετωπίζει το πρόβλημα του καταμερισμού της εργατικής δύναμης ανάμεσα στους διάφορους παραγωγικούς τομείς. Αν η κυρίαρχη μέθοδος γι αυτόν τον καταμερισμό ήταν ο βίαιος καταναγκασμός, τότε δεν θα είχαμε μισθωτούς εργάτες, αλλά κρατικούς δούλους. Η ίδια η ρώσικη άρχουσα τάξη θα έπαιρνε το χαρακτήρα του δουλοκτήτη. Στην περίοδο του Στάλιν, αυτό συνέβαινε σε μεγάλο βαθμό (στρατόπαιδα καταναγκαστικής εργασίας, βίαια κολλεκτιβοποίηση αγροτών στα κολχόζ), χωρίς όμως και πάλι να αποτελεί την κυρίαρχη μέθοδο καταμερισμού. Όμως, μετά τον Κρούτσεφ η καταναγκαστική εργασία περιθωριοποιήθηκε, ακριβώς γιατί ο βίαιος εργασιακός έλεγχος του Στάλιν δεν μπορούσε με τίποτα να εξασφαλίσει μια παραγωγικότητα που να πλησιάζει αυτή της Δύσης. Ο καταναγκασμός είναι κυρίαρχα οικονομικός (μισθωτοί εργάτες) και όχι φυσικός (δούλοι). Σήμερα στην ΕΣΣΔ, οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται για εργάτες, δίνουν πριμ που πολλές φορές έρχονται σε αντίθεση ακόμα και με τα κεντρικά καθορισμένα στάνταρ. Οπωσδήποτε, οι Ρώσοι εργάτες στερούνται το δικαίωμα της συνδικαλιστικής οργάνωσης, αλλά αυτό συμβαίνει και στην Χιλή ή την Ν.Κορέα.(9)

Οι παραπάνω παρατηρήσεις είναι σημαντικές γιατί με αυτό τον τρόπο εμφανίζονται μέσα στην ανάλυση η ταξική πάλη και το προλεταριάτο. Το μοντέλο της ταξικής πάλης είναι πολύ διαφορετικό σε μια κοινωνία δούλων απ' ότι στον καπιταλισμό. Σίγουρα στην δεκαετία του '30 υπήρχαν "εργάτες" που έκοβαν δέντρα στην Σιβηρία δουλεύοντας 12 ώρες τη μέρα στους -30 Κελσίου κάτω απ' τα άγρια βλέμματα των σκοπών του γκουλάγκ. Αυτοί όμως, απέχουν πολύ από τους εργάτες των μεταλλοβιομηχανιών Κύρωφ του Λένινγκραντ (το παλιό Πουτίλωφ της εποχής του Λένιν), που με μια απεργία ενάντια στην έλειψη κρέατος το 1978, ανάγκασαν ένα μέλος του Πολιτικού Γραφείου να διαπραγματευτεί μαζί-τους και να δώσει εντολή να καταφτάσουν σε λίγες ώρες φορτηγά γεμάτα κρέας.

Ο Μαρξ στην αρχή του πρώτου τόμου του Κεφάλαιου αρχίζει απ' την ανάλυση της ατομικής εμπορευματικής παραγωγής και καταλήγει στο τέλος στην δυναμική του καπιταλισμού, τη συσσώρευση. Στη Ρωσία, η συσσώρευση είναι το αποτέλεσμα του ανταγωνισμού της γραφειοκρατίας και των δυτικών αντιπάλων-της. Αυτή η σχέση μετασχηματίζει την παραγωγή της ρώσικης οικονομίας σαν σύνολο σε παραγωγή που προσδιορίζεται από το βαθύτερο καπιταλιστικό κριτήριο της ανταλλακτικής αξίας.

Οι εσωτερικές αντιφάσεις του Κρατικού καπιταλισμού

Αν από καθαρά οικονομική άποψη η Ρωσία μοιάζει με μια γιγαντιαία εταιρεία, οι αντιφάσεις του καπιταλισμού θα πρέπει να παρουσιάζονται κι εκεί. Με άλλα λόγια, θα έχουμε μια αντίστοιχη εμφάνιση οικονομικών κρίσεων.

Όμως, θα ρωτούσε κάποιος, πού βρίσκεται το "κέρδος" στην ΕΣΣΔ, έτσι ώστε η πτώση του μέσου ποσοστού κέρδους να γίνεται η αιτία της κρίσης; Στην ανάλυσή-μας τονίσαμε ότι δεν καθορίζεται μια γραφειοκρατική κρατικοκαπιταλιστική οικονομία από μεμονωμένες μονάδες κεφαλαίου, αλλά από την συνολική ανάλυση της συσσώρευσης έτσι, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παγκόσμιου καπιταλισμού. Με βάση αυτή τη λογική, το αντίστοιχο του κέρδους σε μια τέτοια κοινωνία, είναι"ο ρυθμός ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας" ή ο λόγος προϊόντος προς επένδυση (που οπωσδήποτε δεν είναι ταυτόσημος με το ποσοστό κέρδους αλλά η τάση που προσδιορίζει κινείται προς την ίδια κατεύθυνση).

Όμως, στον γραφειοκρατικό κρατικό καπιταλισμό υπάρχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κρίσης που δεν μπορούν να αγνοηθούν. Είναι γνωστό ότι η ραγδαία συσσώρευση οδηγεί σε ελείψεις πρώτων υλών και εργασίας —κύρια εξειδικευμένης. Αυτές οι ελείψεις μπορούν να αντιμετωπιστούν με μια ύφεση στο ρυθμό ανάπτυξης. Όμως, στη Ρωσία μέχρι τη δεκαετία του '50, υπήρχε άφθονη υποαπασχολούμενη εργασία, έτσι ώστε οι επενδύσεις να είναι επικερδείς και η πρωταρχική συσσώρευση να συνεχίζεται. Ακόμα ή διαρκής οικονομία των εξοπλισμών, εκτός από κύρια πηγή ανταγωνισμού με την Δύση, καθυστερούσε ταυτόχρονα και την εμφάνιση της κρίσης (δρώντας σαν μέσο καταστροφής κεφαλαίου και οδηγώντας έτσι σε πιο αργούς ρυθμούς πτώσης του ποσοστού κέρδους).(10)

Αλλά, οι διαφορές στην μορφή της κρίσης δεν περιορίζονται μόνο στα παραπάνω. Η γενική κρίση του κρατικού καπιταλισμού μπορεί να εξηγηθεί μόνο σε σχέση με την παγκόσμια οικονομία. Κι από την ανάποδη, η παγκόσμια οικονομία είναι έτσι γιατί διαμορφώθηκε σαν αποτέλεσμα των κρατικών κεφάλαιων (γραφειοκρατικών ή κρατικού παρεμβατισμού). Στην κρίση του ατομικού καπιταλισμού (του laissez faire), αλλά και στην σύγχρονη μορφή κρίσης η αιτία που υποβόσκη η μακροπρόθεσμη πτωτική τάση του μέσου ποσοστού κέρδους. Όμως, στην πρώτη, το αποτέλεσμα είναι η πτώση της ζήτησης, οπότε αρχίζει η υπερπαραγωγή, σταματούν οι επενδύσεις και καταρρέει η αξία του κεφάλαιου. Οι μικρότερες μονάδες απορροφούνται από τις δυναμικότερες σε τιμή ευκαιρίας. Αυτό αναδομεί το κεφάλαιο και έτσι μπορεί να λειτουργήσει ξανά. Το ποσοστό κέρδους προσωρινά ανακάμπτεται και ο κύκλος ξαναρχίζει.

Αλλά ακόμα σε μια αυξανόμενα "κρατική" παγκόσμια οικονομία σταματά να υπάρχει αυτός ο αυτόματος μηχανισμός που συνδέει την υπερπαραγωγή με την αναδόμηση του κεφάλαιου. Όσο περισσότερο "κράτος" τόσο μεγαλύτερο είναι το πρόβλημα.

Στην περίπτωση της ΕΣΣΔ, τα πράγματα γίνονται ξεκάθαρα. Το γραφειοκρατικό κράτος, όπως είδαμε, περνά από το πρώτο τμήμα του κύκλου, τη φάση της "υπερεπένδυσης". Αλλά, αντί να βασιστεί στον τυφλό ανταγωνισμό για τον καθορισμό των τομέων της οικονομίας που θα "κλείσουν" για να επιβιώσουν άλλοι εις βάρους-τους, παρεμβαίνει και "αποκαθιστά" την ισορροπία σε μια διαφορετική βάση. Λίγο-πολύ είναι σε θέση να επιβάλει ποιοί τομείς "παγώνουν" και ποιοι θα επεκταθούν. Οι γραφειοκρατικές ντιρεκτίβες κα όχι η αγορά, καθορίζουν την μετακίνηση των εργατών και των πρώτων υλών.

Το αποτέλεσμα είναι ότι, αν και οι κρίσεις μειώνουν τους ρυθμούς ανάπτυξης και δημιουργούν αχρησιμοποίητη παραγωγική ικανότητα σε διάφορους βιομηχανικούς τομείς, δεν οδηγούν συνήθως σε πτώση του βιομηχανικού προϊόντος, κλείσιμο εργοστασίων και απότομες ανόδους της ανεργίας. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια, ότι ο κρατικός καπιταλισμός ξεφεύγει από την κρίση. Αντίθετα, χωρίς να "φαίνεται" το αποτέλεσμα είναι ότι η οικονομία βρίσκεται σε μια κατάσταση μόνιμης στασιμότητας. Η συσσώρευση συνεχίζεται, αλλά όσο συνεχίζεται τόσο η γραφειοκρατία βρίσκεται αντιμέτωπη με την πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους. Τελικά, η μείωση του ρυθμού ανάπτυξης εξακολουθεί, έστω κι αν η αναλογία

της βιομηχανίας που κατευθύνεται στην παραγωγή μέσων παραγωγής, στη συσσώρευση, μεγαλώνει.

Αλλά, με δεδομένα όλα τα παραπάνω, η κρίση των χωρών του γραφειοκρατικού κρατικού καπιταλισμού γίνεται εντονότερη, μετά το στενότερο δέσιμό-τους με την παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία. Η αποτυχία της "αυτάρκειας" —της απομόνωσης της οικονομίας από την ανταλλαγή με τον υπόλοιπο κόσμο— ήταν προφανής, αφού χρειαζόταν να παραχθούν όλα τα στοιχεία μιας μοντέρνας οικονομίας "εξ ιδίων πηγών", πράγμα που στα πλαίσια του σημερινού καταμερισμού εργασίας σημαίνει τεράστιο κόστος.

Οι συνέπειες του δανεισμού της Πολωνίας από τις δυτικές τράπεζες είναι περιττό να αναπτυχθούν. Η παγκόσμια καπιταλιστική κρίση κάλυψε την ήδη στάσιμη πολωνική οικονομία, εμφανίζοντας πέρα από τις ελλείψεις καταναλωτικών αγαθών, ψηλές πληθωριστικές τάσεις σ' αυτά που ήδη ήταν διαθέσιμα. Η ίδια η ΕΣΣΔ, που προσπάθησε να παραμείνει "κλειστή" βασιζόμενη στην μεγάλης έκτασης βιομηχανική-της βάση και στο απόθεμα πρώτων υλών-της, αναγκάστηκε να "ανοιχτεί" στη Δύση. Η ανάγκη της ανώτερης δυτικής τεχνολογίας δεν επιτρέπει "νάζια" στην σαφώς πιο καθυστερημένη σοβιετική οικονομία.

* * *

Το ότι ούτε η "αυτάρκεια", ούτε ο γραφειοκρατικός σχεδιασμός, ούτε η διαρκής οικονομία των εξοπλισμών, μπορούν να συνεχίσουν να έχουν χρησιμότητα για την σύγχρονη ρώσικη οικονομία, είναι φανερό και στους ίδιους τους γραφειοκράτες. Γι αυτό προσπαθούν πια να μεταμοσχεύσουν τα χαρακτηριστικά της δυτικής οικονομίας στον κρατικό καπιταλισμό. Αυτή η προσπάθεια είναι εξίσου αντιφατική με τις προσπάθειες των δυτικών να λύσουν μια προηγούμενη περίοδο την κρίση, εφαρμόζοντας πιο ολοκληρωμένο σχεδιασμό. Και στις δυο περιπτώσεις προσπαθούν να επιλύσουν αντιφάσεις του παγκόσμιου καπιταλισμού, χωρίς να καταργήσουν τον καπιταλισμό. Και στις δυο περιπτώσεις προσπαθούν να πετύχουν το αδύνατο.

Ανατολικό Βερολίνο 1953

Πώς χάθηκε η επανάσταση;

Μέχρι τώρα θεωρήσαμε σαν δοσμένο το γεγονός της ύπαρξης στη Ρωσία μιας ταξικής κοινωνίας και προσπαθήσαμε να δώσουμε μερικά στοιχεία ανάλυσης για το τι εννοούμε ορίζοντας την ΕΣΣΔ σαν γραφειοκρατικό κρατικό καπιταλισμό. Παρακάτω θ' ασχοληθούμε με την ιστορική διαδικασία εμφάνισης και κυριαρχίας αυτής της γραφειοκρατικής τάξης, τα συμφέροντα που εκφράζει καθώς και τις επιλογές που καθώρισαν αυτή την ίδια, αλλά και την αριστερή εναλλακτική πρόταση στον Σταλινισμό.

* * *

Το 1917 η εργατική τάξη διάλυσε την εξουσία του καπιταλισμού στη Ρωσία. Η πρώτη νικηφόρα εργατική επανάσταση στον πλανήτη ήταν γεγονός. Η εμπειρία δεκαετιών πάλης του εργατικού κινήματος, η εμπειρία της Κομμούνας, του 1905, και οι θεωρητικές επεξεργασίες που ανάδειξαν, είδαν την πραγμάτωσή τους στην οπισθοδρομική ρώσικη τσάρικη κοινωνία. Ο πόλεμος, η φτώχεια και η μιζέρια των εκατομμυρίων αγροτικών μαζών, η ριζοσπαστικοποίηση του προλεταριάτου των πόλεων και η αδυναμία, όχι μόνο της τσάρικης αριστοκρατίας, αλλά και της αστικής τάξης ν' αντιμετωπίσει μια τέτοια κατάσταση έδωσαν τη δυνατότητα ναπροχωρήσει μια επαναστατική διαδικασία στην οποία κυρίαρχο και καθοριστικό ρόλο έπαιξε η οργανωμένη πρωτοπορία της εργατικής τάξης, το Μπολσεβίκικο Κόμμα. Η καταστροφή του αστικού κράτους η κατάληψη της εξουσίας από τα εργατικά συμβούλια, τα σοβιέτ, γινόντουσαν για πρώτη φορά η ζωντανή ελπίδα για τα εκατομμύρια εκμεταλλευόμενων και καταπιεσμένων μαζών σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Όμως αν η ίδια η επαναστατική διαδικασία από τον Φλεβάρη ως τον Οκτώβρη του 1917 ήταν ραγδαία)και ουσιαστικά αναίμακτη— η παγίωση της εξουσίας των σοβιέτ στην απομονωμένη αχανή Ρωσία αντιμετώπισε τέτοιες δυσκολίες που τελικά είχαν καταστρεπτικά αποτελέσματα για την ίδια την επανάσταση.

Η εξέγερση στις πόλεις δεν θα είχε πετύχει χωρίς την συνδρομή της —στην πλειοψηφία της αγροτικής— βάσης του στρατού. Η δυνατότητα που είχε η εργατική τάξη να παρασύρει την αγροτιά —σαν στρατιώτες ή σαν μουζίκους— πίσω της την πιο κρίσιμη στιγμή, ήταν αυτό που έκανε μπορετό για τους εργάτες να κρατήσουν την εξουσία στις πόλεις. Όμως, οι τάξεις που πήραν μέρος στην απαλλοτρίωση της μπουρζουαζίας και των γαιοκτημόνων, δεν είχαν πια κανένα μακροπρόθεσμο κοινό συμφέρον. Σε αντίθεση με την εργατική τάξη, που η ύπαρξη-της στηριζόταν στην συλλογική δραστηριότητα, στην ύπαιθρο υπήρχε μια μάζα που μετά την κατοχύρωση της απαλλοτρίωσης της γης, μόνο εξωτερικά ερεθίσματα μπορούσαν να την συνενώσουν με την εργατική εξουσία.

Το πρόβλημα της "δικτατορίας" των πόλεων πάνω στην ύπαιθρο, με δεδομένο τον μικρό, αλλά εξωφρενικά συγκεντρωμένο αριθμό εργατών (το συγκρότημα Πουτίλωφ είχε μόνο 40.000 εργάτες), έβαζε τα πρώτα προβλήματα στην παγίωση της εργατικής εξουσίας.

Στη βασική αυτή αντίφαση, ήρθαν φυσικά να προστεθούν και τα προβλήματα που προέκυπταν από τις προσπάθειες της αντεπανάστασης να επανακτήσει τη χαμένη-της κυριαρχία.

Ο στρατός των Λευκοφρουρών, με τη βοήθεια των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων, ξεκίνησε ένα μακροχρόνιο πόλεμο ενάντια στην εξουσία των σοβιέτ που έφτασε μέχρι και την εξωτερική επέμβαση των Αγγλογάλλων στην Κριμαία. Η εργατική τάξη βρέθηκε στην ανάγκη να συρθεί στις παγωμένες στέπες, μακριά από τους χώρους δουλειάς και συλλογικής δραστηριότητας, παλεύοντας κόντρα στην αντίδραση.

Αλλά και στις ίδιες στις πόλεις οι αλλαγές που συνέβαιναν συμπλήρωναν το μακρύ κατάλογο των αντιφάσεων της σοβιετικής δημοκρατίας στη Ρωσία. Οι καταστροφές απ' τον πόλεμο, η ίδια η επανάσταση και ο εμφύλιος που ακολούθησε έφεραν σε βαθειά κρίση την οικονομία της χώρας και κύρια την βιομηχανία. Το γεγονός ότι η βιομηχανική παραγωγή ήταν μόλις το 18% εκείνης πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο είναι ενδεικτικό. Ο λιμός που προκάλεσε αυτή η κρίση έσπρωξε πολλούς εργάτες προς την ύπαιθρο στις οικογένειές-τους, όπου τουλάχιστον θα είχαν τη δυνατότητα να φάνε λίγο ψωμί. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλοί εργάτες κατέφυγαν στην άμεση ανταλλαγή των προϊόντων-τους —ακόμα και κομματιών απ' τις μηχανές-τους— με τρόφιμα απ' τους αγρότες.

Η ηγετική τάξη της επανάστασης βρέθηκε σε μια κατάσταση ραγδαίας αποσύνθεσης, όσον αφορά τους δεσμούς που ένωναν τα μέλη-της. Τα εργοστάσια έμειναν με εργαζόμενους εντελώς ξένους μ' αυτούς που είχαν αποτελέσει τον πυρήνα της επανάστασης του 1917. Οι πιο αγωνιστές εργάτες βρέθηκαν φυσιολογικά στην πρώτη γραμμή του εμφύλιου πολέμου. Όσοι επέζησαν ανέλαβαν νευραλγικές θέσεις επίβλεψης της σοβιετικής εξουσίας. Τη θέση-τους πήραν νεοφερμένοι αγρότες χωρίς καμιά σοσιαλιστική παράδοση.

Σ' αυτές τις συνθήκες αποκλεισμού του εργατικού κράτους ένα ερώτημα έγινε κρίσιμο για κάθε επαναστάτη: Ποιά θα ήταν η τύχη της επανάστασης, αν η τάξη που την έκανε, έπαυε να υπάρχει στην πραγματικότητα σαν επαναστατική τέτοια;

Το χάσιμο της επανάστασης στην Ευρώπη και η απομόνωση της Ρωσίας

Μέχρι το θάνατο του Λένιν, κανείς μέσα στο Μπολσεβίκικο κόμμα δεν τόλμησε να υποστηρίξει ότι θα μπορούσε η Ρωσία να χτίσει τον σοσιαλισμό μόνη της. Η θεωρία της Διαρκούς Επανάστασης όπως εκφράστηκε από τον Τρότσκι μετά το 1905, ήταν κάτι το δεδομένο για κάθε επαναστάτη των αρχών του αιώνα. Όσον αφορά το σκέλος της ανάγκης εξάπλωσης της επανάστασης ο Λένιν έγραφε:"Πάντα υπολογίζουμε για την επιτυχία της επανάστασής μας σε μιά διεθνή επανάσταση κι αυτό ήταν αναμφισβήτητα σωστό....πάντα τονίζαμε ότι....σε μια χώρα είναι αδύνατο να ολοκληρώσεις ένα τέτοιο έργο, όπως είναι μια σοσιαλιστική επανάσταση"(11)

Ο μεγαλύτερος υποστηριχτής του "σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα", ο Στάλιν έγραφε: "Μπορούμε να πετύχουμε και να εξασφαλίσουμε την νίκη του σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα

χωρίς τις συνδυασμένες προσπάθειες των προλεταρίων και των άλλων αναπτυγμένων χωρών; Ασφαλώς όχι. Οι προσπάθειες μιας και μόνο χώρας φτάνουν για την ανατροπή της αστικής τάξης.... Για τον τελικό όμως θρίαμβο του σοσιαλισμού....χρειάζονται οι προσπάθειες των προλεταρίων αρκετών αναπτυγμένων χωρών".(12)

(Βέβαια, στην δεύτερη έκδοση του παραπάνω κειμένου το απόσπασμα αυτό έχει α ν τ ι κ α τ α σ τ α θ ε ί με το εξής:"Έχοντας εδραιώσει την εξουσία του και παίρνοντας την ηγεσία της αγροτιάς, το προλεταριάτο της νικηφόρας χώρας μπορεί και πρέπει να κτίσει τη σοσιαλιστική κοινωνία....")(13)

Τέσσερεις μήνες μετά την επανάσταση, στις 7 Μάρτη 1918, ο Λένιν επαναλάμβανε: "Η απόλυτη αλήθεια είναι ότι χωρίς μια επανάσταση στην Γερμανία θα χαθούμε".

Την εποχή που λεγόντουσαν τα παραπάνω, η επανάσταση στην Ευρώπη ήταν όχι μόνο επίκαιρη, αλλά και ορατή. Ο καπιταλισμός περνούσε παγκόσμια μια απ'τις πλέον έντονες κρίσεις του και τα επαναστατικά μηνύματα έφταναν στη σοβιετική Ρωσία ανεπάλληλα.

Στην Γερμανία το 1918, αλλά και το 1921 και το 1923, στην Ουγγαρία το 1919, στο εξεγερμένο Τορίνο το 1921, στην Αυστρία, η εργατική τάξη εξεγείρονταν ενάντια στη καπιταλιστική κυριαρχία. Αλλά και πέρα από τα οξυμένα παραδείγματα που αναφέραμε, η Ρώσικη επανάσταση και το όραμά της γίνεται η βάση για το δυνάμωμα των επαναστατικών οργανώσεων της εργατικής τάξης όπου υπήρχαν τέτοιες, ή για την δημιουργία και το χτίσιμο τους όπου δεν υπήρχαν. Η ρήξη με την σοσιαλδημοκρατία και η Τρίτη Διεθνής ήταν η έμπρακτη αποφασιστικότητα του προλεταριάτου να συντρίψει παγκόσμια τον καπιταλισμό που φαινόταν να παραπαίει.

Όμως, η επαναστατική αυτή περίοδος πέρασε με ήττα για το εργατικό κίνημα και ο καπιταλισμός φάνηκε ότι ήταν πολύ περισσότερο ευέλικτος απ'ότι η εμπειρία είχε δείξει μέχρι τότε. Ο ρόλος τη σοσιαλδημοκρατίας, η καθυστέρηση στην ρήξη με την 2η Διεθνή, τα λάθη των επαναστατών, είναι μερικοί από τους λόγους που η επανάσταση δε νίκησε στην Ευρώπη. (Σίγουρα το θέμα ξεφεύγει απ'τα πλαίσια του άρθρου).

Το γεγονός είναι ότι στις αρχές της δεκαετίας του '20 η Σοβιετική εξουσία με όλα τα γνωστά εσωτερικά προβλήματα βρέθηκε απομονωμένη καθώς η επαναστατική παλίροια έδινε την θέση της στην άμπωτη της καπιταλιστικής σταθεροποίησης.

Αυτό που αντιμετώπιζαν οι Μπολσεβίκοι ήταν η επιτυχία της εξωτερικής αντεπανάστασης στο να καταστρέψει την τάξη που είχε ηγηθεί της ρώσικης επανάστασης, α λ λ ά α φ ή ν ο ν τ α ς σ υ γ χ ρ ό ν ω ς α π ε ί ρ α χ τ ο τ ο ν κ ρ α τ ι κ ό μ η χ α ν ι σ μ ό π ο υ ε ί χ ε χ τ ί σ ε ι α υ τ ή η τ ά ξ η . Η επαναστατική εξουσία είχε επιβιώσει μεν, αλλά στην εσωτερική της σύνθεση γινόντουσαν ριζικές αλλαγές.

Απ΄ την εξουσία των σοβιέτ στην εξουσία του Κόμματος

Η καταστροφή της εργατικής τάξης με την έννοια που αναφέραμε παραπάνω έκανε τους σοβιετικούς θεσμούς να πάρουν μια λειτουργία ανεξάρτητη από την τάξη που τους είχε δημιουργήσει. Η πρωτοπορεία της εργατικής τάξης, όντας διαλυμένη, έπρεπε να οργανωθεί και να κατευθυνθεί από ένα συγκεντρωτικό μηχανισμό ανεξάρτητο, έστω προσωρινά, από αυτήν την ίδια.

Σ'όλα αυτά οι Μπολσεβίκοι δεν είχαν άλλη εκλογή. Περιμένοντας την επανάσταση στην Ευρώπη (ακόμα και το 1926 στην Βρετανία είχαμε την μεγάλη γενική απεργία), δεν μπορούσαν να παραδόσουν την εξουσία τους, μόνο και μόνο επειδή τη τάξη που αντιπροσώπευαν είχε διαλυθεί στον αγώνα να διαφυλάξει την ίδια της την εξουσία. Η εργατική τάξη δεν υπήρχε πιά σαν φορέας οργανωμένος συλλογικά, έτσι ώστε να είναι σε θέση να καθορίζει τα συμφέροντά της. Τα γεγονότα της Κροστάνδης ήλθαν να επικυρώσουν τα παραπάνω. Άσχετα από το γεγονός ότι τα αιτήματα των Κροστανδιανών ήταν πολύ περισσότερο η έκφραση της συμπιεσμένης από τις πόλεις αγροτιάς, παρά κάποια επαναστατική εργατική αντίσταση στους μπολσεβίκους(14) το ότι συνέβη ένα τέτοιο γεγονός ήταν ένας οιωνός. Ο καθοδηγητικός ρόλος της εργατικής τάξης διατηρήθηκε, όχι λόγω της ποιοτικά ανώτερης κοινωνικής της θέσης, αλλά με την φυσική βία. Και αυτή η βία δεν εξασκήθηκε άμεσα από οπλισμένους εργάτες, αλλά από το κόμμα, που ήταν δεμένο με την εργατική τάξη μόνο έμμεσα, μέσω ιδεολογίας και όχι άμεσα όπως τις μέρες το 17.

Η Νέα Οικονομική Πολιτική (ΝΕΠ), ήταν μια προσπάθεια να αποδεχτούν οι Μπολσεβίκοι πολλά απ'τ'αγροτικά αιτήματα, διατηρώντας ένα ισχυρό συγκεντρωτικό σοσιαλιστικό κράτος. Η ενθάρρυνση μιας περιορισμένης ελευθερίας στην ιδιωτική αγροτική εμπορευματική παραγωγή, αποσκοπούσε μακροπρόθεσμα στην αύξηση του ειδικού βάρους της εργατικής τάξης, με την έννοια ότι, η αναζωπύρωση της αγροτικής οικονομίας θα είχε αντίστοιχα αποτελέσματα και στην βιομηχανία, ενώ οι ίδιοι οι εργάτες θα είχαν τουλάχιστον εξασφαλισμένο φαγητό. Τα αποτελέσματα ήταν όμως πενιχρά. Η θέση των εργατών μειώθηκε όχι μόνο σε σχέση με τους αγρότες, αλλά και σε σχέση με τους "νεπμαν" (τους ανθρώπους της ΝΕΠ) και τους διευθυντές και διαχειριστές της βιομηχανίας.

Η γραφειοκρατική αντεπανάσταση

Μέσα σε τέτοιες συνθήκες αποδεκατισμού της ηγέτιδας τάξης της επανάστασης, μέσα στο κομμα-κράτος άρχισε να εμφανίζεται και να εξελίσσεται ραγδαία ένα νέο στρώμα, η γ ρ α φ ε ι ο κ ρ α τ ί α.

Το 1920, επιχειρηματολογόντας πάνω στον ρόλο των εργατικών συνδικάτων, ο Λένιν έλεγε: "Το πρόγραμμα του κόμματός μας δείχνει ότι έχουμε ένα εργατικό κράτος με γραφειοκρατικές παραμορφώσεις". Λίγο αργότερα στο συνέδριο του 1922 αναρρωτιώταν: "Ας δούμε τι γίνεται στην Μόσχα. Ποιός κυβερνά ποιόν; Οι 4700 υπεύθυνοι κομμουνιστές την μάζα των γραφειοκρατών ή αντίστροφα; Δεν πιστεύω ότι μπορείτε να υποστηρίξετε με ειλικρίνια ότι είναι οι κομμουνιστές αυτοί που καθοδηγούν. Δεν είναι οι καθοδηγητές, αλλά οι καθοδηγούμενοι". Στα τέλη του 1922, περιέγραφε τον μηχανισμό σαν "δανεισμένο από τον τσαρισμό και ελάχιστα επηρεασμένο από τον σοβιετικό κόσμο...".

Η επιρροή της παλιάς γραφειοκρατίας από την οποία ήταν περικυκλωμένα τα μέλη του κόμματος, διαπέρασε και το ίδιο το κόμμα. Ταυτόχρονα, η απομόνωσή του από τις ταξικές δυνάμεις, σήμαινε ότι έπρεπε να αυτο-επιβάλλει μια σιδερένια

πειθαρχία. Αυτή η απαίτηση για εσωτερική συνοχή, εύκολα εκφυλίστηκε σε μια αποδοχή γραφειοκρατικών τρόπων ελέγχου. Η γραφειοκρατία μέσα στο κόμμα εύκολα μπορούσε πια να παγιώνει τις θέσεις της, μπροστά στην ανυπαρξία εκείνων των ταξικά συνειδητών στοιχείων που θα έβαζαν φρένο στην αντεπανάσταση.

Αλλά πως είναι δυνατόν να υπάρξει μια κοινωνική αντεπανάσταση, να δημιουργηθεί και να επιβληθεί μια νέα άρχουσα τάξη, μέσα από μια "βαθμιαία διαδικασία; "Η σταδιακή μετάβαση από το εργατικό κράτος σ'ένα αντίστοιχο καπιταλιστικό δεν έρχεται σε αντίθεση με την βάση της θεωρίας του Μαρξ για το κράτος; Ο Τρότσκι έγραφε ότι "όποιος πιστεύει ότι η σοβιετική κυβέρνηση έχει σ τ α δ ι α κ ά αλλάξει από προλεταριακή σε αστική, απλά και μόνο, για να το πούμε έτσι, προβάλλει ανάποδα το φίλμ του ρεφορμισμού"(15)

Όμως, τα πράγματα δεν είναι τόσο σχηματικά.

Μια περίπτωση που θα μπορούσε να είχε συμβεί είναι να προηγηθεί η πολιτική παλινόρθωση της οικονομικής (αν π.χ. οι Λευκοφρουροί και οι ιμπεριαλιστές ανέτρεπαν την σοβιετική εξουσία). Θα μπορούσε η οικονομική να προηγηθεί της πολιτικής (αν π.χ. τα αστικά στοιχεία που δημιούργησε η Νέα Οικονομική Πολιτική είχαν καταφέρει ν'ανατρέψουν τους μπολσεβίκους).

Και στις δύο περιπτώσεις μια τέτοια μετάβαση πίσω στον καπιταλισμό δεν θα μπορούσε να γίνει σταδιακά. Όμως, όταν η γραφειοκρατία ενός εργατικού κράτους μεταβάλλεται σε άρχουσα τάξη, η οικονομική και η πολιτική παλινόρθωση είναι αδιάρρηκτα αλληλένδετες. Ο Τόνυ Κλίφ περιγράφει αυτή την διαδικασία ως εξής: "Το κράτος σταδιακά, αρχίζει να διαχωρίζεται από τους εργάτες και η σχέση του μ'αυτούς όλο και περισσότερο γίνονται σχέσεις καπιταλιστή εργοδότη πρός εργάτες. Σε μια τέτοια περίπτωση, το γραφειοκρατικό στρώμα που στην αρχή εμφανίζεται σαν μια ανωμαλία, σιγά-σιγά μεταβάλλεται σε τάξη που εκπληρώνει τα καθήκοντα καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής. Το σταδιακό, εξελικτικό ξέκομμα της γραφειοκρατίας από τον έλεγχο των μαζών, που συνεχίστηκε μέχρι το 1928, έφτασε στο στάδιο της επαναστατικής ποιοτικής αλλαγής με το Πρώτο Πεντάχρονο Πλάνο"(16)

Τα πράγματα γίνονται πιο εύκολα αν εξετάσουμε το πρόβλημα των μηχανισμών καταστολής. Το προλεταριάτο συγκρούεται μ'αυτούς και πρέπει να τους καταστρέψει για να κερδίσει την εξουσία. Ο φαντάρος πρέπει να συντρίψει τους ιεραρχικά ανώτερούς του. Όμως, η γραφειοκρατία δεν χρειαζόταν κάτι τέτοιο, γιατί απλούστατα έλεγχε ήδη αυτήν την μιλιταριστική ιεραρχία, όπως άλλωστε και την αστυνομία και την βιομηχανία. Δεν ήταν καν υποχρεωμένη ν'αποσπάσει τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού για να τον ευθυγραμμίσει με την οικονομική της κυριαρχία, κάτι που η αστική τάξη κατάφερε σε πολλές χώρες με μεγάλη επιτυχία χωρίς καμιά ξαφνική σύγκρουση. Το μόνο που έπρεπε να κάνει ήταν να ευθυγραμμίσει με τα συμφέροντά της μια πολιτική και οικονομική δομή που ήδη έλεγχε.

Βέβαια, αυτό δεν συνέβηκε και τόσο "σταδιακά". Υπήρξε μια σειρά ποιοτικών αλλαγών, που κάθε μιά τους επιτυγχανόταν μόνο μετά από μια άμεση σύγκρουση μ'εκείνα τα στοιχεία του κόμματος που, για τον οποιοδήποτε λόγο, ήταν ακόμα προσκολημένα στην επαναστατική σοσιαλιστική παράδοση.

Αλλά, πρίν περάσουμε σ'αυτές τις συγκρούσεις και στο τι έκφραζαν, ας προσδιορίσουμε καλύτερα τα κοινά συμφέροντα της κεντρικής γραφειοκρατίας που την προσδιορίζουν και σαν τάξη.

Η γραφειοκρατία σαν τάξη

Η έντονη υπανάπτυξη της Ρωσίας στην εποχή του ιμπεριαλισμού έβαζε πιεστικά το ζήτημα της εκβιομηχάνησης. Ο Λένιν είχε απόλυτο δίκιο όταν δεν έβλεπε σαν κύριο κίνδυνο την στρατιωτική επέμβαση των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων αλλά την οικονομική επίδραση του παγκόσμιου καπιταλισμού στην Ρωσία. Αν η επανάσταση στην Γερμανία ή σε κάποιες άλλες αναπτυγμένες χώρες είχε πετύχει, θα είχε εισρεύσει αφθονία μέσων παραγωγής και ειδικευμένης εργασίας. Όμως, όταν η προοπτική της Ευρωπαϊκής επανάστασης αρχισε να εξανεμίζεται,η έμφαση ξέφυγε από την ανάγκη να εξαπλωθεί η επανάσταση και στράφηκε στην ανάγκη να κτιστεί ο "σοσιαλισμός σε μια μόνο χώρα". Η παραπάνω πορεία, όπως εκφράστηκε από τον Στάλιν και την αναδυόμενη γραφειοκρατία μετά το 1924, αντιστρέφει εντελώς την κατάσταση. Αφού η εκβιομηχάνιση στην Ρωσία θα γινόταν σε συνθήκες απομόνωσης, αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με την απόσπαση της τεράστιας υπεραξίας που χρειαζόταν από τους αγρότες και τους εργάτες.

Μια τέτοια διαδικασία απαιτούσε ένα γιγαντιαίο τρομοκρατικό μηχανισμό, τέτοιο που να υποτάξει την κατανάλωση των μαζών στη λογική των αναγκών της συσσώρευσης.

Η γραφειοκρατία, σαν εκφραστής των στόχων της συσσώρευσης για την συσσώρευση, αποκτά κοινάσυμφέροντα απέναντι στην εργατική τάξη, αρχίζει με λίγα λόγια να δρά σαν τον συλλογικό καπιταλιστή εργοδότη που στόχο έχει την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη άντληση υπεραξίας. Αυτή η εσωτερική και εξωτερική σχέση είναι που καθορίζει την γραφειοκρατία σαν τάξη.

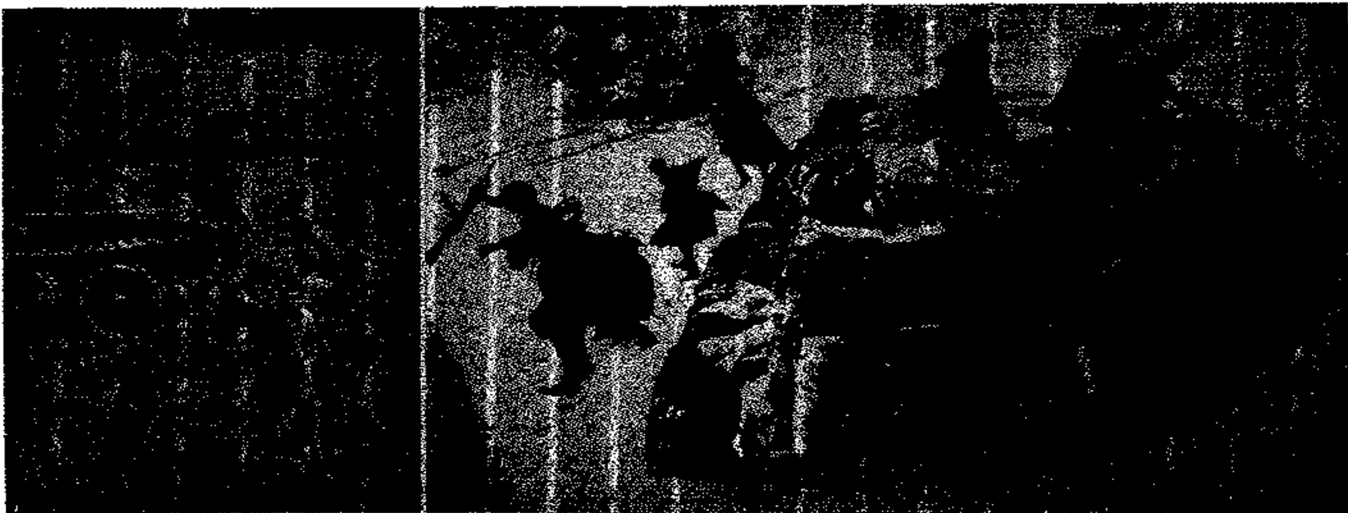
Ο Λένιν έγραφε : "Τάξεις ονομάζουμε μεγάλες ομάδες ανθρώπων που διακρίνονται από την θέση που κατέχουν σ'ένα ιστορικά προσδιορισμένο σύστημα κοινωνικής παραγωγής, από την σχέση τους με τα μέσα παραγωγής (στις περισσότερες περιπτώσεις, ό χ ι ό μ ω ς π ά ν τ α, οι σχέσεις αυτές είναι καθορισμένες και διατυπωμένες σε νόμους), απ'τον ρόλο τους στο κοινωνικό σύστημα εργασίας και κατά συνέπεια απ' τις μεθόδους μέσω των οποίων παίρνουν το μερίδιό τους απ' τον εθνικό πλούτο που διαχειρίζονται..."(17)

Ο Μπουχάριν δίνει ένα σχεδόν παρόμοιο ορισμό : "Κοινωνική τάξη...είναι το άθροισμα ατόμων που παίζουν τον ίδιο ρόλο στην παραγωγή, έχουν την ίδια σχέση ως πρός άλλα πρόσωπα που συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία και αυτές οι σχέσεις μεταφράζονται παράλληλα και σε αναφορά με τους στόχους".(18)

Τους καπιταλιστές δεν τους καθορίζει η προσωπική κατανάλωση, αλλά το συνολικό συμφέρον της συσσώρευσης μέσα απ'την αρπαγή της υπεραξίας. Η γραφειοκρατία στην Ρωσία, έχει ακριβώς ένα όμοιο συλλογικό συμφέρον απέναντι στην παραγωγική διαδικασία και την εργατική τάξη. Γι'αυτό ακριβώς η γραφειοκρατία είναι τάξη.

Θα ήταν λάθος να την χαρακτηρίσουμε, όπως ο Τρότσκι, σαν κάστα, γιατί η κάστα είναι μια νομικο-πολιτική ομάδα. Τα μέλη μιας κάστας προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις ή σε μια τάξη μπορεί να περιέχονται άνθρωποι από διαφορετικές κάστες. "Η κάστα είναι αποτέλεσμα σχετικής ακινησίας της οικονομίας... ενώ η σταλινική γραφειοκρατία μεταβλήθηκε σε άρχουσα τάξη ακριβώς όταν η δυναμική της

ρώσικης οικονομίας βρισκόταν στο απόγειό της".(19)Χωρίς να κινδυνεύουμε να γίνουμε υπερβολικοί μπορούμε να πούμε ότι, η ρώσικη γραφειοκρατία, σαν μ ε ρ ι κ ή άρνηση της παραδοσιακής καπιταλιστικής τάξης, αποτελεί ταυτόχρονα την πιό γνήσια ενσάρκωση της ιστορικής αποστολής αυτής της τάξης. Είναι αναπόφευκτος ο εκφυλισμός της επανάστασης ;

Τσεχοσλοβακία 1968

Ρώσοι στρατιώτες σε ασκήσεις.Ο ανταγωνισμός των εξοπλισμών δένει την Ρωσία στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα.

Είναι αναπόφευκτος ο εκφυλισμός της επανάστασης;

Απ' όλα τα παραπάνω είναι εύκολο να φτάσει κανείς στο απαισιόδοξο συμπέρασμα του αναγκαστικού εκφυλισμού κάθε επαναστατικής διαδικασίας. Σ'ένα μεγάλο βαθμό έχει δειχθεί ήδη το πόσο λάθος είναι ένα τέτοιο συμπέρασμα, αν ληφθεί υπ'όψη το γεγονός της ήττας της επανάστασης στην Ευρώπη. Έχουμε τονίσει επανηλλειμένα ότι αυτός ο βασικός καταλύτης του εκφυλισμού σε πρώτη φάση της σοβιετικής εξουσίας. Όμως, για να κάνουμε ένα βήμα πάρα πέρα, ας βάλουμε το ερώτημα ως εξής : Η πορεία της Σοβιετικής Δημοκρατίας ήταν δεδομένη πρός τον κρατικό καπιταλισμό, αφού ηττήθηκε η επανάσταση στην Ευρώπη; Υπάρχει έδαφος για συμβιβασμούς μετά την επανάσταση;

Για να δούμε πιό συγκεκριμένα το ζήτημα θα πρέπει να γυρίσουμε πίσω στις συγκρούσεις - κλειδιά που διετελέστηκαν στη διαδικασία επιβολής της γραφειοκρατίας. Η σημαντικώτερη απ'αυτές τις συγκρούσεις ήταν αυτή με την αριστερή αντιπολίτευση μετά το 1923. Τα βασικά της πλατφόρμας της αριστερής αντιπολίτευσης ήταν τρία:

1. Η επανάσταση μπορούσε να προχωρήσει μόνο με μετάθεση του βάρους από την γεωργία στην βιομηχανία, με σχεδιασμό της βιομηχανικής παραγωγής και φορολογική πολιτική συνειδητά σε βάρος του πλούσιου αγρότη.
2. Αυτή η βιομηχανική ανάπτυξη έπρεπε να συνοδεύεται από μια αυξανόμενη εργατική δημοκρατία, έτσι ώστε να μπεί τέλος στις γραφειοκρατικές τάσεις του κόμματος και του κράτους.
3. Αυτά τα δύο θα μπορούσαν να διατηρήσουν τη Ρωσία σαν κοιτίδα της επανάστασης, αλλά μόνο υπό την προϋπόθεση της συνειδητής προσπάθειας για εξάπλωση της επανάστασης στο εξωτερικό.

Η γραφειοκρατία του Στάλιν, αφού αρνήθηκε σαν αντιαγροτική μια τέτοια πολιτική, αναγκάστηκε από την κρίση του 1928 να προχωρήσουν στην στροφή πρός εκβιομηχάνηση, αλλά με μεθόδους βίαιας καταστολής κάθε επαναστάτη ή εργάτη που αρνιόταν να υποταχθεί στην αρπαγή της υπεραξίας γιά χάρη της συσσώρευσης. Αυτό σημαίνει ότι το δεύτερο σκέλος της πλατφόρμας δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ.

Όσο για το τρίτο σκέλος, που αποτελούσε το άλφα και το ωμέγα των Μπολσεβίκων μέχρι το 1923, απορρίφθηκε τελείως μετά το 1925, δίνοντας την θέση του στην εκπλήρωση του κτισίματος "του σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα".

Η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στην άποψη της αριστερής αντιπολίτευσης και της γραφειοκρατίας δεν είναι "περισσότερη ή λιγότερο εκβιομηχάνηση". Τα μέτρα που παίρνονται σε φάση επαναστατικής ύφεσης (όπως η Νέα Οικονομική Πολιτική) δέν έχουν αναγκαστικά "σοσιαλιστικό" χαρακτήρα. Το ουσιαστικό δεν είναι η ανάπτυξη της οικονομίας, αλλά η α ν ά π τ υ ξ η ε κ ε ί ν ω ν τ ω ν σ υ ν θ η κ ώ ν π ο υ θ α ε ξ α σ φ α λ ί ζ ο υ ν τ η ν σ υ ν ο χ ή, την συλλογικότητα και την αυτενέργεια της εργατικής τάξης. Η άποψη για ενίσχυση γενικά της "εθνικής οικονομίας" έχει σαν συνέπεια την βίαια κολλεκτιβοποίηση των αγροτών, το ισχυρό κατασταλτικό κράτος, την υποταγή της γενικευμένης κατανάλωσης της εργατικής τάξης στο καθήκον της βαρειάς βιομηχανίας. Οι συμβιβασμοί (τύπου ΝΕΠ) είναι απαραίτητοι σε μια απομονωμένη δικτατορία του προλεταριάτου αλλά πρός την κατεύθυνση του δυναμώματος της εργατικής τάξης και όχι για χάρη της αυτάρκους οικονομικής ανάπτυξης.

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι το πρώτο Πεντάχρονο Πλάνο σηματοδότησε την επικράτηση της αντεπανάστασης. Ήταν για πρώτη φορά που η γραφειοκρατία προσπάθησε να δημιουργήσει ένα υποταγμένο προλεταριάτο και να συσσωρεύσει κεφάλαιο με γοργό ρυθμό, να πραγματώσει δηλαδή την ιστορική αποστολή της αστικής τάξης όσο γινόταν πιό γρήγορα. Κάτω από τέτοιες συνθήκες η συσσώρευση έβαζε επιτακτικά το καθήκον να εξαλειφθούν και τα τελευταία υπολλείματα εργατικού ελέγχου στην παραγωγή, ν'

αντικατασταθεί η συναίνεση με την καταστολή, ν'ατομικοποιήσει την εργατική τάξη και να κατευθύνει την κοινωνικοπολιτική ζωή σ'ολοκληρωτικά πρότυπα.

Η βίαια αντεπανάσταση πήρε την μορφή της εκκαθάρισης κάθε προσώπου ή πράγματος που μπορεί να θύμιζε τις μέρες του '17. Από τα 31 μέλη της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος μεταξύ 1918-1921 μόνο 8 πέθαναν από φυσικό θάνατο. Ένας δολοφονήθηκε από τους Λευκοφρουρούς, ένας ζούσε μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70 και οι υπόλοιποι δολοφονήθηκαν άμεσα ή έμμεσα από τον Στάλιν. (Μόνο η Στάσοβα υπήρξε θύμα της σταλινικής τρομοκρατίας μα επέζησε).

Το πρώτο Π.Γ. του 1917 είχε 7 μέλη. Μόνο ο Λένιν και ο Στάλιν πέθαναν από φυσικό θάνατο. Οι άλλοι πέντε (Τρότσκι, Ζηνόβιεφ, Κάμενεφ, Σοκόλνικωφ, Μπουμπνώφ) εκκαθαρίστηκαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο.

Εκατομμύρια βίαια κολλεκτιβοποιημένοι αγρότες και εργάτες σε καταναγκαστική εργασία έχασαν τη ζωή-τους στο βωμό της ραγδαίας εξέλιξης.

Στο εξωτερικό το εργατικό κίνημα διαλυόταν, στη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ισπανία, αφήνοντας πίσω τους νεκρούς-του σαν τίμημα της προδοσίας του σταλινισμού που μετέτρεψε τα Κομμουνιστικά Κόμματα σε διεκπεραιωτές της εξωτερικής πολιτικής της Μόσχας.

Το έδαφος για να συκοφαντηθεί όλη η επαναστατική παράδοση δόθηκε μ' απλοχεριά στους ανά τον κόσμο αντιδραστικούς, καθώς το πρότυπο της "μεγάλης σοβιετικής πατρίδας" δεν αντανακλούσε τίποτε περισσότερο από ένα στιγνό ολοκληρωτικό καθεστώς.

Είναι «προδευτικός» ο Κρατικός Καπιταλισμός;

Συχνά πρόβαλλεται το επιχείρημα, ότι παρόλα αυτά, ο κρατικός καπιταλισμός είναι προοδευτικός, με την έννοια ότι προσέδωσε στις παραγωγικές δυνάμεις περιεχόμενο που ξεπερνά στα στενά καπιταλιστικά πλαίσια (εθνικοποιήσεις, σχεδιασμό κλπ.).

Ένα κοινωνικό καθεστώς που είναι απαραίτητο για την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και την προετοιμασία των υλικών προυποθέσεων για μια ανώτερη κοινωνία, είναι προοδευτικό. (Σαν προυποθέσεις δεν εννοούμε την ταξική συνείδηση, τον υποκειμενικό παράγοντα κλπ. κλπ. γιατί τότε κάθε κοινωνικό καθεστώς θα είναι προοδευτικό αφού η ίδιατου η ύπαρξη αποδείχνει ότι δεν έχουν δημιουργηθεί ακόμα όλες οι προυποθέσεις για την ανατροπή-του).

Μια στατική παρατήρηση θα μπορούσε να συμπεράνει ότι ο καπιταλισμός είναι "προοδευτικός" για τις υπανάπτυχτες χώρες, βλέποντας αυτές τις χώρες απομονωμένες από τον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας. Όμως, το πρόβλημα που έχει να λύσει σήμερα η ανθρωπότητα, δεν είναι πως θα αναπτύξει παραπέρα τις παραγωγικές-της δυνάμεις, αλλά για ποιό σκοπό και κάτω από ποιές κοινωνικές σχέσεις θα τις χρησιμοποιήσει. Μ' αυτή την έννοια ο καπιταλισμός —όπως και ο κρατικός καπιταλισμός— όπου κι αν υπάρχει είναι αντιδραστικός. Μήπως ο κρατικός καπιταλισμός προχωράει πιο πολύ την προετοιμασία των συνθηκών για την επικράτηση του σοσιαλισμού; Μα, ο σχεδιασμός και η μεγάλη συγκέντρωση της εργατικής τάξης δεν σημαίνει τίποτα αφού οι εργάτες δεν είναι το υποκείμενο, αλλά το αντικείμενό-τους.

Πάνω απ' όλα ο γραφειοκρατικός κρατικός καπιταλισμός δεν προήλθε από κάποια "προοδευτική" εξέλιξη του καπιταλισμού, αλλά αντίθετα από την καταστροφή και την άρνηση του νεκροθάφτη των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής, του εργατικού κράτους. Σαν τέτοιος είναι πέρα για πέρα αντιδραστικός.

Η εργατική τάξη στην πάλη-της για την ανατροπή της κοινωνίας, της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης θα έρθει σε σύγκρουση με τον καπιταλισμό σαν σύνολο —κρατικό και μη. Σ' αυτή την σύγκρουση είναι και οι δυο στον ίδιο βαθμό εχθροί-της.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κ. Μάρξ, Grundrisse, σελ. 258, εκδόσεις Pelican 1974
2. Κ.Μαρξ, Κομμουνιστικό Μανιφέστο, σελ. 45,46, εκδ. Ηριδανός 1974
3. Κ.Μαρξ, Κεφάλαιο, Τόμος 1, σελ. 587,588
4. Κ.Μαρξ, Grundrisse, σελ. 414
5. Κ.Μαρξ, Κεφάλαιο, Τόμος 1, σελ. 612
6. Φ.Ένγκελς, Κριτική του Προγράμματος του Ερφούρτης, σελ. 74, εκδ. Κορότζη 1976
7. Ν.Μπουχάριν, Ο Ιμπεριαλισμός και η συσσώρευση του κεφάλαιου
8. Τόνυ Κλιφ, Κρατικός Καπιταλισμός στη Ρωσία, σελ. 214, εκδ. Παρουσία 1983
9. Μια πολύ ενδιαφέρουσα ανάλυση για την κινητικότητα της ρώσικης εργατικής τάξης είναι το άρθρο "Η εργατική τάξη της Ρωσίας" του Βίκτωρ Ζασλάφσκι που πρωτοεμφανίστηκε στο ιταλικό περιοδικό Mondoperaio Νο6 το 1978. Η ελληνική μετάφραση υπάρχει στο περιοδικό Αλληλεγγύη Νο4 (1984)
10. Ο ρόλος της διαρκούς οικονομίας των όπλων σαν εξισορροπητικός παράγοντας της κρίσης αναλύεται πλατειά στη Μαμή Νο5, στο άρθρο "Εξοπλισμοί και καπιταλιστική συσσώρευση"
11. Ο Λένιν στις 6 Νοέμβρη 1920, Άπαντα τόμος 31
12. Στάλιν, "Θεωρία και πρακτική του Λενινισμού", έκδοση του ΚΚ Μ. Βρετανίας 1925
13. Στάλιν, "Ζητήματα Λενινισμού"
14. Το θέμα της Κροστάνδης δεν επιχειρείται να αναλυθεί εδώ πιο πλατιά εξαιτίας της γενικής φύσης αυτού του άρθρου.
15. Λ.Τρότσκι, "Σοβιετική Ένωση και η 4η Διεθνής"
16. Τόνυ Κλιφ "Κρατικός Καπιταλισμός στη Ρωσία"
17. Β.Ι.Λένιν, Άπαντα τόμος 29
18. Ν.Μπουχάριν, "Ιστορικός Υλισμός"
19. Τόνυ Κλιφ, "Κρατικός Καπιταλισμός στη Ρωσία" σελ. 178

Ο ρόλος της επαναστατικής οργάνωσης σήμερα

Οι οργανώσεις της Επαναστατικής Αριστεράς στην Ελλάδα που πεοέκυψαν την περίοδο της αντιχουντικής πάλης και της μεταπολίτευσης διαλύθηκαν κάτω από το βάρος μιας διπλής διαδικασίας: Απ' τη μια η γενική κίνηση της ελληνικής κοινωνίας σημαδεύτηκε από τη μετάβαση από το κράτος της δεξιάς στην εξουσία του μπλοκ της Αλλαγής, του ΠΑΣΟΚ "και των άλλων δημοκρατικών δυνάμεων". Έτσι οι αυθόρμητες κινήσεις κοινωνικών χώρων, οι τάσεις και οι προσανατολισμοί κομματιών του κινήματος έξω απ' αυτά τα όρια υπήρξαν περιορισμένα, συγκυριακά και εξαιρετικά απομονωμένα. Απ' την άλλη, οι ίδιες οι οργανώσεις στη συγκρότησή-τους ήταν παιδιά της εποχής-τους. Έκφραζαν μ' έναν ακραίο ίσως τρόπο, με μια αγωνιστική πλειοδοσία και διαθεστιμότητα, το αριστερό σκέλος του συνολικού "αντιφασιστικού—αντιιμπεριαλιστικού" μέσου όρου εκείνης της περιόδου. Έτσι δεν μπόρεσαν να προβάλλουν μια σοβαρή και μακροπρόθεσμη αντίσταση στην υποταγή του μαζικού κινήματος του '75-'76 στις κοινοβουλευτικές προτεραιότητες σαν τακτική, στον εκσυγχρονισμό και την ανανέωση των συμμαχιών του καπιταλισμού σαν κυρίαρχο πολιτικό πρόγραμμα.

Από το '80 και μετά ο χώρος του "αριστερισμού" έχει αποσυρθεί από τις πολιτικές μάχες που έχουν σημασία, έχει εγκλωβιστεί σ' ένα ρόλο σχολιασμού των εξελίξεων. Οι πιο θετικές-του στιγμές είναι οι απόπειρες να ανοίξουν κάποια μέτωπα στα κινήματα κοινωνικής κριτικής. Απόπειρες που συνήθως εξαντλούνται μετά την ιδεολογική τοποθέτηση, το "άνοιγμα του ζητήματος" μέσα στην κοινωνία όπου άλλοι αναλαμβάνουν να διαχειριστούν τη συνέχεια και να δώσουν τις λύσεις και τους προσανατολισμούς (π.χ.γυναίκες, ομοφυλόφιλοι, στρατός κ.ο.κ.).

Επαναστατική αριστερά χωρίς επαναστατικές οργανώσεις;

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες πολιτικής απομόνωσης διαμορφώθηκαν και οι απαντήσεις που σήμερα δίνει αυτός ο κόσμος στο ζήτημα της οργάνωσης. Απαντήσεις που κινούνται γύρω από την προβληματική "από τις οργανώσεις—στο χώρο της επαναστατικής αριστεράς". Τα σχήματα που υιοθετούνται είναι επιτροπές πάνω σε συγκεκριμένα ζητήματα, χαλαρές συσπειρώσεις σε κάποιους χώρους, "στέκια" και περιοδικά προπαγάνδας ή αναζήτησης. Στις αρχές αυτές οι λύσεις θεωρήθηκαν λύσεις ανάγκης: Αφού δεν μπορούμε τώρα να χτίσουμε νέες επαναστατικές οργανώσεις, ας μείνουμε ενεργοί λειτουργώντας σε πιο χαλαρό επίπεδο. Σιγά-σιγά όμως η ανάγκη αρχίζει να κηρύσσεται ως αρετή. Σήμερα τα "χίλια λουλούδια" που έχουν ανθίσει στον κήπο του "χώρου" στην πλειοψηφία-τους θεωρούν πως μέσα από το εργατικό κίνημα μόνο ρεφορμιστικοί πολιτικοί σχηματισμοί μπορούν να προκύψουν, πως η προσπάθεια οικοδόμησης επαναστατικών οργανώσεων είναι ουτοπική ή ίσως και επικίνδυνη. Μια αντίστοιχη πορεία υπήρξε και στον χώρο των "ανένταχτων της ανανεωτικής αριστεράς" στον άλλο δηλαδή πολιτικό χώρο που όλα αυτά τα χρόνια έμεινε ασφυκτικά απομονωμένος.

Η βάση για την αλλαγή αυτών των μικρόπνοων και ρουτινιέρικων αντιλήψεων, που δεν λογοδοτούν σε μια διάθεση αλλαγής της κατάστασης των πραγμάτων αλλά σε μια άπελπι προσπάθεια διαιώνισης τους "είδους-μας", έρχεται για άλλη μια φορά από τα έξω. Η νέα οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ πυροδοτεί μια νέα συνολική κοινωνική αντιπαλότητα: πίσω από τα πολλά λόγια αστοί και προλετάριοι έρχονται σε μια περίπου άμεση σύγκρουση για το ποιός και σε τί βαθμό θα πληρώσει την κρίση. Η αυθόρμητη ανταπόκριση του εργατικού κινήματος στην πρόκληση που παίρνει τη διάσταση του ανταρτοπόλεμου των απεργιών που αντιμετωπίζει σήμερα η κυβέρνηση. Η πίεση των εργατών και η αποφασιστικότητα των καπιταλιστών και της κυβέρνησης αναγκάζουν τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία και τα ρεφορμιστικά κόμματα της αριστεράς να κρατήσουν μια αμφιλεγόμενη στάση. Έτσι η αντίσταση των ρεφορμιστών αναγνωρίζει το κέντρο-της στην, ερμαφρόδιτη έστω, στάση των 26 και των εργατικών κέντρων. Όμως αυτή η ισορροπία είναι προσωρινή. Η διπλή γλώσσα του Αντρέα "μαστίγιο κατά των απεργιών—πρόταση διαλόγου στα κόμματα της αριστεράς" δείχνει τις δυνατότητες του ΠΑΣΟΚ να απογυμνώσει το εργατικό κίνημα από κάθε σημείο στήριξης και πολιτικής έκφρασης. Το κενό της αριστεράς στο συντονισμό και προσανατολισμό των εργατικών αγώνων μπορεί να γίνει το σημείο όπου θα κριθεί η έκβαση μιας μάχης που το εργατικό κίνημα δεν μπορεί να αποφύγει. Αυτό το κενό πρέπει να προσπαθήσουμε να καλύψουμε σήμερα που η εργατική αντίσταση δεν έχει καμφθεί γιατί αλλιώς θα αναγκαστούμε να το αντιμετωπίσουμε σε συνθήκες γενικευμένου συντηρητισμού όπου η προσπάθεια δεν θάχει άλλο χαρακτήρα από την υπεράσπιση της τιμής των όπλων.

Αυτή η πρόκληση των ημερών μοιάζει να ευαισθητοποιεί περισσότερο τον κόσμο των ανένταχτων της ανανεωτικής

αριστεράς. Είναι η πρώτη φορά από το '74 που οι "ανένταχτοι" μοιάζουν διατεθιμένοι να θέσουν την υπερήφανη ατομικότητά-τους υπό τη στέγη ενός φορέα και ανίγονται στη σχετική συζήτηση. Ο "Πολίτης" διαπιστώνει πως ευρωκομμουνισμός χωρίς ευρωκομμουνιστικό κόμμα δεν γίνεται και δηλώνει τη συμπάθειά-του "στους σύντροφους που τόσα χρόνια τραβούσαν κουπί στη γαλέρα της κομματικής οργάνωσης". Το μπλέξιμο του σχετικού χώρου βρίσκεται στο ότι αυτή η ευαισθητοποίηση συμβαίνει τη στιγμή που η πλειοψηφία, μάλλον, των ευρωκομμουνιστών διαπιστώνει ότι δεν χρειάζεται άλλο το ευρωκομμουνιστικό κόμμα. Αλλά αυτό δεν μας αφορά άμεσα.

Στο χώρο της Ε.Α. η εμμονή στις αρχές —αλλά και στις συνήθειες— ήταν πάντα πιο σταθερή, οι άνθρωποι είναι πιο "δογματικοί". Έτσι ο χώρος αυτός εξακολουθεί να κινείται στην πεπατημένη, ενώ όλα έχουν αλλάξει από το φθινόπωρο και μετά. Σύντροφοι, αυτό που σήμερα έχουμε να κάνουμε μπορεί να παραλληλιστεί μόνο με αυτό που επιχειρήσαμε το '74-'75. Τότε προσπαθήσαμε να συνδεθούμε με το εργατικό κίνημα στη βάση ενός επαναστατικού υποκειμενισμού "θέλουμε και μπορούμε να κάνουμε την επανάσταση" —τώρα έχουμε περάσει μια έρημο απομόνωσης. Τότε το εργατικό κίνημα διεκδικούσε αυξήσεις και συνδικάτα με μια αίσθηση αυτοπεποίθησης και σιγουριάς για τη νίκη —τώρα δίνει μια μάχη απλά αναπόφευκτη και με πολύ δυσμενείς όρους. Όμως υπάρχουν και κάποιες άλλες διαφορές: Η ίδια η εξέλιξη του καπιταλισμού δεν έχει αφήσει άλλο "πολιτικό στάδιο" μπροστά-μας. Τότε απέναντι στις απεργίες ήταν ο Καραμανλής, σήμερα είναι η "σοσιαλιστική" κυβέρνησή του ΠΑΣΟΚ. Τότε η διεκδίκηση της αύξησης και του σωματείου πολιτικά είχε ένα θολό αντιδεξιό ορίζοντα —τώρα και η πιο απλή συνδικαλιστική μάχη πιέζεται να ολοκληρωθεί, να "μιλήσει" για βιωσιμότητες και παραγωγικότητες, για μοντέλα εξόδου απ' την κρίση, για το τι σοσιαλισμό ή τι προοπτική ονειρεύονται οι πρωταγωνιστές-της. Τότε τα ΚΚ συνδέθηκαν κι αυτά με τις απεργίες και κέρδισαν πολλούς από τους πιο προχωρημένους εργάτες —τώρα έχουν όλη την πίεση του "διάλογου" με το ΠΑΣΟΚ που τα καταδικάζει σε αμφιλεγόμενη ή ανοιχτά αρνητική στάση απέναντι στο εργατικό κίνημα. Τότε είδαμε πολλές φορές συντρόφους-μας να μετακινούνται στα "μεγάλα κόμματα" της αριστεράς —τώρα το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ διαγράφουν ολόκληρες συνδικαλιστικές-τους οργανώσεις για αριστερίστικη στάση στο χώρο-τους. Α υ τ ό π ο υ σ ή μ ε ρ α π α ί ζ ε τ α ι ε ί ν α ι η σ υ γ κ ρ ό τ η σ η ι σ χ υ ρ ώ ν κ α ι π ο λ ύ δ μ ε ν ώ ν ο ρ γ α ν ώ σ ε ω ν τ η ς Ε π α ν α σ τ α τ ι κ ή ς Α ρ ι σ τ ε ρ ά ς. Και αυτό δεν το ισχυριζόμαστε σαν ευχή για το μέλλον του χώρου, αντίθετα το θεωρούμε α ν ά γ κ η του ε ρ γ α τ ι κ ο ύ κ ι ν ή μ α τ ο ς για να κρατήσει την μάχη της περιόδου. Γι αυτό θεωρούμε και πως αυτή η προοπτική είναι ρεαλιστική παρόλα τα "αντιθέτου φοράς" επιφαινόμενα.

Όσο για τα γενικά επιχειρήματα των βασικών "αντιγκρουπουσκουλικών" θεωρητικών του χώρου πιστεύουμε πως η τεχνική των κατασκευών κάπου έχει τα όριά-της. Κανένα κίνημα ποτέ και πουθενά δεν έδωσε σημαντικές μάχες χωρίς να αναδείξει και τις πολιτικές-του οργανώσεις, ξεπερνώντας τα χαλαρά και αναποτελεσματικά σχήματα ιδεολογικής προπαγάνδας που διαθέτουμε σήμερα. Ακόμα και ο αναρχισμός και η αυτονομία, τις φορές που έπαιξαν ρόλο μέσα στα μαζικά κινήματα, στηρίχτηκαν σε οργανώσεις που πολλές φορές ξεπέρασαν σε "μονολιθικότητα" και συγκεντρωτισμό τα πιο άθλια σταλινικά πρότυπα.

Έτσι η σημερινή ανάγκη δεν είναι το να συζητάμε αν χρειαζόμαστε οργανώσεις, αλλά τι τύπου οργανώσεις και πως μπορούμε να τις αναπτύξουμε.

Τί τύπου οργάνωση χρειαζόμαστε σήμερα;

Στην πορεία κρίσης και διάλυσης των παλιών οργανώσεων της Ε.Α. μπορούμε να διακρίνουμε δυο βασικά σημεία αναγκαίας αυτοκριτικής. Απ' τη μια αυτές οι οργανώσεις συγκροτήθηκαν στη βάση ενός ιδεολογικού και πολιτικού πλαισίου που δεν αντιστοιχούσε στο επίπεδο ανάπτυξης του ελληνικού καπιταλισμού και δεν έδινε απαντήσεις στις σύγχρονες ανάγκες του εργατικού κινήματος. Απ' την άλλη, στα πλαίσια μιας ατελούς κρίσης με το ρεφορμισμό, αυτές οι οργανώσεις χαρακτηρίζονταν από μια σταλινική αντιμετώπιση της σχέσης "μαζικό κίνημα — πολιτική οργάνωση". Αυτά τα δυο βασικά ζητήματα είναι τα πρώτα που πρέπει να απαντάει κάθε απόπειρα συμβολής στην ανασύνθεση της Ε.Α.

Αν θέλαμε να εκφράσουμε συμπυκνωμένα την πρόταση της ΟΣΕ για την απάντηση σ' αυτά τα ζητήματα θα λέγαμε ότι είναι η πρόταση να προσανατολιστούμε ξανά στην κεντρικότητα της εργατικής τάξης.

Η προλεταριακή επανάσταση είναι το κέντρο του ιδεολογικού και πολιτικού μας λόγου απέναντι στο ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ.

Στρατηγικά αυτό σημαίνει ότι προσδιορίζουμε ξανά τι σημαίνει για μας επανάσταση οριοθετώντας τα οράματά-μας από τους υπαρκτούς σοσιαλισμούς των ΚΚ και από τη Σοσιαλδημοκρατική διαχείριση του υπαρκτού κράτους. Με αναφορά τον επαναστατικό μαρξισμό προβάλλουμε ξανά την στρατηγική της ανατροπής του αστικού κράτους από την εξουσία της ίδιας της εργατικής τάξης σε αντιπαράθεση με όσους ισχυρίζονται ότι ο σοσιαλισμός ήδη βρίσκεται στην εξουσία και ότι χρειάζεται "στήριξη" ή "διεύρυνση". Η αντιπαράθεση αυτή ισχύει και απέναντι σε όσους απορρίπτουν το σοσιαλισμό με το ίδιο επιχείρημα, ότι δηλαδή σήμερα ο σοσιαλισμός είναι εξουσία και αποδεικνύει καθημερινά την χρεωκοπία-του. Είτε πρόκειται για δεξιές κριτικές είτε για αριστερές, η απάντησή-μας ξεκινάει από την ίδια αφετηρία: Εμείς προσδιορίζουμε την αλλαγή της κοινωνίας και της ζωής-μας με αναφορά την εργατική τάξη, την κίνηση-της προς τη βίαιη ανατροπή του καπιταλισμού, προς την σοσιαλιστική επανάσταση.

Ο προσανατολισμός στην κεντρικότητα της εργατικής τάξης, όμως, δεν περιορίζεται μόνο σε κάποιες μακρινές στρατηγικές διαφοροποιήσεις από το σταλινισμό και τη σοσιαλδημοκρατία. Καθορίζει και τη σκοπιά ανάλυσης και εκτίμησης της σημερινής συγκυρίας γιατί μετράει τις ισορροπίες, τις τακτικές και τους ελιγμούς των πολιτικών δυνάμεων

και της εξουσίας μέσα από το πρίσμα της σύγκρουσης της εργατικής τάξης με το κεφάλαιο. Αυτή η οπτική γωνιά δεν σταματάει μόνο στις πύλες των εργοστασίων, αλλά δίνει κριτήρια και εκτιμήσεις για όλα τα κινήματα και τις συγκυρίες που αντιμετωπίζουν, καθώς η καπιταλιστική διαχείριση προσπαθεί να αντιμετωπίσει την κρίση σε όλους τους κοινωνικούς χώρους. Έτσι, η συνολική εικόνα για το κίνημα δεν είναι ένα άθροισμα από αυτόνομες αντιστάσεις χωρίς δεσμούς ή με σύνδεση από τα πάνω, αλλά μια συνθετική εικόνα που προβάλλει την ενότητα των κινημάτων γύρω από τις κοινές αντικαπιταλιστικές αιχμές-τους. Μ' αυτά τα κριτήρια επιλέγουμε μέτωπα, στόχους, διεκδικήσεις στα εργοστάσια αλλά και στο φοιτητικό κίνημα, στην νεολαία, στις γυναίκες.

Η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας της τάξης

Σε όλη την ελληνική αριστερά, από το ΚΚΕ ως τον αριστερισμό και από το ΚΚΕεσ ως τους αναρχικούς, η παλιά σταλινική αντίληψη της υποκατάστασης του "κοινωνικού" από το "πολιτικό" είναι κυρίαρχη. Με διαφορετικούς τρόπους σ' όλα αυτα τα ρεύματα συγχέεται η κοινωνική πρωτοπορία —τα αγωνιστικά κομμάτια που διαμορφώνονται σ' όλους τους κοινωνικούς χώρους και αντιστέκονται στις επιλογές του κεφάλαιου— με τη "πολιτική επιρροή" του κάθε κόμματος ή "χώρου". Για την ρεφορμιστική αριστερά η υποκατάσταση λειτουργεί με την υπαγωγή των αναγκών και των αγώνων των κοινωνικών πρωτοποριών στις κομματικές σκοπιμότητες, και την ολοκλήρωση αυτής της υπαγωγής σε συνολικό στρατηγικό πλαίσιο που βρίσκεται σε πλήρη ρήξη με τον μαρξισμό. (Το κόμμα "κάνει" την επανάσταση, το κόμμα παίρνει την εξουσία "για λογαριασμό" των εργατών κλπ). Για τον χώρο της επαναστατικής αριστεράς και του αναρχισμού η υποκατάσταση λειτουργεί με πιο χοντροκομμένους τρόπους: Εδώ και χρόνια τείνει να σταθεροποιηθεί μια "φυσική" ταύτιση μαζικού κινήματος—επαναστατικής πρωτοπορίας. ("Κίνημα είναι ότι μπορούμε να συμπαρασύρουμε στη δράση-μας", "όποιος δεν είναι αναρχικός είναι πράκτορας της εξουσίας", "άκρα αριστερά του κεφάλαιου" κλπ).

Η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας της εργατικής τάξης: Δεν πρόκειται για μια "αρχή" που αποκτάει σημασία σε επαναστατική περίοδο. Αντίθετα πρόκειται για μια επιλογή αποφασιστική για το χαρακτήρα της πολιτικής δράσης και της πολιτικής οργάνωσης εδώ και τώρα. Το "κίνημα" πρέπει να το ξαναδούμε με όλο τον πλούτο, όλη τη ζωντάνια, όλη την αντιφατικότητα και όλες τις καθυστερήσεις που σημαίνει η αυθόρμητη αναπαραγωγή αγωνιστικών πρωτοποριών σ' όλους τους κοινωνικούς χώρους ενάντια στην εκμετάλλευση και την καταπίεση ανθρώπου από άνθρωπο. Βέβαια η σύγκλιση αυτών των πρωτοποριών σε μια αντικαπιταλιστική προοπτική δεν είναι αυτόματη. Για το πιο συνειδητό κομμάτι, για τους επαναστάτες, το νόημα της πολιτικής οργάνωσης και δράσης πρέπει να ξαναπροσδιοριστεί ακριβώς σ' αυτή τη βάση: σε άμεση αναφορά με τις αγωνιστικές πρωτοπορίες των κοινωνικών χώρων και τις ανάγκες-τους για συντονισμό και ενοποίηση των αγώνων, για πολιτική συζήτηση, ξεκαθάρισμα εκτιμήσεων, στόχων και τακτικής. Το πιο άμεσο περιεχόμενο μιας οργανωμένης παρέμβασης είναι το να συμβάλει βήμα το βήμα στη δυνατότητα αυτών των πρωτοποριών να στηρίζουν τις μάχες-τους.

Μια τέτοια αντίληψη για τη σχέση κοινωνικών πρωτοποριών—πολιτικών οργανώσεων σημαίνει μια απόπειρα συγκρότησης ριζικά διαφορετική απ' ότι έχει ως τα τώρα επιχειρηθεί από την Επαναστατική Αριστερά. Σημαίνει πλήρη ρήξη με τις "δεξιές" υποκαταστατικές αντιλήψεις, με τις σταλινικές απόψεις, που βλέπουν την οργάνωση σαν φωτισμένο καθοδηγητικό κέντρο που δεν έχει παρά να "πείσει" το υπόλοιπο κίνημα που "προς το παρόν διακατέχεται από οπορτουνιστικές αντιλήψεις". Σημαίνει όμως ταυτόχρονα οριστικό ξεπέρασμα και των "αριστερών" υποκαταστατικών αντιλήψεων, του άθλιου αριστερίστικου βολονταρισμού, που ταυτίζοντας "φυσικά" την επιρροή του χώρου της Άκρας Αριστεράς ή του αναρχισμού με το πραγματικό επίπεδο των κοινωνικών πρωτοποριών σχεδιάζει "μάχες" και "απαντήσεις" του κινήματος σκιαμαχώντας στο τρίγωνο Πολυτεχνείο—Εξάρχεια—Νομική.

Μια τέτοια αντίληψη σημαίνει πως το περιεχόμενο της πολιτικής δράσης, πως το νήμα για την οικοδόμηση επαναστατικών οργανώσεων, είναι μια μακροπρόθεσμη και συστηματική προσπάθεια σύνδεσης με τις αγωνιστικές πρωτοπορίες των κοινωνικών χώρων, επεξεργασίας μαζί-τους μιας τακτικής ανάπτυξης του μαζικού κινήματος, αντιμετώπιση του ρεφορμισμού και όλων των συντηρητικών προκαταλήψεων, κέρδισμα της πλειοψηφίας αυτών των πρωτοποριών σε μια επαναστατική αντικαπιταλιστική κατεύθυνση.

Όμως, σ' αυτό το σημείο αξίζει να γίνουμε πιο συγκεκριμένοι.

Τί καθήκοντα βάζει η προσπάθεια ανάπτυξης επαναστατικής οργάνωσης σήμερα.

Απ' όσα ως τα τώρα είπαμε είναι σαφές ότι για μας η οικοδόμηση επαναστατικής οργάνωσης σημαίνει μια προσπάθεια που απευθύνεται στην εργατική πρωτοπορία και τις αγωνιστικές πρωτοπορίες των άλλων βασικών "συμμάχων" κοινωνικών χώρων και επιχειρεί να συμβάλλει στη φυσική—ιδεολογική και πολιτική-τους συγκρότηση. Η συγκεκριμενοποίηση μιας τέτοιας προσπάθειας σε άλλες εποχές θα ήταν κάτι αυτονόητο και δεδομένο. Όμως, σήμερα η συσσώρευση πολλών αρνητικών εμπειριών για τους "παλιούς" του χώρου, ή το απόλυτο κενό εμπειριών, συζήτησης, διαβάσματος των νέων συντρόφων που βγαίνουν από τους σημερινούς αγώνες, κάνουν απαραίτητο το να επιχειρήσουμε να περιγράψουμε τα βασικά σημεία μιας τέτοιας προσπάθειας. Έτσι με όλη τη σχηματοποίηση που ενέχει η περιγραφή μιας τόσο σύνθετης και ζωντανής πολιτικής δράσης, για μας προσπάθεια οικοδόμησης μιας επαναστατικής οργάνωσης σημαίνει:

α) Συμβολή στη φυσική διαδικασία εμφάνισης και αναπαραγωγής των κοινωνικών πρωτοποριών. Ένα καθήκον-αφετηρία για τους επαναστάτες είναι η υποστήριξη των άμεσων-αυθόρμητων διαδικασιών εμφάνισής και αναπαραγωγής των αγωνιστικών πρωτοποριών. Που σημαίνει υποστήριξη των απεργιών ή των άλλων κινητοποιήσεων, προβολή-τους, συζήτηση των εμπειριών κλπ.

Εδώ τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά όσο φαίνονται, γιατί αν η Άκρα Αριστερά ξεχνά αυτό το άχαρο αλλά τόσο βασικό καθήκον δεν συμβαίνει το ίδιο από την πλευρά του κράτους ή του ρεφορμισμού: Στη διαδικασία αυθόρμητης αναπαραγωγής υπάρχει και άμεση και μακροπρόθεσμη συστηματική παρέμβαση αυτών των δυνάμεων. Μιλάμε για την καταστολή, για την ιδεολογική και πολιτική απομόνωση και κύρια

για την θεσμοποιημένη παρέμβαση που έχει σαν στόχο την διαρκή ενσωμάτωση ή διάλυση των πρωτοποριών που εμφανίζονται σε κάθε περίοδο. Ένα καλό παράδειγμα είναι τα αποτελέσματα που είχε ο νόμος 330 στη διάλυση της εργατικής πρωτοπορίας του '74-'76. Τέτοιες παρεμβάσεις και πολύ πιο συστηματικές υπάρχουν σήμερα τόσο στον εργατικό χώρο (αντί-330, διαιτησία, άρθρο 4 κλπ), όσο και στη νεολαία (σύστημα ελέγχου μέσα από τα 15μελή και τους συλλόγους γονέων μέσα στα σχολεία, συνδιοίκηση στα ΑΕΙ, Υφυπουργείο Νέας Γενιάς κλπ). Η προβολή των αγώνων που σπάνε αυτά τα πλέγματα, η επεξεργασία αυτών των εμπειριών σε πρόταση μόνιμης τακτικής, η προσπάθεια στήριξης μιας τέτοιας τακτικής μέσα στους μαζικούς χώρους είναι η βάση για κάθε απόπειρα ανασύνθεσης της Επαναστατικής Αριστεράς.

β)Συμβολή στις διαδικασίες πολιτικής συγκρότησης των κοινωνικών πρωτοποριών.

Έξω από τις άμεσες διαδικασίες διάλυσης-αναπαραγωγής των πρωτοποριών των χώρων με βάση την εξέλιξη των συγκεκριμένων αγώνων, έχουμε δει πάρα πολλές φορές ολόκληρες "γενιές" του κινήματος να χάνονται με βάση το συνολικό πολιτικό προσανατολισμό που κυριάρχησε σε μια περίοδο. Ένα καλό παράδειγμα είναι το τι συνέπειες είχε η κυριαρχία του "αντιδεξιού" πολιτικού πλαίσιου για τα μαχητικά κομμάτια που εμφανίστηκαν από το '75 ως το '81: ΠΑΣΟΚ και ΚΚΕ ή ιδιώτευση. Σήμερα περισσότερο από ποτέ οι καπιταλιστές στηρίζονται στο πολιτικό βάρος των μέτρων της κυβέρνησής-τους: Βιωσιμότητα—παραγωγικότητα—ανταγωνιστικότητα της οικονομίας-"μας"—έλλειψη κάθε ορατής εναλλακτικής λύσης στο ΠΑΣΟΚ, είναι πράγματα που στο εργατικό κίνημα μετράνε πολύ περισσότερο απ' όσο τα ΜΑΤ ή οι ξεφτιλισμένοι εργατοπατέρες της ΠΑΣΚΕ.

Η συστηματοποίηση μιας αντίπαλης άποψης που να βλέπει τις εξελίξεις από τη σκοπιά της σύγκρουσης μισθωτής εργασίας—κεφάλαιου, η συγκεκριμενοποίηση μιας τέτοιας άποψης στα βασικά ζητήματα της συγκυρίας, η μόνιμη προσπάθεια εμπλουτισμού και προβολής-της, η ανάπτυξη δηλαδή μιας επαναστατικής πολιτικής προπαγάνδας —παρόλο που για πολλούς συντρόφους θεωρείται παλιομοδίτικη λειτουργία— είναι βασική ανάγκη και για μας αλλά και για την επιτάχυνση των ρυθμών εμφάνισης ανεξέλεκτων από το κράτος πρωτοπόρων στοιχείων σ' όλους τους χώρους.

γ)Συμβολή στο ξεπέρασμα του ρεφορμισμού, στο τσάκισμα της επιρροής-του μέσα στο μαζικό κίνημα.

Ο τελευταίος, και ίσως ο πιο ισχυρός, κρίκος που διατηρεί δεμένες τις αγωνιστικές πρωτοπορίες κάθε περιόδου με τον καπιταλιστικό κόσμο είναι η ύπαρξη και η επιρροή των ρεφορμιστικών κομμάτων της αριστεράς. Οι "τοποτηρητές της αστικής τάξης μέσα στο εργατικό κίνημα" λειτουργώντας σαν ο πιο προφανής και άμεσος πολιτικός σταθμός για τους κοινωνικούς χώρους και τους νέους ανθρώπους που σπρώχνονται από τις εξελίξεις στον αγώνα, κατορθώνουν να μετατρέπουν τις αγωνιστικές πρωτοπορίες από στοιχείο δύναμης του μαζικού κινήματος σε στοιχείο αυτοσυγκράτησης, σε βασικό ιμάντα προώθησης της αστικής ηγεμονίας. Αυτή η λειτουργία έχει κορυφωθεί στη σημερινή περίοδο: Απ' τη μια το ΚΚΕ, μέσα απ' την άμεση σχέση-του με τις απεργίες, μαζεύει τα πιο προχωρημένα και αποφασισμένα για σύγκρουση με την πολιτική του ΠΑΣΟΚ στοιχεία του εργατικού χώρου, και από την άλλη, μέσα από τη συνολική σχέση-του με το ΠΑΣΟΚ και την τεράστια απόστασή-του από κάθε επαναστατική προοπτική, τα μετατρέπει σε στοιχεία που ποδηγετούν και περιορίζουν τους αγώνες μέσα στα πλαίσια ανοχής της πασοκικής πολιτικής. (π.χ. για να μην επιστρέψει η Δεξιά). Βέβαια αυτοί οι ελιγμοί της "συμπολιτευόμενης αντιπολίτευσης" θα έχουν στο τέλος κακά αποτελέσματα και για το ΚΚΕ (το γαλλικό ΚΚ κάτι θάχει να πει). Όμως, πριν απ' αυτό θάχει προσφέρει μια ακόμα υπηρεσία στο ΠΑΣΟΚ: Την εξόντωση της εργατικής πρωτοπορίας που διαμορφώνεται από τα νέα οικονομικά μέτρα και μετά.

Το ξεπέρασμα της επιρροής του ρεφορμισμού μέσα στην εργατική τάξη είναι απαραίτητος όρος και για την ανάκαμψη του εργατικού κινήματος και για την ανασυγκρότηση της επαναστατικής αριστεράς.

Σ' αυτό το επίπεδο η ως τα τώρα δράση του "χώρου" είναι αυτοκτονική. Πρακτικά πολιτικά έχει κινηθεί με τη συλλογιστική του "προνομιακού πεδίου παρέμβασης": Την επιλογή δηλαδή θεμάτων που, ακριβώς επειδή δεν μπορούμε να αντέξουμε σοβαρή αντιπαράθεση με τον ρεφορμισμό, δεν παρεμβαίνει κανένας άλλος. Πρόκειται για μια απλή και καθαρή επιλογή αυτοπεριθωριοποίησης, γιατί θέματα που δεν παρεμβαίνει κανένας άλλος συνήθως σημαίνει θέματα δευτερεύοντα ή εκτός συγκυρίας. Ιδεολογικά και πολιτικά η κυρίαρχη αντιμετώπιση είναι οι εύκολες και αφοριστικές "κριτικές" του τύπου σοσιαλφασίστες, πουλημένοι κλπ. Ο συνδυασμός αυτών των δυο παραγόντων έχει οδηγήσει σήμερα στο σημείο όπου το ΚΚΕ παρόλο που κάνει τις μεγαλύτερες ακροβασίες της πρόσφατης ιστορίας-του δεν αισθάνεται καμιά οργανωμένη πίεση από τα αριστερά-του! Έτσι, σ' αυτό το επίπεδο ανάπτυξης επαναστατικής οργάνωσης σημαίνει πλήρη επαναπροσανατολισμό από τα ειωθότα του χώρου: Σημαίνει προσπάθεια ανάπτυξης συγκεκριμένης αντιπαράθεσης στα κεντρικά σημεία της συγκυρίας, εκεί ακριβώς που συγκεντρώνει τις δυνάμεις-του και ο ρεφορμισμόςκαι όχι στα φανταστικά "προνομιακά πεδία" της απομόνωσης. Σημαίνει συγκεκριμένη σημείο προς σημείο ανάδειξη του πως μέσα απ' τις γραμμές του ΚΚΕ οι πρωτοπόροι εργάτες λειτουργούν σαν στήριγμα της αστικής εξουσίας. Σημαίνει τέλος συνολική και στρατηγική υπεράσπιση του σοσιαλισμού, της απελευθερωτικής προοπτικής της εργατικής τάξης, απέναντι στην κρατικοκαπιταλιστική ιδεολογία και τη συνολική αναφορά του ΚΚΕ στις ανατολικές χώρες.

δ)Συμβολή στην ανάπτυξη των συμμάχων του εργατικού κινήματος με το κίνημα της νεολαίας και τα κινήματα κοινωνικής κριτικής.

Η περίοδος που ακολούθησε την "έκρηξη του '68" για το επαναστατικό κίνημα σημαδεύεται από την πρωτόγνωρη ανάπτυξη του κινήματος της νεολαίας και των κινημάτων κοινωνικής κριτικής. Το φοιτητικό και το μαθητικό κίνημα, το κίνημα στις γειτονιές, το κίνημα των γυναικών, των ομοφυλόφιλων, των στρατιωτών, το οικολογικό κλπ, διευρύνουν όλη αυτή την περίοδο την αντιπαράθεση με τον καπιταλισμό, της δίνουν ένα χαρακτήρα "εφ όλης της ύλης". Το ζήτημα που σ' όλη αυτή την περίοδο ταλάνισε κινήματα, κόμματα και οργανώσεις της ρεφορμιστικής ή της επαναστατικής αριστεράς είναι το ζήτημα της σχέσης αυτών των κινημάτων με την εργατική τάξη και την προοπτική-της. Από την μια τα ΚΚ και πολλές από τις σταλινικές οργανώσεις της Ε.Α. προσπάθησαν να κρατήσουν αυτά τα κινήματα έξω από τη θεματολογία της εργατικής τάξης, να εμποδίσουν κάθε σύνδεση με το εργατικό κίνημα κατηγορώντας-τα για εξτρεμισμό και σπέρνοντας κάθε λογής αντιδραστικές αυταπάτες μέσα στο εργατικό κίνημα. Από την άλλη, πολλοί κινηματίες, ιδίως σε περιόδους καθοδικής πορείας του εργατικού κινήματος, επέλεξαν τη λογική της αυτονομίας, επεκτείνοντας τη αυτονόητη αυτονομία απέναντι σε κράτος και κεφάλαιο σε αυτονόμηση απέναντι στην εργατική τάξη και την προοπτική-της*.

Απ' αυτή την πρώτη διατύπωση των διαφορών έχει περάσει

* Για περισσότερα πάνω σ' αυτό το θέμα δες: Μαμή Νο 2 άρθρο Do you remember revolution και Μαμή Νο 6, άρθρο "Για την ανασυγκρότηση της Επαναστατικής Αριστεράς".

πολύς καιρός. Τα μεν ΚΚ της Ευρώπης έχουν αλλάξει άποψη, έχουν στραφεί σε μια προσπάθεια προσεταιρισμού των "νέων κινημάτων" σε μια γλυκερή και ανούσια προοπτική "δημοκρατικής διαχείρισης" των υπερβολών που δημιουργεί η καπιταλιστική ανάπτυξη. Οι δε "κινηματίες" έχουν διαπιστώσει στην πράξη τις συνέπειες του διαχωρισμού με την εργατική τάξη και την επαναστατική προοπτική: Τα κινήματα στην ανάπτυξή-τους φτάνουν κάποια στιγμή απέναντι στο πρόβλημα συνολικής πρότασης για την κοινωνία, στο πρόβλημα της εξουσίας. Σ' αυτό το σημείο η ρήξη με το εργατικό κίνημα αφήνει μόνο μια δυνατότητα: την αποδοχή του καπιταλισμού, την προσπάθεια βελτίωσής-του. Η επιμονή στην αυτονομία απέναντι στην εργατική τάξη σπρώχνει στην κατάλυση της αυτονομίας από το κράτος και το κεφάλαιο, σπρώχνει στην αγκαλιά του παλιού καλού κόσμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Πράσινοι στη Γερμανία και οι σημερινοί Οικολόγοι.

Απέναντι και στις δυο αυτές λύσεις έχουμε να αντιπαραθέσουμε την προοπτική που έβαλαν αυτά τα κινήματα στις καλύτερες στιγμές-τους: Την ενότητα σε αντικαπιταλιστική βάση, την αναγνώριση των "νέων κινημάτων" σαν βασικών συμμάχων του προλεταριάτου στην πορεία για την επανάσταση. Μόνο που αυτή η λύση δεν έχει τις "ευκολίες" που παρουσιάζουν οι άλλες δυο: Οι χρονικές διαφορές στην άμπωτι ή παλίρροια ανάμεσα στα κινήματα, οι προκαταλήψεις τόσο μέσα στην εργατική τάξη όσο και στην νεολαία, η ρεφορμιστική και κρατική παρέμβαση κάνουν κάθε φορά ιδιαίτερα δύσκολη τη συγκεκριμενοποίηση αυτού του αντικαπιταλιστικού προσανατολισμού ιδιαίτερα μέσα στα "κινήματα κοινωνικής κριτικής" όπου αυτή η κατεύθυνση δεν πηγάζει απόλυτα αυθόρμητα. Έτσι, βασικός τομέας για την ανάπτυξη μιας επαναστατικής οργάνωσης στη σημερινή εποχή γίνεται η δυνατότητή-της να συμβάλλει στη διαμόρφωση συγκεκριμένης αντικαπιταλιστικής τακτικής μέσα στους χώρους της νεολαίας και των κινημάτων κοινωνικής κριτικής, να αναδεικνύει κάθε φορά αυτή την τακτική σαν βάση συγκεκριμένης ενότητας με τον βασικό "ιστορικό νεκροθάφτη" της αστικής κοινωνίας.

ε)Συμβολή στην ανάπτυξη της διεθνιστικής ενότητας της εργατικής τάξης και του επαναστατικού κινήματος.

Από πολύ παλιά, από την εποχή του μανιφέστου, ο διεθνισμός ήταν βασικό γνώρισμα κάθε συλλογικής προσπάθειας των επαναστατών. Στα χρόνια που ακολούθησαν τον Β' Παγκόσμιο αυτό το χαρακτηριστικό έλιωσε κάτω από το βάρος του σταλινισμού. Ιδιαίτερα στην ελληνική αριστερά, τη θρεμένη με τις εθνικοπατριωτικές παραδόσεις, το ζήτημα του διεθνισμού ήταν πάντα υποτονισμένο. Έτσι σ' αυτό το επίπεδο ανάπτυξη επαναστατικής πολιτικής και επαναστατικής οργάνωσης σημαίνει να ξετινάξουμε όλη τη λάσπη της σοσιαλπατριωτικής παράδοσης που κυριαρχεί σ' όλη την ελληνική αριστερά.

Διεθνισμός αρχικά σημαίνει την ανεπιφύλακτη και χωρίς όρους υποστήριξη της πάλης της εργατικής τάξης σ' ανατολή κα δύση. Δεν είναι όμως μόνο αυτό. Κύρια είναι η κατάκτηση της δυνατότητας να εξηγούμε και να παρεμβαίνουμε στις εξελίξεις κύρια από τη σκοπιά των συμφερόντων της εργατικής τάξης συνολικά και όχι της "δικής-μας" πατρίδας. Και εδώ αρχίζουν οι δυσκολίες και τα προβλήματα: Η στάση που έχει κρατήσει η ρεφορμιστική αριστερά αλλά και η πλειοψηφία της άκρας αριστεράς στο ζήτημα της ελληνοτουρκικής κρίσης και το ενδεχόμενο πολέμου με την Τουρκία, είναι μια στάση εθνικιστική-πατριωτική που δεν τολμά να βγει από το κυρίαρχο πλαίσιο που επιβάλουν οι αστοί πολιτικοί. Μια τέτοια στάση δεν γίνεται διαλυτική για το εργατικό κίνημα μόνο στη στιγμή της κρίσης και του πολέμου. Είναι διαλυτική εδώ και τώρα: Εμποδίζει το εργατικό κίνημα να σπάσει το πλαίσιο της εθνικής ενότητας, να αρνηθεί τις θυσίες για την άμυνα, να παρέμβει στο πλευρό των στρατιωτών στην πάλη-τους για ελευθερίες αδιαφορώντας για το αξιόμαχο...

* * *

Από τη περιγραφή αυτών των καθηκόντων προκύπτει το τί τύπου οργάνωση χρειαζόμαστε.

Οργάνωση ικανή να δίνει ιδεολογική μάχη: Να μπορεί απέναντι τόσο στον σταλινισμό όσο και στη σοσιαλδημοκρατία να υπερασπίζει τον σοσιαλισμό, το απελευθερωτικό περιεχόμενο της προοπτικής της εργατικής τάξης. Πρόκειται για λειτουργία που δεν είναι τόσο απλή όσο φαίνεται: Αντιφασισμός, αριστερός ευρωκομμουνισμός, αυτονομία—εναλλακτικά, αυτά ήταν τα διαδοχικά κεντρικά ιδεολογικά στίγματα της επαναστατικής αριστεράς στην Ελλάδα από το '74 μέχρι σήμερα. Ιδεολογικά στίγματα που συνοδεύονταν με την κυριαρχία και την διάλυση των αντίστοιχων οργανώσεων ή τάσεων: ΕΚΚΕ, ΚΚΕμ-λ — Β' Πανελλαδική — διάσπαρτες ομάδες, "χώρος".

Οργάνωση ικανή να δίνει πολιτική μάχη: Να μπορεί να συγκεκριμενοποιεί την επαναστατική στρατηγική σε προσανατολισμο για την περίοδο, σε τακτική παρέμβαση σε κάθε χώρο. Και σ' αυτό το επίπεδο τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά όσο φαίνονται: Ας θυμηθούμε τις απερίγραπτες μεταστροφές της άκρας αριστεράς στη στάση-της απέναντι στο ΠΑΣΟΚ και την πλήρη αδυναμία-της να προσδιορίσει κάθε φορά τα ουσιαστικά και σημαντικά στοιχεία της συγκυρίας.

Τέλος οργάνωση ικανή να συσπειρώνει: Να μπορεί να εξασφαλίζει υποδοχές τέτοιες που να επιτρέπουν στους νέους αγωνιστές να λειτουργήσουν σε ανώτερο και συνολικό επίπεδο. Οι ομάδες και τα σχήματα που υποτιμούν (συνήθως υποκριτικά) αυτή την πλευρά κάνουν ένα διπλό σφάλμα. Απ' τη μια υποτιμούν την ανάγκη κάθε συλλογικής προσπάθειας, που θέλει να είναι μάχιμο σχήμα, να επιδιώκει την ανάπτυξη των δυνάμεων-του. Κύρια όμως υποτιμούν την ανάγκη νέων αγωνιστών να λειτουργήσουν συλλογικά, πολιτικά, οργανωμένα.

Το χαρακτηριστικό της σημερινής περιόδου είναι ότι χρειαζόμαστε οργανώσεις που να μπορούν να λειτουργούν συνδυασμένα και ταυτόχρονα σ' όλα τα παραπάνω επίπεδα. Η υποτίμηση ή η υπερτίμηση κάποιου απ' όλα οδηγεί σε αδιέξοδες αποκλείσεις σαν αυτές που ανθούν σήμερα στους περισσότερους κύκλους της άκρας αριστεράς: Τον στείρο και ανέξοδο θεωρητικισμό — τον ανεράτιστο "υπερπολιτικό" σχολιασμό — τον διαλυτικό ακτιβισμό ή την γενικευμένη ανευθυνότητα του τύπου "τί πρωτοβουλία θα πάρουμε σήμερα;"

Η ΜΑΜΗ

Περιεχόμενα

★ *Για μια Επαναστατική Αριστερά* *1*

★ *Δικτατορία του Προλεταριάτου:*
Η συνειδητή παρέμβαση της εργατικής τάξης
για την ολοκληρωτική κατεδάφιση του καπιταλισμού
και το πέρασμα στον κομμουνισμό *3*

★ *115 χρόνια από την Παρισινή Κομμούνα:*
Μια πρώτη γεύση εργατικής εξουσίας *17*

★ *Κόμμα και Τάξη* *21*

★ *Η εξόντωση της Αριστερής Αντιπολίτευσης*
από τον Στάλιν *32*

★ *Γραφειοκρατικός Κρατικός Καπιταλισμός*
στη Ρωσία *35*

★ *Ο ρόλος της επαναστατικής οργάνωσης σήμερα* *47*

Νο 10 - 11
Απρίλης 1986
Δρχ. 150